

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze
Institut ekonomických studií

Současná diskuse o regulaci trhu s elektřinou

Teorie a praxe v České republice a Francii

Bakalářská práce

Autor: Simona Riemlová

Vedoucí práce: Ing. Zdeněk Hrubý, CSc.

Praha 2006

Prohlášení:

Čestně prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne 11. 8. 2006

Touto cestou bych chtěla poděkovat Ing. Zdeňku Hrubému, CSc. za ochotu ujmout se vedení této bakalářské práce, za jeho odborné vedení i cenné praktické rady, bez kterých by tato práce nevznikla. Svým nejbližším děkuji za trpělivost a podporu.

ABSTRAKT

Současná diskuse o regulaci trhu s elektřinou – Teorie a praxe v České Republice a Francii

Evropský trh s elektřinou prochází v posledních letech procesem rychlých změn. Nastolený trend liberalizace a deregulace odvětví zásadně mění prostředí, ve kterém energetické podniky fungovaly. Cílem této práce je analyzovat současný stav evropské diskuse týkající se liberalizace trhu s elektřinou. Součástí této práce je teoretický exkurz do problematiky přirozeného monopolu v energetice, popis evropských požadavků na uspořádání energetického trhu, dále pak zkušenosti prvních zemí otevírajících svůj energetický trh. Tvzení, že jednotná evropská směrnice 2003/92/ES ponechává dostatečný prostor každé z členských zemí organizovat vlastní energetický trh podle svých představ, opřeme o aktuální diskuse a zkušenosti dvou ze členských zemí Evropské Unie, České Republiky a Francie. Vyvrcholením práce je pak sedmá část porovnávající současný stav liberalizace v těchto zemích, spokojenost občanů s tímto postupem a jeho dopad na cenu energií.

ABSTRACT

Actual Discussion about the Regulation of the Energy Market - Theory and Practice in the Czech Republic and France

The European energy market has experienced a process of rapid change in recent years. The trend of liberalisation and deregulation is shaping in a fundamental way the environment in which energy companies operate. The aim of this paper is to analyse the present situation regarding the European debate on the liberalisation of the energy market. The analysis includes a theoretical excursus on the problem of the natural monopoly in the energy sector, a description of the European requirements for the organisation of the energy market and an account of the experience of the first countries opening their energy sectors. We will base our affirmation that European directive 2003/92/EC leaves sufficient room for each member state to organise its energy market on its own, on the current debate and the experience of two European Union member states, the Czech Republic and France. The culmination of this paper is section seven comparing the present state of the liberalisation process in these two countries, the satisfaction of inhabitants with this process and its impact on energy prices.

OBSAH

I.	ÚVOD	1
II.	TRADIČNÍ TEORIE REGULACE	3
II. A.	Teoretický exkurz	3
II. A. 1.	Kritéria dokonalé konkurence	3
II. A. 2.	Charakteristiky monopolního prostředí	5
II. A. 3.	Definice přirozeného monopolu	6
II. A. 4.	Mýtus přirozeného monopolu v energetice	8
II. B.	Důležité charakteristiky síťových odvětví	9
II. B. 1.	Specifika elektrické energie	9
II. B. 2.	Specifika síťových odvětví	9
II. B. 3.	Řetězec „výroba-přenos-distribuce-spotřeba“	11
II. C.	Snahy o nápravu prostředí	12
II. C. 1.	Počátky antimonopolního zákonodárství	13
II. C. 2.	Možnosti řešení monopolu v energetice	13
III.	LEGISLATIVA EVROPSKÉ UNIE	16
III. A.	Směrnice 96/92/EC, resp. 2003/54/ES	17
III. A. 1.	Vznik energetické směrnice	17
III. A. 2.	Požadavky energetické směrnice	19
III. B.	Harmonogram otevírání trhu	21
III. B. 1.	Měření otevírání jednotlivých trhů	21
III. C.	Nejednotný evropský trh	23
IV.	PRVNÍ ZKUŠENOSTI ZEMÍ S LIBERALIZACÍ	26
IV. A.	První země liberalizující energetiku	26
IV. B.	Hrozby liberalizace	27
IV. B. 1.	Dopad na ceny energií	28
IV. B. 2.	„Černé noci“	29
V.	REALITA POSTUPU ČESKÉ REPUBLIKY	32
V. A.	Uspořádání české energetiky	32
V. A. 1.	Struktura trhu	32
V. A. 2.	Dominantní ČEZ	34
V. B.	Fáze otevírání trhu	38
V. C.	Prostor pro reformu	39
V. C. 1.	Státní energetická koncepce	39
V. C. 2.	Energetický zákon	40
V. C. 3.	Nová legislativa z dílny Energetického regulačního úřadu	41
V. D.	Hodnocení zvoleného postupu	42
V. D. 1.	Změna dodavatele	43
V. D. 2.	Vývoj cen elektrické energie	45
V. E.	Problémy aktuální struktury českého trhu	47
VI.	FRANCOUZSKÁ CESTA	51
VI. A.	Uspořádání francouzské energetiky	51
VI. A. 1.	Struktura trhu	51
VI. A. 2.	Dominantní EDF	54

VI. B.	Fáze otevírání trhu	56
VI. C.	Prostor pro reformu.....	57
VI. C. 1.	Energetický zákon.....	58
VI. D.	Hodnocení zvoleného postupu.....	59
VI. D. 1.	Změna dodavatele.....	59
VI. D. 2.	Vývoj cen elektrické energie	61
VI. E.	Problémy aktuální struktury francouzského trhu.....	63
VII.	SROVNÁNÍ	67
VII. A.	Aplikace evropských směrnic.....	67
VII. B.	Nedostatky postupu.....	68
VII. C.	Růst cen.....	70
VII. D.	Spokojenost spotřebitelů s myšlenkou liberalizace	71
VII. E.	Návrh dalšího postupu	73
VIII.	ZÁVĚR	76
	PŘÍLOHY	79
	SEZNAM LITERATURY	89

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ, BOXŮ

Tabulka 1:	Podíly REAS na celkovém zatížení ES ČR	33
Tabulka 2:	Etapy procesu liberalizace trhu s elektřinou	38
Tabulka 3:	Státní energetická koncepce České republiky, 2004.....	40
Tabulka 4:	oprávnění zákazníci - změna dodavatele, ČR	44
Tabulka 5:	Energetická náročnost hospodářství (v kgoe/1000€).....	48
Tabulka 6:	Objem mezinárodních výměn na základě kontraktů RTE	52
Tabulka 7:	Etapy procesu liberalizace trhu s elektřinou	57
Tabulka 8:	Struktura celkové hrubé produkce elektrické energie.....	64
Tabulka 9:	Porovnání cen elektřiny v hlavních skupinách spotřebitelů	71
Graf 1:	Individuální poptávka v dokonalé konkurenci	4
Graf 2:	Úspory z rozsahu	5
Graf 3:	Určení ceny monopolním výrobcem	6
Graf 4:	Procento změny dodavatele (státy EU).....	22
Graf 5:	Vývoj průměrných cen za odběr elektřiny v domácnostech (v USD/kWh) .	28
Graf 6:	Vývoj průměrných cen za odběr elektřiny v ČR – fakturace (Kč/kWh)	46
Graf 7:	Export a import elektřiny [GWh]	49

Graf 8: Složení veřejného kapitálu EDF (30. ledna 2006).....	56
Graf 9: Procento uplatnění práva na změnu dodavatele (k 1.1.2006).....	60
Graf 10: Vývoj průměrných cen za odběr elektřiny ve Francii (€/kWh).....	62
Graf 11: Export a import elektrické energie od roku 1960 (v TWh).....	65
Box 1: Římská smlouva, 1957	16
Box 2: Kandidáti na vstup do EU musí otevřít trh s elektřinou.....	17
Box 3: Italská černá noc.....	30
Box 4: Jak si stojí ČEZ	37
Box 5: EDF čelí zrušení svého monopolu	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Zahraniční výměny mezi jednotlivými evropskými přenosovými sítěmi (2004).....	79
Příloha 2: Ceny elektřiny pro domácnosti (všechny poplatky zahrnuty, v eurech za 100kWh).....	80
Příloha 3: Ceny elektřiny pro podniky (všechny poplatky zahrnuty, v eurech za 100kWh).....	81
Příloha 4: Cena elektřiny v Evropě (ceny bez daní, vyjadřují PPP; €/100 kWh)	82
Příloha 5: Celkový podíl na trhu tří největších výrobců (elektřina) a velkoobchodních dodavatelů (zemní plyn).....	83
Příloha 6: Počet zákazníků vybraných evropských elektrárenských společností (v mil., 2004).....	84
Příloha 7: Územní působnost jednotlivých REAS.....	85
Příloha 8: Výsledky největších firem Skupiny ČEZ (rok 2005, v miliardách korun).....	86
Příloha 9: Nejdůležitější prodejci elektrické energie, Francie	87
Příloha 10: Územní rozdělení distribuční sítě ERD.....	88

I. ÚVOD

Energetika je v posledních letech jedním z nejvíce se měnících odvětví. Ceny rostou, firmy se spojují a nakupují další společnosti. Největšími kolosy ve střední Evropě jsou energetické firmy, alespoň podle pohledu na burzovní data. Diskutovanými pojmy v souvislosti s energetickým sektorem jsou privatizace dominantních podniků, otevření národních trhů a jejich následná integrace do jednotného evropského systému, přechod zákazníka od jednoho dodavatele elektřiny k jinému, růst cen energií apod. Lidé si s liberalizací nejčastěji spojují snížení cen a zlevnění souvisejících služeb. To je však v rozporu s realitou, kterou právě prožíváme, neboť poslední vývoj cen energií má růstový charakter.

V dnešní době proti sobě stojí dvě základní pojetí ekonomiky a obchodu. Na straně jedné stojí zastánci volného obchodu jakožto základního principu celosvětové ekonomiky, na straně druhé najdeme zastánce tvrzení, že ve skutečnosti není svobodný obchod ničím jiným než bezbřehou nadvládou nejsilnějších a pro zajištění ochrany spotřebitelů je nutno fungování sektoru regulovat.

Neexistuje však obecně přijatá definice regulace aplikovatelná na veškeré regulační snahy různých zemí. Regulace je akce omezující nežádoucí aktivity a podporující aktivity žádoucí a skrývá v sobě složku právních dokumentů, formálních i neformálních pravidel. Iniciativa regulovat může vzejít ze státní sféry stejně tak jako z nestátních orgánů, kterým byla regulační pravomoc přiknuta. Regulace v oblasti energetiky neznamena pouze stanovení regulovaných cen za statky a služby, jedná se o proces mnohem komplexnější zahrnující:¹

- Tarify = ceny poskytovaných statků a služeb
- Licence = minimální požadavky pro působení na trhu
- Autorizace = podmínky výstavby nové infrastruktury
- Plánování = stanovení dlouhodobé strategie sektoru
- Kvalita služeb = kvalitativní parametry
- Způsob řešení sporů mezi jednotlivými subjekty na trhu

Tématem evropských debat je pak otázka efektivnosti a přirozenosti monopolních struktur na určitých trzích a hledání nejlepšího možného uspořádání těchto trhů.

¹ podle Martina TOVÁRKA (15.11.2005): „*Kdy a jak regulovat energetiku*“, Hospodářské noviny – komerční příloha Energetika

Vyvstává tedy otázka: jakým způsobem postupovat v situaci existence přirozeného monopolu, kdy se předpokládá, že monopolní trh je jediný optimální, a proto je nutné jej zachovat? Tento monopol však má i přes svou přirozenost stejné negativní důsledky jako monopol „běžný“. Proto se provádí ekonomická regulace tak, aby škodlivé účinky tohoto monopolu byly eliminovány. Je tedy lepší variantou zvolit ochrannářskou regulaci či přirozeně monopolní strukturu násilně rozbít, otevřít dané trhy konkurenci a nastolit na nich volnou soutěž? Pokud se přikloníme k druhé variantě, do jaké míry a do kterých částí konkurenci uvést?

Cílem této práce je dospět k formulaci možných odpovědí na otázky racionální „soutěžní politiky“ v oblasti energetiky. Jakou formu mají současné evropské směrnice, které určují směr otevírání jednotlivých trhů členských států? Jak vyřešit koncepční problémy české a francouzské energetiky jako je podpora konkurenčního prostředí, netransparentnost cen a otázka regulace v této oblasti? Na tyto a mnohé další otázky se budeme v následujícím textu snažit odpovědět.

Práce je rozdělena do šesti částí. První popisuje a zdůrazňuje některé aspekty tradiční teorie regulace, definuje klíčové pojmy a upřesňuje antimonopolní politiku v oblasti energetiky. Druhá část poukazuje na legislativní rámec liberalizačních politik určený Evropskou unií. Ve třetí části se seznámíme se zkušenostmi prvních zemí otevírajících svůj trh s elektřinou a poukážeme na hrozící negativa liberalizace. Čtvrtá část se věnuje teoretickému konceptu energetické politiky v České republice a dopadům této politiky zejména na cenu elektřiny. Pátá část ze stejného úhlu pohledu popisuje situaci na francouzském trhu, v šesté části pak předkládáme porovnání současného stavu v námi studovaných zemích.

II. TRADIČNÍ TEORIE REGULACE

Tématem této kapitoly je „tradiční teorie regulace“. Než přejdeme k samotné diskusi o procesu regulace a deregulace, nadefinujme si nejprve klíčové pojmy tohoto tématu, jakými jsou termíny konkurence, monopol, přirozený monopol a také jednotlivé komponenty trhu s elektřinou.

II. A. Teoretický exkurz

Dokonalá konkurence je základnou porovnání všech ostatních struktur trhu. Je tomu tak i přesto, že její podmínky jsou splnitelné jen výjimečně [CARLTON, PERLOFF, 1994].

V dnešní době převládá názor, že se nemá podporovat existence monopolních struktur a že je třeba snažit se zavést konkurenční prostředí na trhy, kde je to ekonomicky racionální. Teoretická dokonalá konkurence poskytuje nejlepší možné řešení jak nabízejícímu (v našem případě se jedná o výrobce, případně prodejce elektrické energie), tak i poptávajícímu (v našem případě konečnému zákazníkovi). Z klasické mikroekonomie víme, že prostředí, o kterém bychom mluvili jako o dokonalé konkurenci, musí splňovat několik podmínek².

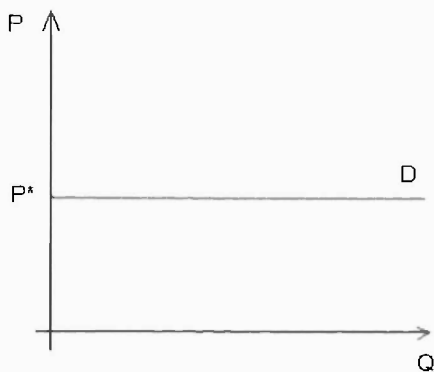
II. A. 1. Kritéria dokonalé konkurence

- V dokonalé konkurenci je výrobce, stejně jako ostatní aktéři trhu, příjemcem ceny. Jelikož výrobce představuje vždy jen dostatečně malou část trhu, nemá snížení či zvýšení jeho nabídky žádný vliv na tržní cenu. Cenu $P^*(Q)$ tedy určuje trh, poptávka po produktu je horizontální přímka definovaná předpisem $P(Q) = P^*(Q)$ a je tedy nekonečně elastická³⁴. Následující graf tuto skutečnost ilustruje:

² podle CARLTONA a PERLOFFA: *Modern Industrial Organization*, 1994

³ Dokonale elastická poptávková křivka existuje pouze při nekonečném počtu firem na trhu, které jsou nekonečně malé. Při spočitatelném množství firem bude individuální poptávková křivka vždy skloněná. Tento sklon bude mít však tak nevýznamný vliv na cenu, že jej můžeme zanedbat.

Graf 1: Individuální poptávka v dokonalé konkurenci

- Pokud by se prodávající rozhodl zvýšit cenu a chtěl by prodávat za cenu $P(Q) > P^*(Q)$, neprodal by nic. Naopak pokud by se rozhodl prodávat za cenu $P(Q) < P^*(Q)$, prodá vše, co je schopen a ochoten vyrobit.
- Druhou podmínkou je existence dokonalé informace, a to jak na straně výrobce, tak na straně spotřebitele. Tato skutečnost zaručuje, že každý aktér na trhu bude mít volně k dispozici veškeré informace o cenách a technologiích. Všechny firmy tedy budou využívat stejnou technologii (tu nejefektivnější), nakupovat zdroje za stejnou cenu $w(z) = w^*(z)$ a tedy prodávat za $P(Q) = P^*(Q)$. Za tuto cenu pak budou nakupovat všichni spotřebitelé na trhu.
- Firmy vyrábějí homogenní, perfektně dělitelný produkt a spotřebitelé mají homogenní preference.
- Existuje zde volný vstup do odvětví a volný výstup z odvětví. Jedná se o situaci, kdy neexistují žádné, povětšinou administrativní překážky pro to uvést se na daném trhu či jej naopak opustit.
- V odvětví existují nulové transakční náklady a nulové externality.

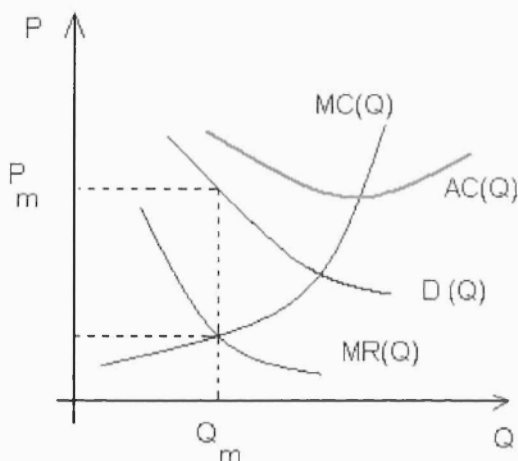
V reálném světě se s výše popsanou situací dokonalé konkurence setkáváme ojediněle. Prodávající často vědí, že se cena jejich produktu bude měnit s množstvím výstupu, které uvedou na trh. Na druhé straně kupující vědí, že s růstem jejich nákupů poroste i cena daného zboží.

Protikladným extrémem prostředí dokonalé konkurence je monopol, struktura trhu, kterou se budeme blíže zabývat nyní.

II. A. 2. Charakteristiky monopolního prostředí

Monopolem⁵ je nazývána situace, kdy na studovaném trhu existuje jen jediná firma obsluhující poptávku. Jednou z příčin vzniku monopolu jsou existující úspory z rozsahu⁶. V této situaci klesají jak mezní $MC(Q)$, tak průměrné náklady $AC(Q)$. Při existenci úspor z rozsahu nemůže firma prodávat za $P(Q) = MC(Q)$, neboť v celém rozsahu výroby platí $MC(Q) < AC(Q)$ a firma by tak vyráběla se stálou ztrátou.

Graf 2: Úspory z rozsahu

P_m je tedy vždy větší než mezní náklady $MC(Q)$, za které by se produkt prodával v konkurenčním prostředí. Vzhledem k tržní poptávce $D(Q)$ bude nejméně nákladným způsobem výroby produkce v jediné, monopolní firmě. Monopolista tedy často vyrábí pod minimálně efektivním rozsahem výroby, nevyrábí tedy v minimu svých

dlouhodobých nákladů. Spotřebitelé pak mají k dispozici menší množství výstupu za vyšší náklady na pořízení, jsou tedy na tom hůře. Naopak výrobce, který se sám rozhodl vyrábět menší množství za vyšší cenu, na tom bude lépe než za dokonalé konkurence.

Obvykle bývá s pojmem monopol spojována velká firma, rozhodující zde však není velikost, ale příslušný způsob chování. Monopolní výrobce si sám určuje svou prodejní cenu, je tudíž „cenový tvůrce“ (price-maker), na rozdíl od výrobce v dokonalé konkurenčním prostředí, který se musí podrobit tržní ceně a je tedy „cenový příjemce“ (price-taker).

Jelikož je monopolista jediným výrobcem daného produktu, křivky individuální a tržní nabídky jsou totožné. Stejně tak poptávka po produkci jedné firmy je shodná s poptávkou celého odvětví. Monopol tedy nemá žádnou nabídkovou křivku a jím

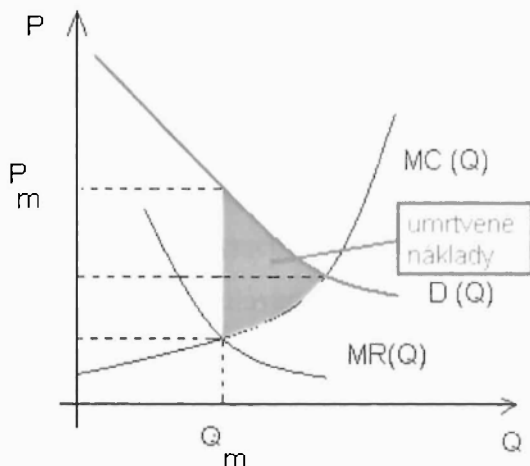
⁵ Název „monopol“ pochází z řeckého slova „mono“ znamenající „jeden“ a „polis“, což v řečtině znamená „prodávající“

⁶ dalšími může být:

- vlastnictví významného výrobního zdroje pouze jedinou firmou
- právní ochrana patentů, licence apod.
- udělení výhradní licence vládou.

nabízené množství se přímo odvozuje z tržní poptávky. Na grafu vidíme proces určování ceny v situaci nedokonalé konkurence.

Graf 3: Určení ceny monopolním výrobcem

Cena $P(Q)$ bude vždy ležet nad $MR(Q) = MC(Q)$ a platí $P_m > MC(Q)$. Pokud se zaměříme na otázku efektivnosti u monopolu, můžeme konstatovat, že monopolní struktura je neefektivní ve smyslu Pareto-optimality. Monopolní struktura implikuje existenci čisté ztráty prospěchu společnosti, tzv. umrtvených nákladů. Trh se tedy nenachází v situaci, kdy si nikdo nemůže polepšit, aniž by si někdo jiný

nepohoršil. Umrtvené náklady představují prospěch, který by mohl potenciálně získat výrobce, spotřebitel či by si jej mohli mezi sebou rozdělit.

Na některých trzích, včetně energetického, mluvíme o specifickém druhu monopolu, a to o monopolu přirozeném.

II. A. 3. Definice přirozeného monopolu

„Přirozený monopol je firma nebo odvětví, jejichž průměrné náklady na jednotku produkce klesají v celém rozsahu výstupu, jako například v místním rozvodu elektřiny. V takové situaci jediná firma, monopol, může nabízet produkt daného odvětví efektivněji, než kdyby o to usilovalo několik firem.“ [SAMUELSON, 1991]. Jedná se o strukturu, kdy „vlastnosti produkční technologie jako například vysoké fixní náklady způsobují, že dlouhodobé průměrné náklady klesají s rostoucím výstupem“ [DiLORENZO, 1996]. Pouze jediná firma tudíž může dosahovat úspor z rozsahu. Trh se ocitá v situaci, že existence jediného výrobce na trhu nabízí nižší ceny než situace s jakýmikoliv dvěma jinými výrobci.

Thomas J. DiLORENZO ve svém článku *The Myth of Natural Monopoly* [1996] demonstruje negativní důsledky konkurence na příkladu zavádění druhého vedení vody či plynu. Říká, že takovýto projekt by pro občany znamenal „znovurozkopání ulice, ve

kteří bydlí“. Přirozeně monopolní firma má velmi často regionální působnost. Jedná se o situaci, kdy v jedné geografické zóně operuje na určité části trhu pouze jediná firma.

Většina statků tzv. veřejného zájmu bývá garantována státními povoleními, neboť se všeobecně soudí, že se jedná o oblasti „přirozeného monopolu“. Aby nedocházelo k tomu, že si monopolista bude diktovat ceny, jsou tyto regulovány státem, nebo je firma státem přímo vlastněna. To však má často negativní důsledky. Cena, kterážto nemůže být určena trhem, je stanovena státním úředníkem, a to většinou podle podkladů, které mu poskytuje monopolní firma. Problémem cenové regulace však může být informační asymetrie mezi regulátorem a regulovaným. Regulátor totiž požaduje informace od regulovaného subjektu, který má informační převahu. Tento způsob fungování často vyústí ve snahu o zachování regulace, neboť tato zajišťuje:

- monopolnímu výrobcí jistotu vládnutí na celém trhu a také jistou volnost v rozhodování,
- na druhou stranu stát tímto zajistí výrobu statku veřejného zájmu, která by v prostředí dokonalé konkurence nebyla až takovou samozřejmostí.

Státní intervence brání tržnímu fungování sektoru, jsme zde svědky například dotování ztrátové výroby firm. V konkurenčním prostředí by taková firma musela v dlouhém období svou činnost ukončit, jelikož její výnosy by nebyly schopny pokrýt její produkční náklady. Státem podporovaný přirozený monopolista však ví, že se může spolehnout na záchranu ze strany státu. Hrozí tedy nebezpečí zneužívání této skutečnosti.

Dalším úskalím státní regulace je i samotný způsob, jakým je regulace nastavována. Regulace by měla existovat pouze tam, kde je nutná, tedy v přirozeně monopolních částech odvětví. V ostatních částech může být odvětví liberalizováno, ale to neznamena, že se takto děje vždy dobře. Selhání či úspěch regulace závisí na rámci, ve kterém je prováděna. Nejčastější metodou je tzv. regulace míry výnosnosti („rate-of-return“ regulace), kde je cena elektřiny stanovována regulačním orgánem na základě oprávněných nákladů firmy a stanoveného výnosu z kapitálu. Regulovaná firma však není nucena optimalizovat celkové náklady, spíše se snaží protlačit své skutečné náklady do nákladů oprávněných, které regulátor schvaluje.

Přirozené monopoly jsou většinou státní a vedle trhu s elektrickou energií mezi ně řadíme železniční dopravu, telekomunikace, distribuci plynu apod. Tedy síťová

odvětví, kde platí jeden z nejdůležitějších důvodů vzniku přirozeného monopolu, a to rostoucí úspory z rozsahu výroby.

II. A. 4. Mýtus přirozeného monopolu v energetice

V mnoha učebnicích je energetická soustava uváděna jako typický příklad přirozeného monopolu. Přenos a distribuce elektřiny se totiž vyznačují vysokými utopenými náklady a výraznými výnosy z rozsahu. Od poloviny 19. století tedy docházelo k vertikální integraci jednotlivých částí řetězce směrem k jednotlivým regionálním společnostem zajišťujícím výrobu, přenos i distribuci najednou. Proto byl ve dvacátém století převažujícím modelem státní monopol, který měl chránit spotřebitele před zneužitím monopolní síly soukromou firmou a zároveň plnit další požadavky vlády.

Klasická teorie přirozeného monopolu tvrdí, že odvětví elektroenergetiky v celém svém řetězci nemůže být trhem konkurenčním. Toto tvrzení je však v rozporu s realitou, neboť například ve Spojených státech amerických existovala konkurence na trhu s elektřinou po dobu několika desetiletí. Walter J. PRIMEAUX [1986] uvádí, že konkurence v oblasti elektrické energie existovala ve městech splňujících následující podmínky:

- Konkurence mezi dvěma konkurujícími si firmami existuje již delší časové období.
- Provozovatelé služeb elektrické energie spolu vehementně bojují prostřednictvím cen a služeb.

Neplatí však, že nejnižší náklady na jednotku produkce znamenají automaticky nejnižší náklady pro koncové zákazníky. Stejně tak výše citované tvrzení nepopírá přirozeně monopolní charakter v oblasti přenosu a distribuce, pouze v odvětví elektroenergetiky jako celku. Konkurence tedy přináší zákazníkovi širší nabídku služeb a nižší ceny. Je však třeba připustit, že i přes určité výjimky je ve většině zemí přirozený monopol synonymem pro strukturu trhu s elektrickou energií. Ve dvou námi studovaných zemích se přirozeně monopolními firmami staly: v České republice skupina ČEZ a.s. a firma EDF ve Francii.

II. B. Důležité charakteristiky síťových odvětví

II. B. 1. Specifika elektrické energie

Elektrická energie se vyznačuje hned trojí specifičností, které ji odlišují od ostatních produktů⁷:

1. Elektrická energie je neskladovatelná.
2. Poptávka po elektrické energii je v každém okamžiku jiná. Systém poptávky a nabídky elektrické energie potřebuje být neustále koordinován a vyrovnáván. Jakékoliv kolísání mezi poptávkou a nabídkou, ať už se jedná o kolísání frekvence či napětí, by mohlo vést ke kolapsu systému nebo jeho části.⁸
3. Přenos elektřiny je zajišťován prostřednictvím rozvodové sítě o přesných fyzikálních parametrech. Na tuto síť jsou napojeni jak výrobce, tak spotřebitel. Přenos tedy neprobíhá fyzicky přímo mezi výrobcem a spotřebitelem, ale rozvodová síť představuje mezičlánek mezi těmito subjekty.

Jelikož poskytování elektrické energie berou členské státy Evropské unie (dále jen EU) jako službu veřejného zájmu, jsou povinny zajistit spolehlivou dodávku všem spotřebitelům, chránit staré či handicapované osoby, zajistit ochranu práv spotřebitele pomocí jasných pravidel týkajících se smluv o dodávce elektřiny, transparentnosti ve tvorbě cen apod.

II. B. 2. Specifika síťových odvětví

Pro síťová odvětví obecně platí, že v minimálně jedné části sektoru mluvíme o přirozeném monopolu. Je třeba rozložit řetězec aktivit sektoru a nalézt oblasti s přirozeným monopolem. Struktura trhu s energetikou⁹ může být rozdělena na následujících pět částí¹⁰:

1. Výroba elektřiny z různých zdrojů (uhlí, plyn, jádro, voda, vítr...)
2. Přenos elektřiny (vysokonapěťová rozvodová síť)

⁷ Podle Adama GERŠLA (1999): „*Liberalizace energetiky v ČR*“, Fakulta sociálních věd UK

⁸ Křehkost a důležitost rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trhu s elektrinou ilustrují rozsáhlé výpadky proudu, ke kterým došlo například 14. srpna 2003 na Severo-západě Spojených států, 28. září 2003 na pohraničí Itálie a Švýcarska.

⁹ Energetikou budeme rozumět elektroenergetiku, tedy výrobu, transport, distribuci a obchod s elektrickou energií.

¹⁰ Podle Adama GERŠLA (1999): „*Liberalizace energetiky v ČR*“, Fakulta sociálních věd UK

3. Distribuce elektřiny (nizkonapětová rozvodová síť elektřiny vedoucí ke konečnému spotřebiteli)
4. Obchod s elektřinou (její prodej konečným spotřebitelům)

-
5. Koordinace nabídky a poptávky: bod koordinace má oproti výše uvedeným čtyřem bodům jistou specifickou vlastnost. Jedná se sice o aktivitu patřící do struktury fungování trhu s energetikou, nejedná se však o koncový článek řetězce, nýbrž o aktivitu probíhající souběžně se všemi ostatními částmi. Koordinovat je třeba nabídku elektřiny na straně výrobců a poptávku po ní na straně konečných spotřebitelů, dále je však nutno zkoordinovat tento objem s možnou kapacitou přenosové sítě.

Další vlastností síťových odvětví je fakt, že čím větší je studovaná síť, tím je možnost přirozeného monopolu zajímavější a efektivnější. Za předpokladu, že firma optimalizuje náklady, totiž dochází k největším možným úsporám z rozsahu. Toto jasně ilustruje skutečnost, že otázka přenosové sítě byla vždy řešena prostřednictvím jediné firmy na maximálním možném území, z pravidla na území celého státu. Z důvodů omezených přeshraničních kapacit jednotlivých přenosových sítí, ochrannářských snah jednotlivých států a také dlouholeté tradice fungování těchto trhů v národním měřítku však ještě stále nemůžeme hovořit o jednotném evropském energetickém trhu. Je to tedy právě v oblasti síťových odvětví, která zabezpečují produkci nezbytných statků, kde se s přirozeným monopolem setkáváme nejčastěji.

Na začátku diskuse o možných řešeních je třeba položit si sérii klíčových otázek:

- Jak zavést do takovéto struktury konkurenci?
- Jak daný sektor regulovat?
- Ohrožuje proces liberalizace jistotu veřejných statků?

Nejprve je třeba rozlišit oblasti přirozeného monopolu, o kterém víme, že je pro danou oblast tou nejefektivnější variantou. V energetice existuje přirozený monopol pouze v oblasti přenosu a distribuce, ostatní články řetězce (výroba, obchod) je tedy možno otevřít konkurenci. Ideální by bylo zavést reálnou fungující konkurenci do oblasti výroby a obchodu a tyto oblasti kontrolovat za účelem ochrany spotřebitele a pravidel hospodářské soutěže. Aktivitu přenosu a distribuce pak regulovat tak, aby byl zajištěn nediskriminační přístup všech k přenosové síti. Jelikož se podle EU jedná o statek

veřejného zájmu, je třeba i konkurenční fungování kontrolovat a neponechat čistě tržním silám.

II. B. 3. Řetězec „výroba-přenos-distribuce-spotřeba“

Nedostatkem klasického učebnicového pohledu na energetický sektor je časté nahlížení na něj jako na neoddělitelný celek. Jak je uvedeno v bodě II.B.2., je toto vidění věci mylné a aktivity energetického sektoru od sebe oddělit lze.

Výroba byla dlouho chápána jako oblast přirozeného monopolu, a to z důvodů vysokých fixních nákladů. Jak se však ukazuje, modernizace a technologický pokrok učinili z tohoto odvětví reálně konkurenční. Elektrárny již nemusí představovat gigantické stavby s vysokými utopenými náklady. Vedle bazických zdrojů energie (jaderné elektrárny) existují i doplňkové produkce, jejichž výroba se využívá v době špiček. Tato doplňková výroba je však nákladnější.

Jiná situace nastává v oblasti přenosu a distribuci elektrické energie. Zde jsou úspory z rozsahu extrémně vysoké, jedná se tedy o oblast přirozeného monopolu. Jak však podotýká Libor DUŠEK v Návrhu Liberálního institutu na deregulaci české ekonomiky [1998], oblastí přirozeného monopolu můžeme označit pouze stávající přepravní síť. Výstavbu nových úseků, "nových přípojek, posilování stávajících vedení" a jejich provozování je možno plně otevřít konkurenci. Zároveň je však velmi obtížné určit optimální velikost společnosti, která přepravu elektřiny od výrobce ke spotřebiteli zajišťuje. Ke stavu rovnováhy by opět vedla konkurence. Jelikož však jde o oblast přirozeného monopolu, je tento problém řešen politickou cestou exkluzivní licence. Proto se můžeme setkat obrovskými celonárodními sítěmi (Francie), ale i s lokálními sítěmi, kde každé město provozuje svou vlastní distribuční společnost (Norsko) [DUŠEK, 1998]. V obou případech se stále jedná o přirozeně monopolní struktury charakteristické úsporami u rozsahu. Každá se však historicky vyvinula v jiném geografickém měřítku.

Podobně jako výroba také oblast obchodu s elektrickou energií je oblastí s prostorem pro zavedení konkurence.

Posledním článkem řetězce je koordinátor nabídky a poptávky, který pracuje s daty o potenciální produktivitě jednotlivých elektráren, rozhoduje o rozsahu

rezervního výkonu a těmito prostředky zajišťuje neustálou rovnováhu na trhu. Na českém trhu tuto funkci plní společnost Operátor trhu s elektřinou, a.s.¹¹

Jelikož se na oblast energetiky, jak již bylo poznamenáno výše, nahlíželo jako na neoddelitelný proces, byly velmi často výroba, přenos, distribuce i obchod vertikálně integrovány do jedné firmy. Původní České energetické závody, ve kterých byly všechny tyto činnosti integrovány, byly v devadesátých letech minulého století transformovány do tržních podmínek tam, kde to bylo možné. Vznikla tedy ČEZ a.s. a osm regionálních distributorů (REAS)¹². V roce 2003 došlo ke vzniku Skupiny ČEZ, a to propojením ČEZ, a.s., s pěti distribučními společnostmi (Severočeská energetika, Severomoravská energetika, Středočeská energetická, Východočeská energetika a Západočeská energetika). V souladu s povinností unbundlingu došlo k oddělení distribuční a obchodní činnosti v rámci Skupiny.

Rozdělení řetězce tedy dokazuje, že i v energetice existují oblasti, kde je možno, a záhodno, nastolit konkurenční prostředí. Od osmdesátých let 20. století docházelo a dochází k implementaci energetických reforem, které mají za cíl přilákat soukromý kapitál a uvést konkurenční síly do oblasti výroby a obchodu. Na druhé straně se potvrzuje existence přirozeného monopolu v oblasti přenosu a distribuce elektřiny. V těchto oblastech je tedy třeba zavést regulaci, která chrání spotřebitele před zneužitím dominantního postavení monopolní firmy.

II. C. Snahy o nápravu prostředí

Nedostatečná motivace monopolních podniků k inovacím, k minimalizaci nákladů a nekontrolovatelná moc monopolů vůči spotřebitelům byly jedny z hlavních důvodů vzniku antimonopolního zákonodárství. Ekonomové v něm čerpají z neoklasické ekonomie, která vše poměřuje ideálem dokonalé konkurence, a tudíž se v jejím světle monopol jeví jako ekonomicky neefektivní struktura, nepříznivě působící na blahobyt konečného konzumenta. Vystává tedy otázka, jak s monopolem, speciálně s monopolem přirozeným, co nejlépe nakládat.

¹¹ Akciová společnost Operátor trhu s elektřinou (OTE) vznikla v roce 2001, jejím jediným akcionářem je stát. Řízením firmy bylo pověřeno Ministerstvo průmyslu a obchodu. Hlavním úkolem společnosti je organizace krátkodobého trhu s elektrickou energií a vyhodnocování trhu s elektřinou na základě regulovaného přístupu k přenosové soustavě a k distribučním soustavám.

¹² regionální energetické akciové společnosti

II. C. 1. Počátky antimonopolního zákonodárství

Vrátíme-li se do historie, vidíme, že antimonopolní zákonodárství vzniklo v 19. století ve Spojených státech amerických a během 20. století se rychle rozšířilo i do ostatních zemí. Důvodem pro jeho vznik byly stále častější procesy monopolizace, koncernů, fúzí apod. Monopol byl, a stále je, veřejností spojován s něčím špatným, nespravedlivým a škodlivým a toto vidění vedlo k tomu, že jakákoli dominantní firma je vnímána přinejmenším jako potencionální zlo, jako vykořisťovatel, jež bohatne na úkor ostatních. Mezi pozitiva demonopolizace trhu řadí moderní ekonomie vedle větší spravedlnosti také fakt, že konkurenční prostředí všeobecně podněcuje firmy k výzkumu, inovacím a rozvoji nových technologií, které vedou ke snížení ceny elektrické energie pro zákazníka.

Existují však i hlasy hájící existenci monopolních struktur. Jedním z nich byl J.A.Schumpeter (1883 - 1950). Podle něj to jsou právě silné firmy, které jsou motorem ekonomického vývoje, neboť jsou schopnější alokovat větší zdroje na výzkum a rozvoj [HOLMAN, 2000]. Každá úspěšná inovace je následně imitována ostatními podnikateli. Dočasné monopolní zisky zajišťují inovátorským firmám patenty na jejich vynálezy.

Na konci osmdesátých let však začal být model přirozeného monopolu v oblasti energetiky nevyhovující. Od té doby dochází k otevírání trhu směrem k soukromému sektoru.

II. C. 2. Možnosti řešení monopolu v energetice

Myšlenka přirozeného monopolu v energetickém sektoru jako celku je již překonána. Dnešním cílem je vlastnické či právní oddělení jednotlivých částí a zavedení konkurence tam, kde je to možné. Přirozeně monopolní struktury v oblasti přenosu a distribuce i nadále podléhají regulaci, konkurence je možná v oblasti výroby a obchodu. Existuje však více variant zavedení konkurenčního prostředí do těchto oblastí. Klíčovým bodem zůstává výběr té nejlepší.¹³

¹³ podle Libora DUŠKA (1998): „Konkurence – cesta k efektivní výrobě a spotřebě elektrické energie“, Liberální institut a Centrum liberálních studií, <http://www.libinst.cz>

- První možností je model jediného kupujícího (Single buyer). Výroba elektrické energie je plně konkurenční, státem pověřený subjekt (jediný kupující) následně nakupuje vyrobenou elektřinu od všech výrobců a prodává ji distribučním společnostem či přímo oprávněným zákazníkům. Tento scénář dokáže zefektivnit proces výroby, ne však další články řetězce. Ceny za přenos a distribuci jsou i nadále regulovány.
- Druhou variantou je model přístupu třetích stran (Third part access - TPA). Distribuční společnosti a oprávnění zákazníci uzavírají smlouvu přímo s výrobcem a mezi sebou navzájem. V dnešní době je již tato varianta realizovatelná díky rozvoji komunikační a výpočetní techniky, která umožní koordinovat velké množství výrobců a spotřebitelů, aniž by byla ohrožena křehká stabilita energetického systému. Oproti první variantě zde neexistuje mezičlánek nákupu a prodeje, tedy společnost zabývající se nákupem energie od výrobce a následně prodejem této energie spotřebiteli. Důležitou podmínkou je správné stanovení poplatku za fyzickou dopravu elektřiny od výrobce ke spotřebiteli. Tarif za přenos může být stanoven pevně (otevřený TPA), či mohou být zveřejněny meze, ve kterých je pak individuálně dohodnuta konkrétní výše poplatku (sjednaný TPA). Za účelem správného stanovení tarifního poplatku za přenos je vytvořen kontrolní orgán regulace, který ve spolupráci se společností zajišťující transport vypočítává poplatek a dohlíží, aby byl tento vypočítán regulérně. Podmínkou efektivního fungování kontrolního orgánu je jeho nezávislost a maximální oddělení od politické sféry.

Nastínili jsme zde možné scénáře otevření trhu s elektřinou. V části III. Legislativa Evropské unie se budeme zabývat konkrétní evropskou politikou v oblasti energetiky. Ještě dříve, než se budeme věnovat evropské směrnici 96/92/EC, resp. směrnici 2003/54/ES, které určují rámec liberalizace trhu s elektřinou ve státech EU, ráda bych upozornila na skutečnost, že ani v dnešní době není diskuse o regulaci trhu s elektřinou na evropském kontinentě jednoznačná. Vedle názorů propagující myšlenku liberalizace oblasti se zde objevují i hlasy kritizující tento proces a obhajující logiku přirozených monopolů.

Jean-Paul FITOUSSI ve své studii „EDF, le marché et l'Europe“ [2003] konstatuje, že Evropská komise v podstatě nastolila povinnost změnit stávající systém. Navíc se takto stalo bez potřebné debaty kolem otázky: „je opravdu třeba systém

měnit?“. V současné Evropě vládne přesvědčení, že problematika „jak nejlépe liberalizovat“ je důležitější než zamyšlení nad tím, „proč liberalizovat“. Současně poukazuje na fakt, že státně organizovaný evropský trh s elektřinou v minulosti nepocítil žádná závažná selhání. Navíc nic dopředu nezaručuje, že liberalizace sektoru energetiky zvýší jeho efektivnost a všeobecný blahobyt obyvatel. Ve své studii vyslovuje obavu, zda otevření trhu a absence státních zásahů nepovede ke kolapsům dodávky elektrické energie, zda se nezvýší volatilita cen elektřiny. Tato obava se ukazuje jako oprávněná, neboť po otevření jednotlivých národních trhů volatilita cen opravdu stoupla. Dále upozorňuje, že pouhá konkurence nesmí být jediným cílem regulační reformy, je třeba nezapomenout zajistit bezpečnost dodávek elektrické energie, uvést v chod veřejné politiky ochrany životního prostředí. Zde se dostáváme k rozporu mezi liberalizací a bezpečností systému. Pokud je naším cílem liberalizace odvětví a tedy zavádění trhu, musíme přijmout i možné krize, které jsou fungování každého trhu vlastní. Snaha zajistit bezpečnost systému se však neobejde bez regulace. Je-li naší prioritou bezpečnost dodávek elektrické energie, jak v lednu 2006 vyjádřila EU, musíme liberalizaci s regulací propojit a tímto ji omezit.

Abychom zjistili, ke kterému táboru se přiklonit, zda k táboru hlásajícímu volnou soutěž na trhu či k táboru zastávajícímu se státních intervencí, budeme se nyní věnovat detailům příslušných evropských směrnic 96/92/EC, resp. směrnice 2003/54/ES, které v sobě obsahují základní myšlenky liberalizace státních trhů s energetikou na území EU a vytvoření jednotného evropského trhu.

III. LEGISLATIVA EVROPSKÉ UNIE

Jednotný evropský trh není spjat pouze s energetickým sektorem. Hospodářská spolupráce jednotlivých členských států byla předmětem první „evropské“ Pařížské smlouvy, kterou bylo v roce 1951 založeno Evropské společenství uhlí a oceli. Heslem Evropského hospodářského společenství, založeného Římskými smlouvami v roce 1957, pak byla následující myšlenka:

Box 1: Římská smlouva, 1957

Římská smlouva, 1957

Vytvořením společného trhu s postupným odstraňováním rozdílů mezi hospodářskými politikami členských států podporovat harmonický rozvoj hospodářských činností ve Společenství, nepřetržitý a vyvážený růst, zvýšenou stabilitu, rychlejší zvyšování životní úrovně a užší kontakty mezi členskými státy.

[FONTAINE, 2004]

Právě snaha dosáhnout harmonického rozvoje hospodářských činností jednotlivých států vedla k přijetí evropských pravidel i pro energetický trh. Snaha vytvořit jednotný energetický trh však naráží na celou řadu překážek jako jsou například nedostatečné přeshraniční kapacity, neoddiskutovatelná „politická“ ochrana domácích trhů, rozdílné podmínky vývoje energetického trhu a jeho regulace způsobené odlišnou historií jednotlivých států a v neposlední řadě také existence vertikálně integrovaných společností s dominantními postaveními na trhu.

Dne 16. ledna 2006 prezentovalo rakouské předsednictví novou energetickou politiku pro Evropu. Ta je založena na třech základních pilířích: bezpečnost zásobování, konkurenceschopnost a udržitelnost. Zajímavé je, že se zde již neobjevuje priorita trhu a tržního fungování elektroenergetického sektoru, pozornost je zaměřena na cíl bezpečného fungování systému. Dále tato politika definuje základní zásady trhu s elektřinou, mezi které patří transparentnost, nediskriminace, soulad s pravidly hospodářské soutěže, povinnost služby veřejného zájmu a zajištění národních preferencí při volbě energetického mixu. Národní zájmy jsou však v rozporu s myšlenkou jednotného trhu. Stávající evropská direktiva nechává prostor zájmům jednotlivých členských států a to i přesto, že plánování energetické politiky na národní úrovni může působit proti cílenému unijnímu trhu.

III. A. Směrnice 96/92/EC, resp. 2003/54/ES

V dnešní Evropě vládne přesvědčení, že v energetickém sektoru nebude nikdy existovat dokonalá konkurence, ale pouze konkurence oligopolistická mezi několika velkými společnostmi. Liberalizace totiž nadhodnocuje krátké období oproti dlouhému, upřednostňuje krátkodobé investice oproti dlouhodobým investicím do vědy a výzkumu, které by vedly ke snížení ceny a prospěchu spotřebitele, zvýhodňuje velké spotřebitele oproti malým, což může vést k porušení principu rovnosti spotřebitelů, a nebere v potaz dopady na životní prostředí. Proto evropské směrnice ponechávají členským státům možnost uložit výrobcům povinnost poskytovat elektrickou energii jako službu veřejného zájmu a vytvořit vlastní dlouhodobou energetickou politiku státu.

Základem pro reálné vytvoření a správné fungování jednotného evropského trhu s elektřinou je především zajištění plné a řádné implementace evropských směrnic do zákonodárství všech zemích EU a také stejný stupeň otevření jednotlivých národních trhů. Současně je třeba maximálně legislativně podpořit konkurenci, posílit roli regulačních úřadů, zabezpečit dostatečnou likviditu národních trhů¹⁴.

III. A. 1. Vznik energetické směrnice

Za posledních 15 let došlo k důležitým zvrátům v oblasti evropského energetického trhu. V roce 1986 byl členskými státy EU podepsán „Jednotný evropský akt“, jehož cílem bylo vytvořit jednotný evropský trh založený na volném pohybu osob, zboží a kapitálu. Jak uvádí následující citát, otevření trhu s elektřinou se následně stalo jednou z podmínek pro vstup do Evropské unie.

Box 2: Kandidáti na vstup do EU musí otevřít trh s elektřinou

Kandidáti na vstup do EU musí otevřít trh s elektřinou

Evropská Unie prosazuje liberalizaci trhu s elektřinou u jedenácti kandidátů na vstup. Evropská Komise k tomu navrhne liberalizační programy, přizpůsobené jednotlivým zemím. Chce navrhnout různé modely, mezi kterými si kandidát může vybrat. Programy se mají pak stát tématem bilaterálních seminářů. Komise zdůraznila, že Světová banka podporuje na liberalizaci závislé financování programů restrukturalizace a modernizace v těchto zemích.

[*Bulletin SEV/VSE, 1999*]

¹⁴ Neboť jednotný trh může fungovat pouze za předpokladu dobře fungujících trhů národních.

Od počátku devadesátých let eurokomisař pro energii p. Cardoso e CUHNA propagoval myšlenku úplného otevření energetického sektoru [DESAMA, 2004]. Po několika letech vyjednávání dospěl Evropský parlament, Evropská rada a Komise ke kompromisu a byla přijata první směrnice týkající se elektrické energie (96/92/EC). Tato směrnice „zpomalila horlivost Evropské komise“ [DESAMA, 2004] v otázce liberalizace a jejího začlenění do legislativ členských zemí, vedle toho také předefinovala obrysy evropského energetického prostoru podobně jako role aktérů¹⁵ tohoto strategického sektoru. Směrnici 2003/54/ES ze dne 26. června 2003 stanovující společná pravidla pro vnitřní trh s elektřinou je zrušena směrnice 96/92/EC, jejíž principy jsou v nové směrnici zahrnuty a rozšířeny. Mezi klíčové aspekty liberalizovaného trhu podle směrnice EU patří:

- unbundling - oddělení provozovatele přenosové soustavy a provozovatelů distribučních soustav od ostatních oblastí podnikání;
- princip přístupu třetích stran - tarify za přístup a používání soustav třetími stranami a metody jejich kalkulace musí být schváleny národním regulátorem;
- princip veřejného zájmu - členské státy mají povinnost zajistit pro domácnosti a malé podniky do 50 zaměstnanců nebo s ročním obrátem pod 10 mil. EUR dodávky elektřiny za přijatelné ceny, tzv. povinnost univerzální služby;
- ochrana zákazníků, která spočívá v právu na uzavření smlouvy s vybraným dodavatelem, transparentních informacích o cenách a tarifech, náhradách za nedodržení kvality služeb, jednoduchém způsobu řešení sporů, široké nabídce způsobů placení, právu na odstoupení od smlouvy, bezplatné změně dodavatele;

Cílem energetické politiky EU je vytvoření jednotného evropského liberalizovaného trhu s elektřinou zajišťujícího bezpečné dodávky energií pro všechny spotřebitele, za dostupné ceny a při respektování životního prostředí. Cestou k tomuto cíli je nejen liberalizace, ale také odstranění překážek mezinárodního obchodu ve formě omezení přenosových kapacit v přeshraničních oblastech. Přeshraniční oblasti jsou charakteristické převisem poptávky po přenosové kapacitě nad nabídkou. Tato situace je řešena aplikací tržních mechanismů pro přidělování kapacity účastníkům trhu, a to na základě „aukce přenosových kapacit“ (nejčastěji aukce roční a měsíční, poslední dobou také denní). Je tedy nutno posílit přeshraniční síť. Orgány EU si uvědomují křehkost a

¹⁵ Výrobci, distributorů, správních a územních celků [DESAMA, 2004].

důležitost energetického systému, proto jsou evropské směrnice snahou co nejlépe zabezpečit jeho hladké fungování v souladu s cílem zachovat tradici technologicky vyspělé Evropy.

III. A. 2. Požadavky energetické směrnice

Energetická směrnice 2003/54/ES stanovuje společná pravidla týkající se výroby, transportu, distribuce a obchodu s elektřinou. Definiuje také možné odlišnosti organizace a fungování tohoto sektoru, pravidla vstupu na trh apod. Podniky energetického sektoru se mají chovat podle principů konkurence, členské státy je však mohou omezit ve věcech týkajících se bezpečnosti, kvality a ceny, a to z titulu „plnění povinnosti veřejného zájmu“ [DESAMA, 2004]. Členské státy jsou povinny vytvořit „vhodné a účinné mechanismy pro regulaci, kontrolu a průhlednost, aby zabránily zneužívání dominantního postavení, zejména poškozujícího zákazníky, a jakémukoli predátorskému cenovému chování“ [Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/92/ES].

Nejdůležitějším požadavkem evropských směrnic je oddělení přenosových a distribučních aktivit na straně jedné, výroby a obchodu s elektřinou na straně druhé. V případě integrovaných energetických společností¹⁶ ukládá EU povinnost vést transparentní oddělené účetnictví pro každou z aktivit a každoročně také zveřejňovat oddělené účetní rozvahy. V oblasti přenosu a distribuce elektrické energie však Evropská komise vyžaduje nezávislost správců obou sítí a zřetelné oddělení těchto dvou struktur. Členské státy musí určit jednoho správce sítě, odpovědného za využívání, udržování, další rozšiřování a nově také spolehlivé propojení transportní sítě daného území s okolními sítěmi.¹⁷

"Tyto právní předpisy jsou základním krokem na cestě k vytvoření skutečného konkurenčního trhu na evropské úrovni. To je jedna z podmínek úspěšné realizace lisabonské strategie. Komise musí zajistit splnění oprávněného očekávání trhu a občanů,

¹⁶ aktivních ve dvou a více sektorech řetězce „výroba-přenos-distribuce-spotřeba“

¹⁷ Toto oddělení správce přenosové a distribuční sítě od ostatních aktivit má několik úrovní:

- Legální oddělení těchto činností
- Funkční oddělení = organizace a řízení
- Účetní oddělení

Podle: NOTE OF DG ENERGY & TRANSPORT ON DIRECTIVES 2003/54/EC AND 2003/55/EC ON THE INTERNAL MARKET IN ELECTRICITY AND NATURAL GAS (01/2004): „*The unbundling regime*“

keré sama vzbudila", řekla místopředsedkyně Evropské komise zodpovídající za dopravu a energetiku Loyla DE PALACIO. Zároveň dodala: "Jedná se o nezbytný nástroj pro zajištění skutečné konkurence na sjednoceném trhu na evropské úrovni. Vůči zavedeným hospodářským subjektům s dominantním, resp. monopolním postavením je však třeba podniknout řadu kroků a k zajištění interoperability sítí, jejich propojení a zajištění potřebných výrobních kapacit a infrastruktury budou nutné investice".¹⁸

Evropská unie nechává členským státům možnost volby způsobu i načasování otevírání trhu, stanoven je pouze rok 2007 jako rok plného otevření trhů všech členských států. V přístupu do distribuční sítě si členské státy vybírají ze dvou modelů, které již byly zmíněny v bodě II.C.2. Prvním z nich je model konkurenčního trhu založený na tzv. přístupu třetích stran, ve kterém mají k síti přístup všichni aktéři trhu a distributoři i oprávnění zákazníci uzavírají smlouvy přímo s výrobcem. Tento model je zaveden například ve Velké Británii. Druhým modelem je systém jediného kupujícího, který spočívá v určení jediného subjektu, který nakupuje energii od výrobců a prodává ji distributorům a oprávněným zákazníkům. Tento model je aplikován například v Asii. Ať už si jednotlivé členské státy vyberou kterýkoliv z modelů, nejdůležitější je, aby se přístup do sítě řídil objektivními, transparentními a nediskriminačními pravidly.

Otevření síťových odvětví konkurenci, ať již domácí či mezinárodní, možnost pro každého občana vybrat si svého dodavatele elektřiny z kterékoliv země EU¹⁹ a konkurenceschopnost cen, jakožto důsledek konkurence mezi výrobci, se stává jedním ze stěžejních pilířů jednotného trhu EU. Cíl stanovený Evropskou unií v oblasti energie je ambiciózní, ale v případě trhu s elektrickou energií je posuzován jako cíl realizovatelný. Klíčovými jsou následující pojmy:

- Konkurence – je třeba najít ideální model, definovat konkurenci a účinnost;
- Struktury trhu – je třeba analyzovat a přesně definovat současný stav trhu v daném odvětví;
- Chování – podobně jako u struktur je třeba rozpoznat a přesně lokalizovat typy chování, které chceme vymýtit;

¹⁸ dokument Zastoupení Evropské komise v ČR: *Liberalizace energetických trhů*, 13.10.2004

¹⁹ zákazník mající možnost volby dodavatele = oprávněný zákazník; Oprávněný zákazník má právo si zvolit dodavatele sílové elektřiny, ne však distributora. Spadá pod distribuční síť, do které je připojen.

Praktickým cílem je také zpřehlednit systém určování ceny energie, tedy jasně oddělit cenu za výrobu od ceny za transport. Jelikož v ideálním případě je cena za transport fixní, stanovená kontrolním a regulačním orgánem, konzument bude moci porovnat výrobní ceny různých producentů a vybrat si alternativu pro něj nejvýhodnější.

Je tedy třeba vytvořit jednotný propojený evropský trh. Základním stavebním kamenem je fungující síť kooperujících společností zajišťujících transport elektřiny. Vytvoření takového propojení umožní volný vstup na trh i zahraničním výrobcům.

III. B. Harmonogram otevírání trhu

Evropská unie se dohodla na postupném otevírání trhu s elektrickou energií, aby se energetický průmysl mohl plynule na tuto změnu adaptovat. V roce 2000 mělo být otevřeno 30 % trhu, v roce 2003 pak 35 %. [DESAMA, 2004]. Zákazníci z řad průmyslu měli mít možnost svobodné volby dodavatele od roku 2005 a u domácností tak má nastat nejpozději v roce 2007. 1. červenec 2007 je limitním termínem stanoveným Evropskou unií pro otevření trhu s elektrickou energií pro všechny zákazníky včetně domácností ve všech zemích EU, každá země však měla však právo sestavit svůj vlastní harmonogram otevírání trhu, s ohledem na „specifické podmínky národního trhu s elektřinou, míru koncentrace a kapitálového propojení aktérů přítomných na trhu, formu vlastnictví energetických aktiv, organizaci trhu, metodu regulace, strukturu výrobních kapacit a možnosti zapojení do zahraničního obchodu“ [BRABEC, 2005].

III. B. 1. Měření otevírání jednotlivých trhů

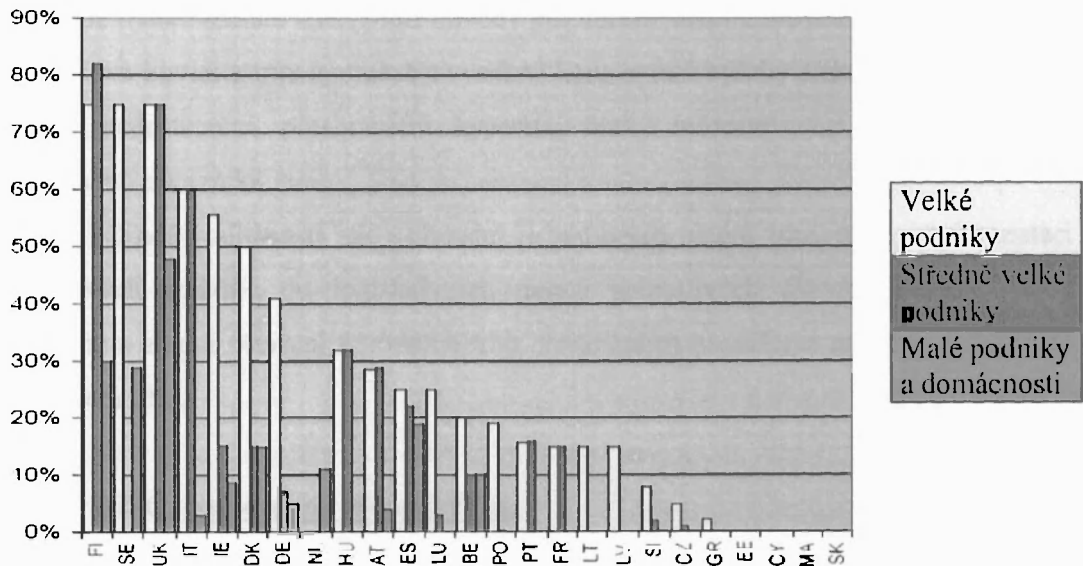
Cílem evropské konkurenční politiky v oblasti energetiky je omezit moc dominantních národních gigantů. Jednou z možných metod měření monopolní síly jsou tzv. „indexy koncentrace odvětví“²⁰. Nástrojem naší analýzy, spolu se sledováním

²⁰ Základními indexy koncentrace odvětví jsou (podle www.koppel.cz/VSE):

- **Koncentrační poměr (CR)** = vyjádření podílu určitého počtu (k) největších firem v odvětví na celkovém výstupu odvětví.
- **Lernerův index:** $M_p = (P - MC) / P$, kde M_p = monopolní síla, P = cena, MC = mezní náklady. Hodnoty indexu se pohybují v rozsahu od 0 do 1. Když se cena rovná mezním nákladům, jako je tomu u dokonalé konkurence, je hodnota indexu rovna nule. Čím více se index blíží k 1, tím větší schopnost stanovit cenu nad mezními náklady firma má.

vývoje cen, bude úroveň změny dodavatele ze strany konečných zákazníků. Následující graf ilustruje rozdíl v četnosti změn dodavatele v zemích s tradicí otevřeného trhu, jako je Velká Británie či Skandinávské země, a zeměmi, kde se jak spotřebitelé, tak prodejci na tuto realitu adaptují.

Graf 4: Procento změny dodavatele (státy EU)

Zdroj: European Commission Directorate general for Energy and Transport, 2005

Graf ukazuje, že nejvíce možnosti výběru využívají velké a středně velké podniky, a to i v zemích, kde ještě nemluvíme o 100 % otevřeném trhu. Jedním z důvodů je fakt, že se jim této možnosti výběru dodavatele dostalo jako prvním. Prodejci, s cílem získat nové důležité zákazníky, u kterých vzniká prodejci největší zisk, se tedy soustředí na vytváření specializovaných nabídek, na zkvalitňování služeb pro velkoodběratele apod. Z grafu můžeme usoudit, že trh s elektřinou pro tyto velké zákazníky již funguje podle principů konkurence. Jelikož možnost vybrat si získaly domácnosti později, je logické, že této možnosti využívají zatím méně.

V grafu také vidíme, že co do změny dodavatele pro domácnosti je na tom nejlépe Velká Británie, kde jich svého dodavatele změnilo zhruba 50 %. Velká Británie však představuje evropskou výjimku, neboť v ostatních zemích je reálná úroveň přechodu zákazníků k novému dodavateli výrazně nižší [BRABEC, 2005]. Porovnáme-

- **Herfindahlův index:** $H = \sum_{i=1}^n S_i^2$, kde S_i = podíl i -té firmy na trhu. Tento index měří koncentraci v odvětví jako součet čtverců procentuálních podílů na trhu. Hodnoty indexu se pohybují od 0 (dokonalá konkurence) do 10 000 (absolutní monopol).

li Francii a Českou republiku, kterými se bude tato studie blíže zabývat, vidíme, že v obou zemích došlo ke změnám dodavatele pouze v sektoru velkých a středně velkých podniků, neboť v roce 2004 domácnosti tuto možnost volby ještě neměly. Ve Francii se míra změny pohybovala na úrovni 15 % pro oba sektory, zatímco v České republice je tato míra v obou sektorech výrazně nižší. Důvodem je dřívější zavedení této možnosti volby na francouzském trhu. Mezi důvody pro obecně nízkou úroveň změny dodavatele patří nízká likvidita trhu společně s vysokou koncentrací výroby elektřiny na národních trzích, nedostatečná přeshraniční kapacita, nízká informovanost a také pasivita konečných zákazníků.

Národní odlišnosti jak v chování jednotlivých aktérů trhu, tak v implementaci evropských směrnic do legislativních rámců jednotlivých členských států vedou k různému stupni otevření národních trhů. Proto zatím nemůžeme mluvit o jednotném sourodém trhu.

III. C. Nejednotný evropský trh

Ideál evropské energetické koncepce představuje jednotný trh, kde se žádný z výrobců nenachází v dominantní pozici, které by mohl zneužít, jednotné činnosti jsou vertikálně odděleny, dochází k úplnému vymazání hranic národních trhů a díky stejným parametrům jak produkované elektrické energie, tak kapacit přenosové sítě již existuje pouze sourodý evropský trh. K tomuto ideálu má však dnešní Evropa stále daleko. Současný evropský trh s energiemi totiž stále naráží na následující problémy²¹:

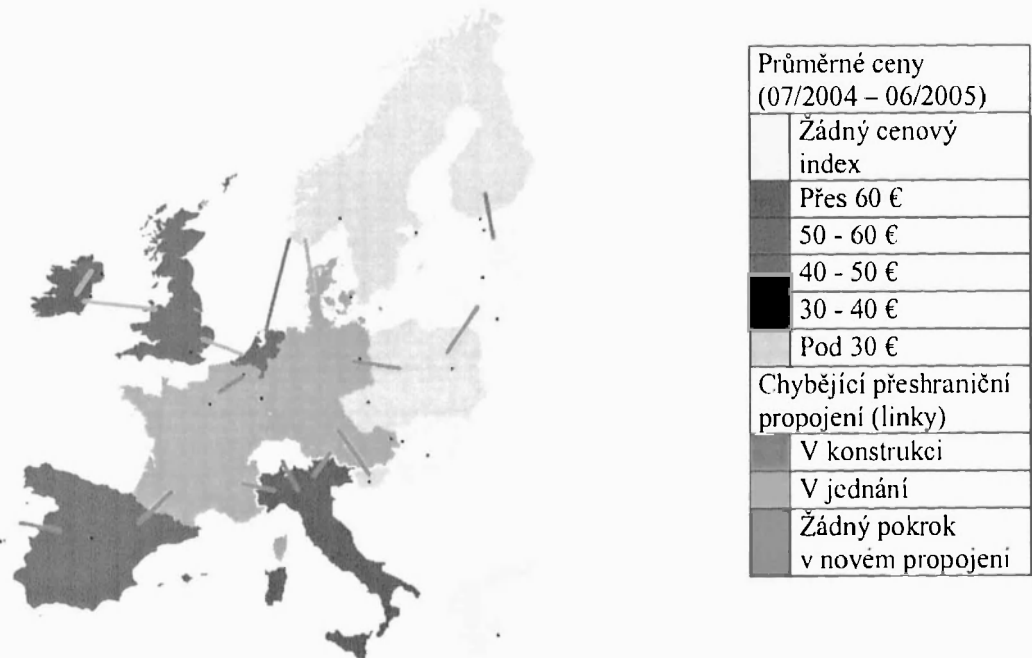
- Ve většině států přetrvává vysoká míra koncentrace výroby, což způsobuje, že dominantní výrobci mají možnost ovlivňovat ceny. Prostor pro tuto cenovou dominanci je menší ve velkoobchodním sektoru, kde již můžeme mluvit o konkurenčním prostředí.
- Ve většině států je i nadále značná vertikální integrace mezi výrobou a obchodem s elektřinou a také nedostatečné oddělení výroby od transportu, a to i přesto, že je to jeden z hlavních požadavků EU. Toto vede k snížení likvidity trhu a ke zvýšení volatility cen.

²¹ podle EUROPEAN COMMISSION (11/2005): „*Energy sector inquiry – Issues paper*“

- Integrace mezi jednotnými národními trhy je stále nedostačující. Národně orientovaná regulace vytváří právní i technické překážky, které ztěžují vstup zahraničních firem na národní trh a znesnadňují možnou kooperaci mezi sousedícími energetickými systémy.
- Nedostatečná informovanost o reálné poptávce po elektřině na straně výrobců i správců přenosové sítě způsobuje nerovnost nabídky a poptávky. Důsledkem je netransparentní trh pracující se zpožděnými daty.

Je možno říci, že v rámci EU se vytvořilo pět nadnárodních trhů: Skandinávský, Britský, Iberijský, Italský a Střední Evropa. Postupně zde tedy vzniklo „prostředí neregulovaných oligopolů a trh je rozdroben na regionální trhy s dominantními výrobci“ [PISKAČ pro HN, 10.11.2005]. Hlavním důvodem, proč jsme stále tak daleko jednotnému trhu, je především nedostatek vlastních výrobních zdrojů, omezené přeshraniční kapacity a národní trhy dominované vertikálně integrovanými společnostmi. To jsou důvody, proč se ceny elektřiny v jednotlivých zemích tolik liší. (viz příloha 4: Cena elektřiny v Evropě) Na odlišnost cen na jednotlivých trzích a nízkou úroveň přeshraničního spojení poukazuje následující schéma:

Schéma 1: Vztah mezi chybějícími elektrickými propojeními a cenovými rozdíly na interních trzích

Zdroj: European Commission Directorate general for Energy and Transport, 2005

Porovnání jednotlivých cen na regulovaných a deregulovaných trzích nám ukazuje, že neexistuje korelace mezi mírou otevření trhu a cenou pro konečného zákazníka. Například cena elektřiny ve Velké Británii, zemi s plně liberalizovaným a deregulovaným trhem²², je až dvojnásobně vyšší než například cena na stále regulovaném trhu v Polsku [BRABEC, 2005].

Právě Velká Británie je jednou z průkopnických zemí v otázce liberalizace trhu s elektřinou. Zkušenostem těchto zemí s důrazem na možné negativní dopady na bezpečnost dodávek a cenu energií se budeme věnovat v další části nazvané „První zkušenosti zemí s liberalizací“.

²² Energetický trh Velké Británie funguje tak, jak si EU představuje, tedy bez dominantní firmy. Liberalizaci zde prosadila kdysi konzervativní vláda, ale ani labouristická opozice nepochybuje o její prospěšnosti. A dnes z ní těží zákazníci, firmy i ekonomika.

IV. PRVNÍ ZKUŠENOSTI ZEMÍ S LIBERALIZACÍ

V této části se budeme věnovat zemím, které se jako první pokusily o liberalizaci trhu s elektřinou. Následně pak upozorníme na některá rizika liberalizace. I přesto, že je myšlenka tržní konkurence obecně chápána jako ta správná cesta, i ona má svá úskalí a negativní stránky. Nejprve se budeme zabývat mylnou představou, že nastolení konkurence je spojeno s poklesem cen, dále pak argumentem odpůrců liberalizace, a to rozměrnými výpadky proudu v důsledku špatného fungování jednotného trhu.

IV. A. První země liberalizující energetiku

Zhruba do osmdesátých let minulého století patřilo energetické odvětví k typickým příkladům přirozeného monopolu. Ve většině zemí tak byly vytvořeny monopolní společnosti uspokojující poptávku celého odvětví, které podléhaly cenové regulaci. Řada těchto podniků však trpěla nedostatky, které způsobila neexistence konkurence v odvětví.

Průkopnickou zemí v návratu k tržním mechanismům v oblasti energetiky byla Velká Británie. Electricity Act upravující fungování trhu s elektřinou zde byl přijat v roce 1989. Základem liberálních reforem bylo zavedení soutěže do oblasti výroby a možnost pro spotřebitele zvolit si svého dodavatele. Volba dodavatele byla nejprve povolena pouze největším odběratelům, postupně tuto možnost získali všichni odběratelé včetně domácností. Výroba byla rozdělena mezi tři velké operátory, z nichž dva (National Power a PowerGen) byli částečně privatizováni. Došlo k oddělení přenosové soustavy do samostatné společnosti (National Grid Company), která byla v roce 1995 uvedena na burzu. Trh je nyní otevřen všem nezávislým výrobcům, dvanáct distribučních společností bylo privatizováno, došlo k oddělení činností distribuce a dodávek. Dodavatelská činnost je plně otevřena konkurenci, všem výrobcům, distributorům a oprávněným spotřebitelům²³ byl umožněn přístup k sítím a trh je z důvodu nutné nepřetržité koordinace nabídky a poptávky řízen dispečerskou společností. Následně však došlo k vertikální integraci distribučních společností s výrobními, či k horizontální integraci s distributory vody. Podobné koncentrace

²³ Konečný spotřebitel se stává oprávněným, pokud má právo vybrat si svého dodavatele elektrické energie.

sledujeme i na německém trhu a to i přesto, že výchozí situace se radikálně lišila od té britské. V Německu existoval silně fragmentovaný energetický trh s zhruba tisícem společností dodávajících elektřinu, desíti velkými přenosovými a výrobními společnostmi a zhruba padesáti regionálními výrobci. Struktura trhu vede k podobné koncentraci sektoru jako v Británii s cílem vytvořit si silnou pozici mezi evropskými operátory.

Trh s elektřinou je dnes již plně, tedy ze 100 % otevřen ve Skandinávských zemích, ve Velké Británii, na Iberijském poloostrově, v Německu či Rakousku. Výjimku mezi západními trhy tvoří Francie, kde převažují „ochranářské“ zájmy, a Itálie, z velké části závislá na dovozu elektřiny z okolních zemí [BRABEC, 2005]. V zemích bývalého sovětského bloku bude trh postupně otevírán až do roku 2007.

IV. B. Hrozby liberalizace

Zavedení konkurence na trh je pro většinu konečných zákazníků spojeno s poklesem cen a lepšími službami. Jak se však ukázalo na příkladu evropských zemích, je toto vidění věci klamné, neboť propojení jednotlivých národních trhů a snaha o vytvoření jediného evropského trhu vyžaduje vysoké náklady a navíc rozdílnost cen na jednotlivých trzích vede k tomu, že ceny v oblastech, kde byla energie levnější, stouply nejen díky celkovému růstovému trendu cen energií, ale také z důvodu vyrovnání cen na sousedním, nově napojeném trhu.

V tomto bodě se budeme kromě vývoji cen na jednotlivých evropských trzích věnovat také nebezpečí tzv. „černých nocí“, kdy z liberalizace plynoucí nedostatečná přeshraniční spolupráce způsobila vážné výpadky proudu v oblastech jako například sever Itálie či Kalifornie. Reálnými bariérami přeshraničního obchodu jsou nedostatečná přeshraniční kapacita přenosu a vysoká přírážka za tento přeshraniční přenos. Omezené přeshraniční profily způsobily, že liberalizace vedla ke stavu, kdy jsou ceny taženy ne klasickým vyrovnáváním poptávky a nabídky, ale pouze horním segmentem cen. Vysoká přírážka za přenos přes hranice dvou států pak způsobuje nekonkurenční ceny a nesprávné fungování jednotného trhu. I přesto, že jsou výrobní náklady v určité zemi nižší, může být zde vyrobená elektřina pro sousední země nezajímavá. Připočteme-li k výrobní ceně elektřiny poplatky za přeshraniční přenos,

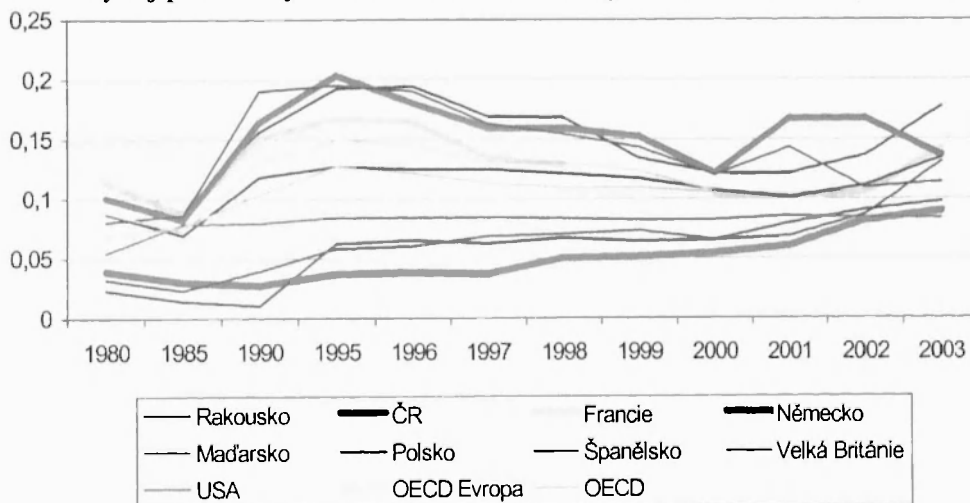
může tato finální cena vzrůst nad úroveň cen v dané sousední zemi a pro danou sousední zemi se stane nevýhodné zdánlivě levnější elektřinu nakupovat.

IV. B. 1. Dopad na ceny energií

Co se týče vývoje cen energií pro konečné zákazníky na evropských národních trzích vidíme, že daná cena v průběhu postupující liberalizace trhu stoupá. Není tedy splněn všeobecně očekávaný cíl snížení ceny energií pro zákazníka. Důvody k růstu cen jsou však více než logické.

Otevírání trhu je spojeno s velice vysokými náklady v podobě budování nezbytného operátora trhu, rozšiřování přeshraničních kapacit pro možnost importu/exportu energie z/do sousedních zemí, s deregulací přímo, ale také s přípravou na straně obchodníků s energií [BRABEC, 2005]. Tyto a další faktory představují položky v řádech stovek miliónů eur. Nemůžeme tedy očekávat trvalý pokles cen energií, ale naopak jejich růst. Následující graf vývoje průměrných cen za elektřinu pro domácnosti ukazuje, že ceny zaznamenaly nejprve klesající trend, a to v letech 1995 až 2000, 2001 (jednalo se o pokles o zhruba 6 %, v některých případech však snížení dosáhlo až 20 %).

Graf 5: Vývoj průměrných cen za odběr elektřiny v domácnostech (v USD/kWh)

Zdroj: Roční zpráva o provozu ES ČR 2004, Energetický regulační úřad

Například Německo otevřelo svůj trh s elektřinou v roce 1998. Nejprve došlo k poklesu cen pro domácnosti o 10 %, pro firmy o 30 %. Podobně jako v ostatních

státech se však i v Německu jednalo pouze o dočasný efekt a od roku 2000, 2001 začaly ceny opět růst. Z vývoje cen po roce 2000, 2001 na liberalizovaných trzích tedy musíme i na českém trhu počítat s růstem cen energií, což ostatně prohlašují i současní odborníci pro oblast elektrické energie.²⁴

Dalším rizikem jednotného trhu je také naivní představa o volném pohybu elektřiny po celém jeho území. Kdyby tomu tak bylo, nadměrná poptávka například ve Španělsku by mohla být teoreticky velmi dobře uspokojena přebytečnou elektřinou vyrobenou například ve Skandinávii. Tato představa ale naráží na realitu nedostatečných přeshraničních kapacit přenosových sítí a ztrát ve vedení na extrémních vzdálenostech. V krizových případech může dojít k vážným výpadkům proudu na území celých států.

IV. B. 2. „Černé noci“

K několika takovým „černým nocím“ došlo již jak na americkém kontinentě, tak v Evropě. Obtížné není pouze zajištění konkurence a otevření jednotlivých trhů, ale také zabezpečení spolehlivého fungování jednotného trhu, což se týká hlavně přeshraničního obchodování. Tyto dva póly se však často jeví jako neslučitelné. Jelikož vytvoření jednotného trhu vede k posílení přeshraničního obchodu [DESAMA, 2004], již ve zprávě z roku 1999 (COM-1999-164 final) Evropská komise označila za nutné zabezpečit spolehlivost přeshraničních směn energie. V tomto směru došla k několika klíčovým závěrům:

- Je žádoucí, aby každý správce přenosové sítě uvedl v činnost podrobný informační systém.
- Možným řešením krátkodobé nerovnováhy nabídky a poptávky na přeshraničních trzích se stal mechanismus omezení poptávky či prodej formou aukce.
- Je třeba posílit iniciativu v oblasti výstavby nových přeshraničních spojení a posílit již existující vedení.

I přes tato upozornění však nadále dochází k výpadkům dodávek elektrické energie. Například rok 2003 byl poznamenán hned několika velkými výpadky. Nejprve postihl

²⁴ V tomto duchu se vyjadřují jak vedení důležitých elektrárenských společností na českém trhu (ČEZ, E.ON, PRE), tak odborníci jako M. PECINA, L. PISKAČ, D. BRABEC (pro Energy magazin, HN...)

severovýchod Spojených států amerických a část Kanady (14. srpen 2003), poté se stejná situace odehrála ve Švýcarsku a Itálii (28. září 2003).

Box 3: Italská černá noc

Otevření trhu s elektřinou v Itálii začalo v devadesátých letech a dnes již mluvíme o plně otevřeném trhu, kde žádná společnost nemůže vyrobit či dovést více než 50 % elektrické energie spotřebované v Itálii. Jelikož však státní energetická společnost ENEL i nadále zajišťuje 50 % celkové produkce, a tedy ovlivňuje ceny, nejedná se o konkurenční prostředí. Dominantní pozice ENELu spolu s byrokratickými překážkami pro otevření nových elektráren omezují možnost vstupu nových výrobců. Stárnoucí energetický park spolu s rostoucí poptávkou způsobuje, že ceny energií v Itálii patří k těm nejvyšším v EU.

Itálie je země, která musí dovážet až 17 % celkového spotřebovaného množství elektrické energie. K nákupu využívá nízkých nočních cen elektřiny v sousedních zemích. Přeshraniční spojení se sousedními zeměmi (Francie, Švýcarsko, Slovinsko, Rakousko) jsou pro ni tedy nejdůležitější právě v noci. Právě tato závislost na zahraničních dodávkách elektřiny byla na počátku italské „černé noci“ na konci září 2003¹. V noci z 27. na 28. září 2003, mezi 3:00 a 3:30 ráno vypadl proud v celé italské distributorské síti. Série malých havárií ve Francii a Švýcarsku vedly k přetížení několika přenosových linek a následně k jejich vypnutí. Toto se kaskádovitě přeneslo na celé území Itálie a zakončilo se vypnutím veřejného osvětlení v sicilském Palermu. Bylo potřeba celých dvanáct hodin, aby se proud vrátil do některých přímořských oblastí. Prezident italské distribuční sítě GRTN, Carlo A. BOLLINO uvedl, že chyba se stala na straně sousedních zemí, které neinformovaly dostatečně rychle a naléhavě italskou přenosovou společnost o počáteční havárii. Ztráta kontroly nad distribuční sítí a efekt kaskády poté vedl k výpadku distribuční sítě na celém území Apeninského poloostrova.

[*Le Monde*, 30.9.2003]

Podobná událost se udála také 14. srpna 2003 na severovýchodním pobřeží Spojených států amerických a Kanady, kdy se bez dodávky elektřiny ocitlo 50 milionů obyvatel. Ke kompletní obnově dodávek elektřiny přitom došlo až o tři dny později, 17. srpna 2003. Distribuční sítě jednotlivých států totiž mají různé vlastníky a různé správce a proto rozdílné technologické i informační parametry distribučních sítí vedly k nedostatečné kooperaci mezi jednotlivými státy a k následnému zhroucení distribučního systému.

Je třeba zdůraznit, že tyto výpadky dodávek nejsou ničím novým a nejsou tedy přímým důsledkem otevření trhu²⁵. Avšak evropská politika liberalizace vedoucí k vytvoření jednotného komplexního trhu s elektřinou vyžaduje opatrnější a zároveň

²⁵ Jako příklad můžeme uvést rozsáhlé výpadky elektrického proudu v listopadu roku 1965 na severu Spojených států amerických, kdy bylo postiženo až 30 milionů obyvatel, dále v červenci 1977 v New Yorku (USA), v roce 2002 v Brazílii, Tunisu či Indii. V Evropě můžeme jmenovat výpadky proudu ve Francii v prosinci 1978, v Itálii v letech 1978, 1989, 1993 a 1994, ve Švédsku v letech 1979 a 1983, ve Španělsku a Portugalsku v roce 1981, v Belgii v roce 1982. Vidíme tedy, že tyto výpadky nejsou vlastní pouze jednomu kontinentu.

přísnější kontrolu řízení a fungování propojených systémů. Rovnováha mezi kapacitami výroby a transportní sítě a poptávaným množstvím elektřiny je v takovémto systému velice křehká a nestabilní, riziko podobných výpadků se tedy zvyšuje.

Energetická krize je na evropském kontinentě dost dobře možná, pokud trh s elektřinou nebude respektovat přísná pravidla. Volatilita cen nemůže na otevřeném trhu než stoupat a v případě dalšího růstu poptávky, který je více než pravděpodobný, může být za několik let nabídka nedostačující.

Na riziko těchto nebezpečných výpadků proudu však lze nahlížet z dvou úhlů. Je možno tvrdit, že otevírání trhů s elektřinou a snaha vytvořit jednotný, propojený trh toto riziko zvyšuje. Možnost nákupu elektřiny na zahraničních trzích může vést k nedostatečné motivaci stavět na vlastním území nové elektrárny a zvyšovat tak nabídku na jednotlivých trzích. Toto spoléhání se na ostatní sítě může vést k růstu převisu poptávky po přeshraničních kapacitách přenosových sítí a tedy k podobným výpadkům proudu, které byly citovány výše.

Avšak riziko těchto „černých nocí“ může mít na vývoj evropského energetického trhu také pozitivní vliv. Pokud připustíme, že liberalizace trhu spíše na tento problém upozorňuje a prostřednictvím evropských směrnic jsou jednotlivé státy nabádány k posilování těchto přeshraničních spojení a k vylepšování informačních systémů umožňujících kontrolu distribučních sítí, může riziko občasných výpadků zrychlit tuto iniciativu investovat do přeshraničních sítí a zdokonalovat komunikaci mezi jednotlivými národními systémy. Zakomponování těchto podnětů do energetických strategií jednotlivých členských států může vést k standardizaci distribučních sítí, k zvýšení přeshraničních kapacit, k lepší spolupráci jednotlivých států a tedy k hladšímu a efektivnějšímu fungování evropského trhu s energiemi. Touto základní zpětnou vazbou však není riziko možných výpadků dodávek elektrického proudu pokryto.

Ukázali jsme, že k liberalizaci trhu je třeba přistupovat velice komplexně, neboť je třeba zajistit bezpečné fungování křehkého energetického systému ve všech jeho částech. V následujících dvou kapitolách se budeme věnovat reálným aplikacím evropských směrnic ve dvou členských státech EU, České republice a Francii. Ukážeme, že i přesto, že se jedná o země s odlišnou minulostí i současností, mají jimi zvolené energetické koncepce mnoho společného.

V. REALITA POSTUPU ČESKÉ REPUBLIKY

Česká energetika je v současnosti charakterizována trendovým mírným růstem domácí spotřeby elektřiny. Vysoká spotřeba je pozůstatkem důrazu na energeticky náročný průmysl (hutě, těžba atd.) v období centrálně plánované ekonomiky. Jakožto členský stát EU musela Česká republika před svým vstupem přijmout mezi jinými také povinnosti plynoucí z evropských směrnic týkajících se trhu s elektřinou. Tyto směrnice spolu s vývojem nových technologií vedly k řadě změn v české energetické legislativě, ke změnám v pohledu na adekvátní roli státu na trhu a ke změnám struktury energetického odvětví.

V této části se budeme nejprve věnovat struktuře českého energetického trhu s dominantní společností ČEZ, zvolenému harmonogramu otevírání českého trhu s elektřinou, změnám legislativního rámce v oblasti energetiky a následně hodnocení tohoto zvoleného postupu pomocí zvolených indikátorů.

V. A. Uspořádání české energetiky

Česká energetika má za sebou podobnou historii jako ostatní evropské země, a to historii státního monopolu ve výrobě, přenosu i distribuci elektřiny s cílem zajistit spotřebitelům jistou a levnou dodávku elektrické energie. Společností nejvíce probíranou médií i veřejností je bezesporu Skupina ČEZ.

V. A. 1. Struktura trhu

Český trh s elektrickou energií má následující strukturu:

- Výroba: Český výrobní sektor ovládá ČEZ a.s., jehož instalovaný výkon 12153,05 MWh představuje zhruba 70 % z celkového instalovaného výkonu v energetické soustavě ČR (17409,66 MWh). Pětinu výroby pak kontroluje německý E.ON.. Z evropských společností zde působí francouzská EDF, angažující se v Pražské energetice. Ke dni 30. červnu 2006 bylo v ČR 1422 držitelů licence pro výrobu elektřiny.

- Přenos zajišťuje státem spravovaná společnost ČEPS²⁶. Za použití přenosové sítě jsou stanoveny fixní poplatky. Elektrické sítě elektroenergetické soustavy ČR jsou schopny zabezpečit spolehlivý přenos a dodávku elektřiny. Ani ve stavu maximálního zatížení nedochází při plném zapojení k přetěžování síťových prvků.
- Distribuce: Na českém území působí celkem 295 distributorů elektřiny²⁷. Převážná většina obyvatel je však připojena do elektrizační soustavy prostřednictvím osmi Regionálních distribučních společností (tzv. REAS (viz příloha 7: Územní působnost jednotlivých REAS)) zformovaných do tří Regionálních provozovatelů distribučních soustav (RPDS = ČEZ Distribuce, a.s., E.ON Distribuce, a.s., nebo PREdistribuce, a.s.,).

Tabulka 1: Podíly REAS na celkovém zatížení ES ČR

ČEZ Distribuce	Západočeská energetika	8%	E.ON Distribuce	Jihočeská energetika	6%
	Severočeská energetika	14%		Jihomoravská energetika	16%
	Středočeská energetická	14%			
	Východočeská energetika	12%	PRE distribuce		
	Severomoravská energetika	19%			10%

Zdroj: Energy magazin, zima 2005

Jednotlivé REAS jsou dceřinými společnostmi výrobních firem, od kterých mají v souladu se směrnicemi EU oddělené účetnictví.

- Obchod: Licenci k obchodování s elektřinou v České republice mělo ke dni 12. dubna 2006 celkem 272 firem. Většina z nich však nehraje na českém trhu významnější roli. Klíčové jsou tři firmy – ČEZ Prodej, E.ON Energie a Pražská energetika;

Dalšími aktéry na trhu s elektřinou jsou orgány zabývající se koordinací celkové poptávky a nabídky, regulací a kontrolou fungování trhu, dodržování principů hospodářské soutěže.

²⁶ Česká energetická přenosová společnost; založena v roce 1998 jako dceřiná společnost ČEZ. K faktickému převodu majetku došlo až v roce 1999. Na tuto společnost se převedl majetek zhruba za 17 mld. Kč, zahrnující přenosovou soustavu. Toto oddělení je v požadavcích směrnice EU o zavádění trhu s elektřinou [KULIG, 2000].

²⁷ www.enu.cz

- Operátor trhu s elektřinou, a.s. (OTE), je akciová společnost založená a vlastněná státem, jejím řízením je pověřeno Ministerstvo průmyslu a obchodu. OTE zajišťuje zpracování bilance nabídek a poptávek na dodávku elektřiny, provádí zúčtování odchylek mezi plánovaným a skutečně dodaným a odebraným množstvím elektřiny mezi jednotlivými účastníky trhu s elektřinou, zpracovává bilance dlouhodobé spotřeby v ČR apod. Náklady na zajištění těchto činností jsou opět hrazeny všemi konečnými zákazníky formou příspěvku k ceně odebrané elektřiny²⁸.
- Energetický regulační úřad (ERÚ) vznikl 1. ledna 2001 jako správní úřad pro vykonávání regulace v energetice. Mezi jeho hlavní úkoly patří: podpora hospodářské soutěže, podpora využívání obnovitelných a druhotných zdrojů energie, ochrana zájmů spotřebitelů. Stanovuje ceny u činností přirozeně monopolního charakteru (přenos, distribuce elektřiny a systémové služby pro zajištění spolehlivosti elektrizační soustavy), stanovuje a upravuje pravidla pro trh s elektřinou, provozování přenosové soustavy a soustav distribučních, uděluje, mění a ruší licence pro podnikání v energetických odvětvích.
- Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS)²⁹ je poradenským, monitorovacím a konzultačním orgánem a nejvyšším strážcem volné soutěže v ČR. Pod názvem ÚOHS funguje od 1. listopadu 1996. Působnost Úřadu je vymezena zákonem č. 273/1996 Sb., ve znění zákona č. 187/1999 Sb. Úkolem úřadu je vytvářet podmínky pro podporu a ochranu hospodářské soutěže, vykonávat dohled při zadávání veřejných zakázek a veřejné podpory.

Uvedli jsme si zde klíčové aktéry českého trhu s elektřinou, nyní se budeme věnovat největší energetické společnosti na českém trhu, Skupině ČEZ.

V. A. 2. Dominantní ČEZ

Energetická Skupina ČEZ je jedním z nejdůležitějších ekonomických seskupení v České republice, po mladoboleslavské Škodě Auto je podle tržeb druhou největší českou firmou. Po rozšíření o tři bulharské a jednu rumunskou distribuční společnost a dvě polské elektrárny dosáhla pozice druhého největšího vývozce elektřiny v Evropě

²⁸ Podle Energetického regulačního úřadu; www.eru.cz

²⁹ podle <http://www.compet.cz/UOHS.doc>

(po první francouzské EDF) a jejím cílem je stát se jedničkou na trhu s elektřinou ve střední a jihovýchodní Evropě. Rozhodujícím vlastníkem společnosti ČEZ je stát vlastníci stále 67,7 % akcií.

Skupina ČEZ působí v různých oborech, zabývá se těžbou surovin, výrobou elektřiny, její distribucí a prodejem. Jádrem Skupiny ČEZ je největší výrobce elektřiny v ČR – akciová společnost ČEZ, která provozuje 11 uhelných, 2 jaderné, desítky vodních, jednu sluneční a 2 větrné elektrárny a která vloni vyrobila 72,7 %³⁰ tuzemské elektřiny. Společnost ČEZ prošla transformací z převážně výrobního podniku na obchodně-výrobní firmu. Svou strukturou, a to provázáním výroby elektřiny, její distribuce a obchodu, se česká energetika podobá energetice zemí západní Evropy. Tamní společnosti většinou pokrývají celý energetický řetězec. Podnikání v oblasti výroby a dodávek elektrické energie vyžaduje komplexní servis jako je například zajištění telekomunikačního spojení, výzkum či údržba energetických zařízení. Proto se společnosti patřící do Skupiny ČEZ specializují v těchto a dalších oblastech.

Krátká historie:

- Akciová společnost ČEZ byla založena v 6. května 1992 Fondem národního majetku ČR jako jeden z nových subjektů z majetkové podstaty Českých energetických závodů. Fond národního majetku je dodnes majoritním vlastníkem akcií a.s. ČEZ, avšak více než 30 % akcií společnosti prošlo první a druhou vlnou kuponové privatizace a nebyly tedy ve státním vlastnictví.
- Již v roce 1995 došlo k propojení přenosové soustavy se západoevropskou sítí UCPTÉ³¹. A.s. ČEZ tedy byla již dlouhou dobu před vstupem ČR do EU plně integrovanou součástí evropské energetické soustavy.
- V březnu 2002 byl vládou ČR schválen prodej majoritního podílu Fondu národního majetku v pěti regionálních distribučních společnostech a prodej minoritního podílu ve třech regionálních distribučních společnostech akciové společnosti ČEZ. V prosinci 2002 bylo Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže uděleno povolení k tomuto propojení.
- V roce 2003 vznikla Skupina ČEZ, a to nákupem majoritního podílu v pěti distribučních společnostech (Severočeská energetika, Severomoravská

³⁰ výroční zpráva ČEZ, 2005

³¹ Union for the Coordination of Production and Transmission of Electricity

energetika, Středočeská energetická, Východočeská energetika a Západočeská energetika) od Fondu národního majetku. Tento prodej se uskutečnil s omezením, že Skupina ČEZ do roku 2005 prodá jeden ze svých většinových podílů v regionálních energetických společnostech. V březnu 2005 byl tento dovětek o nařízeném prodeji Úřadem pro hospodářskou soutěž zrušen.

- Do dubna 2003 a.s. ČEZ stoprocentně vlastnila provozovatele české přenosové soustavy, společnost ČEPS. Jelikož však podmínkou jednotného evropského trhu s elektřinou bylo oddělení regulovaných činností, došlo v dubnu 2003 k odprodeji 66 % podílu ve společnosti ČEPS do rukou českého státu a jím vlastněným subjektům. Zbývajících 34 % bylo odprodáno v září 2004.³²
- Aktuálně probíhá restrukturalizační proces nazvaný „VIZE 2008“ s cílem zvýšit konkurenceschopnost a efektivnost fungování Skupiny, splnit zákonné požadavky na unbundling, tedy oddělení činnosti distribuce elektřiny od obchodu s ní, a omezit duplikování některých služeb. V roce 2005 tak vznikly dceřinné společnosti: ČEZ Distribuce, a.s., a ČEZ Prodej, s.r.o..
- Skupina ČEZ je nyní nejziskovější a nejméně zadluženou energetickou společností v Evropě. Loňský rok ukončila společnost s čistým ziskem 17,64 miliard korun a podle expertů by mohl ČEZ letos dosáhnout zisku až 27,2 miliard korun [HN 24.5.2006]. Právě tato fakta se odráží v ceně akcií a.s. ČEZ, která je mezi akciemi energetických společností v Evropě tou nejlépe se vyvíjející.

ČEZ může těžit ze své zkušenosti v oboru, svého výsadního postavení na trhu i své ekonomické síly. Proti společnosti ČEZ ale existují i mnohé výhrady, ty nejčastější plynou z její silné pozice vůči vládě a politikům. Počátky tohoto vztahu můžeme najít v devadesátých letech minulého století. Tehdy se diskutovalo jak naložit s komunistickým elektrárenským podnikem. Jelikož se elektřina stávala běžným zbožím a její výroba a prodej již nepotřebovali žádná privilegia, bylo původním plánem podnik rozdělit na jednotlivé elektrárny a ty prodat. Vznikl by tak základ pro konkurenční prostředí, to by přilákalo zahraniční investory a velmi pravděpodobně by došlo k modernizaci zastaralých provozů. Na počátku devadesátých let se tedy na českém trhu objevilo několik hráčů, kteří si navzájem konkurovali. Elektřinu vyrobenou ČEZ prodávali nezávislí prodejci, kteří mohli nakupovat i v cizině, do některých regionů

³² Podle www.cez.cz

začaly vstupovat zahraniční firmy. Pak ovšem došlo k vytvoření dominantního superČEZu. Následující box ilustruje aktuální pozici ČEZ na českém a evropském trhu.

Box 4: Jak si stojí ČEZ

Jak si stojí ČEZ:

Pozice na českém trhu

- ČEZ je co do hodnoty majetku největší českou společností. výrobu elektřiny ovládá doma ze 73%, distribuci z 62%, je také největším domácím těžačem hnědého uhlí (drží 45% hnědouhelného trhu)

Pozice v Evropě

- S téměř sedmi milióny zákazníků, které zásobuje elektřinou prostřednictvím distribučních firem v Česku, Bulharsku a Rumunsku, drží v Evropě osmé místo. Osmý je i podle tržní kapitalizace.
- Po EDF je druhým největším evropským exportérem elektřiny.

[Hospodářské noviny, 2.6.2006]

V Česku se však na trhu s elektřinou objevuje čím dál více firem, které začínají firmě ČEZ konkurovat. Tyto firmy nakupují proud na komoditních burzách a hodlají ho ve stále větší míře dovážet. Konkurence pro ČEZ roste hlavně v oblasti distribuce, a to u velkých a středních podniků, kde ČEZ roce 2005 ztratil 12 % trhu. ČEZ se zde blíží hranici, kdy již nebude dominantní dodavatel. Otevření evropského trhu, posilující konkurence na českém trhu a odliv velkých zákazníků podněcuje i firmu ČEZ k hledání nových exportních možností a k expanzím na zahraniční trhy. Poslední zahraniční aktivitou firmy ČEZ je otevření obchodního zastoupení v Maďarsku od 1.6.2006, v Srbsku a Kosovu se plánuje otevření obchodního zastoupení Skupiny ČEZ v průběhu června, července tohoto roku. Kromě těchto zemí má dnes ČEZ obchodní zastoupení také v Německu, Polsku, Bulharsku, Rumunsku a na Slovensku. Nákup dvou polských elektráren představuje pro ČEZ potenciální výhodu v možnosti nakupovat uhlí pro tyto elektrárny nacházející se poblíž Katovic a Krakova a dále pro českou elektrárnu Dětmarovice z jednoho dolu a tím nasmlouvat na tento nákup nižší cenu. V roce 2006 plánuje ČEZ získání energetických aktiv v Bosně, na Ukrajině a Bulharsku. Vzniká tak nadnárodní gigant. ČEZ je ve svých akvizicích více než úspěšný a každá jeho nová akvizice jen dále zvyšuje hodnotu firmy.

Odpovědí na otázku, proč se ČEZ věnuje nakupování zahraničních firem, je fakt, že se takto snaží konkurovat velkým evropským společnostem a dobře investovat. V Česku již spojil všechny činnosti od těžby uhlí až po distribuci elektřiny, o něco podobného by se mohl časem pokusit i v Polsku. Na otevřeném evropském trhu by totiž

se svou pouze českou strukturou patřil k malým hráčům, český trh totiž představuje pouhých 2 % trhu unijního.

V. B. Fáze otevírání trhu

Otevírání trhu s elektřinou v České republice bylo v souladu s energetickým zákonem (č.458/2000 Sb.) zahájeno 1. ledna 2002, odkdy se postupně jednotlivé kategorie původně chráněných zákazníků stávaly oprávněnými zákazníky s právem volby dodavatele elektřiny. Trh s elektřinou byl pro jednotlivé kategorie zákazníků otevírán v následujících krocích:

Tabulka 2: Etapy procesu liberalizace trhu s elektřinou

1. leden 2002	Zahájení postupného otevírání trhu; Oprávnění zákazníci = koneční zákazníci, jejichž roční spotřeba vztažená na jedno odběrové místo překročila 40 GWh
	Právo regulovaného přístupu mají za účelem uplatnění své výroby držitelé licence na výrobu elektřiny s instalovaným elektrickým výkonem větším než 10 MW
1. leden 2003	Oprávnění zákazníci = koneční zákazníci s roční spotřebou nad 9 GWh
	Právo regulovaného přístupu mají za účelem uplatnění své výroby všichni držitelé licence na výrobu elektřiny
1. leden 2004	Oprávnění zákazníci = všichni koneční zákazníci s průběhovým měřením spotřeby mimo domácností
1. leden 2005	Oprávnění zákazníci = všichni koneční zákazníci mimo domácností
1. leden 2006	Oprávnění zákazníci = všichni koneční zákazníci včetně domácností (5 606 500 odběrových míst); Trh s elektřinou se v ČR stává plně liberalizovaným

Zdroj: Energetický regulační úřad

První rok liberalizace přinesl možnost změnit dodavatele největším konečným zákazníkům s roční spotřebou na 40 GWh, kterých je v České republice několik desítek. Rok 2003 pak byl druhým rokem postupné liberalizace trhu s elektřinou v České republice a přinesl možnost výběru dodavatele elektřiny oprávněným zákazníkům s roční spotřebou nad 9 GWh z napěťové úrovně vysokého napětí a veškerým zákazníkům z napěťové úrovně velmi vysokého napětí. Počet oprávněných zákazníků se k 1. lednu 2003 zvýšil z 68 na cca 400. Zdá se, že jak spotřebitelé, tak dodavatelé jsou s otevíráním trhu spokojeni. Konkurence přináší do někdejšího "přirozeného monopolu"

čerstvý vítr změn.³³ Ani současný stav věcí však stále není oním ideálním bezpečným otevřeným trhem.

V. C. Prostor pro reformu

Trh je deformován velikostí ČEZ, který vyrábí přes 70 % elektřiny vyrobené na území ČR a je také největším zákazníkem nezávislých výrobců elektřiny. V Česku vládnoucí ČEZ se prozatím nemusí obávat toho, že by jej některý ze silných konkurentů koupil. Zájemci by se jistě našli, mohli by jimi být například E.ON, RWE, EDF či Enel. Rozhodující roli má v tomto procesu stát, coby většinový vlastník. Až jeho rozhodnutí prodat „národního šampióna“ umožní podobnou akvizici, o jakou se snaží například E.ON ve Španělsku³⁴.

Dalším důležitým problematickým bodem, kterému se věnuje energetická koncepce ČR, je zajištění bezpečných dodávek elektrické energie na liberalizovaném trhu. A to i přesto, že ani ve stavu maximálního zatížení nedochází při plném zapojení k přetěžování síťových prvků. Dále je třeba vytvořit průhledný a spravedlivý legislativní rámec trhu s energiemi a ceny bez zbytečných zátěží [PISKAČ pro HN, 10.11.2005].

V. C. 1. Státní energetická koncepce

Liberalizace trhu s elektrinou v praxi znamená změnu statutu konečného zákazníka. Ten se z původně „chráněného zákazníka“, jehož výsledná cena dodávky včetně ceny silové elektřiny byla každoročně stanovována Energetickým regulačním úřadem, stává tzv. „oprávněným zákazníkem“ s právem volby svého dodavatele silové elektřiny. Regulována je pak pouze část výsledné ceny, a to poplatek za přepravu elektrické energie.

V energetické koncepci se odráží nutnost zajistit pomocí fungující distribuční sítě bezproblémovou dodávku elektřiny všem zákazníkům a zahrnout strategii řízení dominantního výrobce ČEZ do Státní energetické koncepce [PISKAČ, 2006]. Státní

³³ KRIVOŠÍK J. (13.5.2003): „*Další vlna liberalizace*“, SEVEn, Středisko pro efektivní využívání energie, o.p.s.; viz také www.czechcoal.cz

³⁴ v únoru 2006 nabídl německý koncern E.ON, že koupí španělskou společnost Endesa a to za více než 29 miliard eur. E.ON by se tímto stal největší energetickou firmou v Evropě. Kromě na španělský trh, kde je Endesa označována za národní jedničku, by se E.ON tímto krokem dostal i na trh v Itálii a Latinské Americe, kde Endesa také působí. Endesa je však bráněna španělskou vládou.

energetická koncepce si v roce 2004 vytyčila tři hlavní cíle. Zajímavým zjištěním je fakt, že se zde jako priorita neobjevuje trh jako způsob fungování energetického sektoru.

Tabulka 3: Státní energetická koncepce České republiky, 2004

MAXIMÁLNÍ	
•	NEZÁVISLOST
	Nezávislost na cizích zdrojích energie
	Nezávislost na zdrojích energie z rizikových oblastí
	Nezávislost na spolehlivosti dodávek cizích zdrojů
•	BEZPEČNOST
	Bezpečnost zdrojů energie včetně jaderné bezpečnosti
	Spolehlivost dodávek všech druhů energie
	Racionální decentralizace energetických systémů
•	UDRŽITELNÝ ROZVOJ
	Ochrana životního prostředí
	Ekonomický a sociální rozvoj

Zdroj: Státní energetická koncepce ČR (schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004)

Stejně jako Francie i Česká republika je čistým vývozcem elektřiny. Cílem Státní energetické koncepce je omezit možnou závislost a vytvořit energetickou politiku, která by dovozovala zvýšit výrobu z domácích zdrojů. S tímto souvisí snaha zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové výrobě elektřiny. Česká energetická koncepce je plně v souladu s hlavními myšlenkami evropské energetické politiky, kterými jsou: bezpečnost zásobování, konkurenceschopnost a udržitelnost.

V. C. 2. Energetický zákon

V České republice se liberalizace trhu s elektřinou řídí zákonem č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů, jehož současné znění vychází ze směrnice Evropských společenství č. 2003/54/ES „o společných pravidlech vnitřního trhu s elektřinou“³⁵. Hlavním cílem energetického zákona je definovat postup liberalizace ve dvou hlavních člancích elektroenergetického řetězce, a to v jejím přenosu a její distribuci. Základním principem je oddělení přenosové

³⁵ podle Energetického regulačního úřadu; www.eru.cz

soustavy, čili páteční sítě velmi vysokého napětí, od obchodních činností a poté úplná liberalizace obchodu [PECINA, 2005].

Již v období polistopadové transformace se u nás rozpoutaly debaty o možné liberalizaci sít'ových odvětví. Tyto debaty se ještě dále rozvinuly s vidinou možného vstupu České republiky do EU. Na přelomu století se začal klást důraz na vzájemnou integraci států EU a na potřebnou koordinaci ekonomické politiky. A to nejen tehdejších členských států, ale také kandidátských zemí. Úkolem státu je dnes dokončení transformace a liberalizace české energetiky a vytvoření podmínek pro spolehlivé fungování trhu a bezpečné dodávky energie za odpovídající cenu, při respektování principů udržitelného rozvoje.

Pokud stát přistoupí k privatizaci ČEZ, připadají v úvahu dva scénáře:

- Prvním je rozdělit ČEZ, společnost zajišťující výrobu a vlastníci distribuční soustavu na území České republiky, na část distribuční a výrobní. Poté stávající strukturu odvětví, kromě přenosové soustavy, privatizovat.
- Další alternativou, rizikovější než je alternativa první, je rozdělení ČEZ na menší společnosti. Toto rozdělení se však nezdá být účelné. V zahraničí existují tlaky na fúze společností a ČEZ nepatří na evropském trhu mezi velké firmy. I při současné velikosti je možné, že bude mít problém obstát v zahraniční konkurenci. Dále zde vyvstává problém důvěry bankovních ústavů v tyto menší společnosti při poskytování potřebných úvěrů. Mohlo by totiž dojít k podobné situaci jako v Polsku, kde po rozdělení státní společnosti nemá nikdo zájem financovat ekologické programy. Klíčovým je pak vstup zahraničního strategického partnera do těchto společností, který by zajistil nejen jejich podporu, ale hlavně přísun zahraničního kapitálu do země.

Novým fenoménem aktuálního trhu s elektřinou je obchodování s povolenkami.

V. C. 3. Nová legislativa z dílny Energetického regulačního úřadu

Energetický regulační úřad (dále jen ERÚ) po novele energetického zákona z roku 2004 (zákon č. 670/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 458/2000 Sb.) získal širší kompetence a je orgánem, který postupně upravuje sekundární legislativu pro účastníky

trhu s elektřinou. S účinností zákona 670/2004 Sb. došlo k výrazným změnám úpravy vztahů mezi účastníky trhu a mimo jiného také k rozšíření zmocnění ERÚ.³⁶

V roce 2006 je trh s elektřinou již plně liberalizován, proto se ERÚ rozhodl nezpracovat další novelu existující právní normy, nýbrž vydat novou vyhlášku pravidel trhu s elektřinou. Tato nová vyhláška již plně vychází z liberalizované povahy trhu a její případné novely tedy budou pouze upřesňující či doplňující. Nová vyhláška upravuje následující oblasti:

- Pravidla trhu s elektřinou
- Zásady tvorby cen za činnosti Operátora trhu s elektřinou
- Pravidla tvorby, přiřazení a užití typových diagramů dodávek elektřiny
- Podmínky dodávek elektřiny dodavatelem poslední instance

Nová vyhláška také detailně popisuje procedury spojené s rozhodnutím oprávněného zákazníka změnit dodavatele elektřiny. Od ledna 2006 se oprávněnými zákazníky stali i spotřebitelé z řad domácností. Jelikož se změna dodavatele stala silně aktuální otázkou, je důležité přesně definovat důležité body, které by měl zákazník, přemýšlející o změně dodavatele, zvážit. Kritériem rozhodování není pouze výše nabízené ceny, ale také podmínky dodávky elektřiny a spolehlivost dodavatele. Přehled současných dodavatelů působících na území ČR lze nalézt na stránkách Operátora trhu s elektřinou.

V. D. Hodnocení zvoleného postupu

Je český trh opravdu otevřený a připravený na konkurenční fungování? Můžeme konstatovat, že na český trh opravdu vstupují či se chystají vstoupit noví výrobci a prodejci ze zahraničí. Od 25.5.2006 například nabízí elektřinu firmám také skupina Czech Coal. Czech Coal proud jak vyrábí, tak dováží z levnějšího Polska. Navíc společnost slibuje, že předčí ČEZ službami i cenami. Nový energetický zákon má tedy na prostředí energetického trhu pozitivní vliv. Vstup dalších prodejců znamená konkurenční tlaky na dominantní firmy na českém trhu a může vést k růstu kvality klientských služeb. Oprávněný spotřebitel se stává objektem zájmů a konkurence mezi jednotlivými prodejci. Mnozí ze zákazníků, kteří se stali oprávněnými zákazníky teprve 1. ledna 2006, o své možnosti vybrat si dodavatele mnoho netuší. V budoucnu tedy

³⁶ podle Ing. Blahoslava Němečka, Ing. Stanislava Trávníčka, Ph.D., Ing. Jany Krauzové, Mgr. Antonína Panáka: *Nová legislativa z dílny ERÚ*, Energy magazín, jaro 2006, str. 8-9

můžeme očekávat, že si toto své právo uvědomí a začnou jej více využívat. Dosud se o nabídky nových dodavatelů zajímají spíše velcí zákazníci. Mezi nimi také najdeme největší procento těch, kteří již změnu dodavatele absolvovali.

V. D. 1. Změna dodavatele

Proces změny dodavatele je upraven § 30 vyhlášky č. 541/2005 Sb., o Pravidlech trhu s elektřinou, zásadách tvorby cen za činnosti operátora trhu s elektřinou a provedení některých dalších ustanovení energetického zákona. Možnost změnit dodavatele je však zčásti omezena. Zákazník kategorie domácnost může změnit svého dodavatele jen jednou za 6 měsíců. Klíčovým je tedy správné načasování přechodu od jednoho dodavatele k druhému. Zajištění dodávek elektřiny od nového dodavatele je možno provést dvěma způsoby:

1. zákazník uzavře s novým dodavatelem tzv. „smlouvu o dodávce elektřiny s převzetím závazku odebrat elektřinu z elektrizační soustavy“ a dále musí sám uzavřít „smlouvu o distribuci“, tedy na dopravu elektřiny.
2. zákazník uzavře s novým dodavatelem tzv. „smlouvu o sdružených službách dodávek elektřiny“. Tyto sdružené služby představují komplexní služby, tedy zajištění elektřiny i její dopravu až k zákazníkovi. Tato varianta je pro zákazníka typu domácností jednodušší.

Přestože oprávnění zákazníci odebírající z hladiny nízkého napětí měli možnost volit dodavatele elektřiny, nevyužívali této možnosti ve velké míře. Ochota Čechů měnit dodavatele je obecně malá. Také zahraniční zkušenosti hovoří o změnách v řádu jednotek procent v průběhu prvních zhruba dvou let po otevření trhu.

Podle údajů Sdružení velkých spotřebitelů energie (SVSE), jehož členové představují 20 % spotřeby celé ČR, k 31.12. 2002 změnilo svého dodavatele 5 z 58 členů sdružení. K 1.1. 2003 to bylo 47 členů z celkového počtu 300.³⁷ Během první fáze liberalizace trhu, změnilo dodavatele pouze šest oprávněných zákazníků z celkového počtu 68³⁸. Jak ukazuje následující tabulka k 1.1. 2003, v souvislosti s druhou etapou

³⁷ KRIVOŠÍK J. (2003): „*Další vlna liberalizace*“, SEVEN, Středisko pro efektivní využívání energie, o.p.s.

³⁸ „V České republice změnilo dosud svého dodavatele cca 10 – 20 % zákazníků.“ [BRABEC, 2005]

³⁸ podle serverů www.czechcoal.cz, www.ote.cz

liberalizace vzrostl počet oprávněných zákazníků, kteří změnili svého dodavatele na 50 z celkových zhruba 400, kteří se k 1. lednu 2003 stali oprávněnými.

Tabulka 4: oprávnění zákazníci - změna dodavatele, ČR

	1. Vlna (rok 2002)	2. Vlna (k 1.1.2003)	V průběhu roku 2003
Počet oprávněných zákazníků (OZ)	68	cca 400	cca 400
OZ, kteří změnili dodavatele	6	50	62

Zdroj: Krivošík, 2003; www.czechcoal.cz, 2006

Nejvíce zákazníků si vybíralo nového obchodníka z řad REAS. Došlo tak k přesunu mezi jednotlivými REAS, z nichž pravděpodobně nejúspěšněji si vedla Západočeská energetika a.s., která získala 9 zákazníků (například Radegast, Jakl Karviná, Drátovny Bohumín, Třinecké železárny, Pivovar Velké Popovice) a ztratila 3 zákazníky (například Železárny Hrádek). V průběhu roku 2003 pak změnilo dodavatele dalších 12 oprávněných zákazníků. Tento vývoj jen potvrzuje, že většina zákazníků má uzavřeny roční kontrakty a dodavatele elektrické energie si vybírají vždy k 1. lednu.

Podobné údaje pro celý sektor pro roky 2004, 2005 se mi bohužel nepodařilo nalézt. Výroční zprávy některých distribučních společností³⁹ se tomuto tématu věnují a ukazují následující:

- Západočeská energetika v roce 2005 nově získala 53,4 GWh poptávky a ztratila pouhé 2,6 GWh.
- Podobně i Severomoravská energetika získala nově poptávku ve výši 198 GWh.
- Středočeská energetická v roce 2004 získala zákazníky s odběrem 131 GWh, ovšem ztratila zákazníky odebírající 586 GWh. V roce 2005 pak získala nově 148 GWh poptávky a ztratila 910 GWh.
- Podobně ztrátovou byla i Jihomoravská energetika, která v roce 2004 získala 2 nové oprávněné zákazníky a ztratila 38, což na objemu prodeje představovalo pokles poptávky o 7,3%.

Podle údajů Operátora trhu s elektřinou, a. s. za rok 2005, přibližně 0,25 % zákazníků na hladině nízkého napětí a 3,3 % zákazníků na hladině vysokého a velmi vysokého napětí změnilo svého dodavatele silové elektřiny. Zdánilivě nízké procento změny je vzhledem k vysokým objemům poptávaných na hladině vysokého a velmi vysokého v souladu s výše citovanými zisky či ztrátami. I když valná většina oprávněných

³⁹ Západočeská energetika, Severomoravská energetika, Středočeská energetická, Jihomoravská energetika

zákazníků zůstala i tento rok u dodavatele původního, všichni se těší zvýšenému zájmu ze strany jednotlivých obchodníků s energií.

Změna dodavatele však většinou nemá jako svůj hlavní důvod výhodnější cenu. Jak uvidíme v následujícím bodě, liberalizace zdaleka není synonymem poklesu cen.

V. D. 2. Vývoj cen elektrické energie

Cena elektřiny se mění většinou jednou ročně, v roce 2005 rostla více než desetiprocentním tempem, od ledna 2006 došlo k dalšímu zdražení o téměř 9 %⁴⁰. Očekává se, že trend růstu cen bude pokračovat i v budoucnu. I když se firmě ČEZ daří, zvedá své ceny v souladu s chováním celosvětových cen energií.

V situaci liberalizovaného trhu může oprávněný zákazník změnou dodavatele ovlivnit celkovou cenu fakturovanou za spotřebu elektrické energie. Může však ovlivnit pouze určitou část finální ceny, neboť ta je složena z:

- regulovaných cen: za činnosti přirozeně monopolního charakteru, tj. činnosti přenosu a distribuce, systémových služeb a činnosti Operátora trhu. Regulované ceny stanovuje Energetický regulační úřad v souladu s vyhláškou č. 438/2001 Sb.
- neregulované ceny: ceny silové elektřiny, stanovené přímo jednotlivými dodavateli, tj. samotnými výrobci či obchodníky s elektřinou.

Regulované tarify jsou v současnosti určovány tzv. price-up regulací⁴¹, která spočívá ve stanovení maximálního růstu cen na určité střednědlouhé období (4-5 let). Vedle stanovení regulované částky je regulovaný subjekt motivován ke zvyšování efektivity a ke snižování svých nákladů každoročně o určité procento (= technologický koeficient, který odráží růst produktivity).

⁴⁰ Elektřina podražila podle krajů. Nejvíce podražila na severní Moravě (o 13,3 %), nejméně pak ve středních Čechách (o 4,2 %). V Praze stoupla cena elektřiny o 9,9 %. Podle rozhodnutí ERU z 30.11.2005 jsou pevné ceny za distribuované množství elektřiny pro domácnosti stanoveny na [HN, 13.12.2005]:

E.ON	2006,62 Kč/MWh
PRE	2145,18 Kč/MWh
ČEZ	2214,31 Kč/MWh

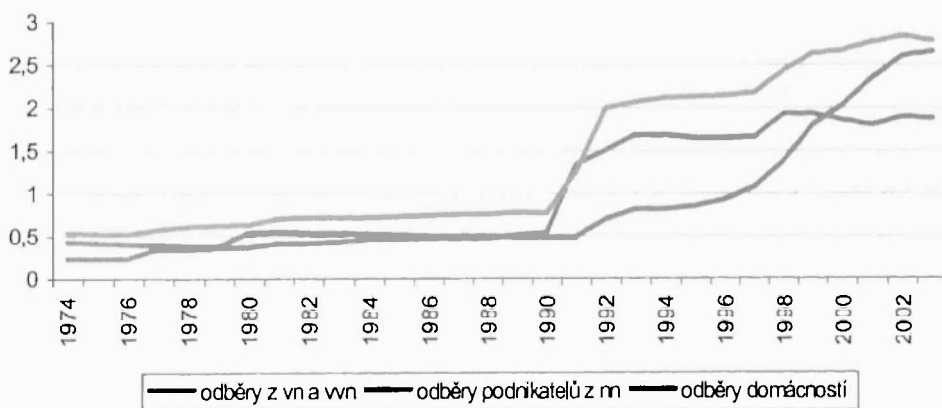
(finální cena pro zákazníka ještě obsahuje například poplatek za jistič či poplatek na obnovitelné zdroje)
⁴¹ metodika CPI-X, kdy jsou regulované ceny, popř. výnosy, stanoveny na několik let dopředu. K jejich zvyšování dochází pouze prostřednictvím inflace měřené indexem spotřebitelských cen CPI [podle Martina Továřka, *Kdy a jak regulovat energetiku*, Hospodářské noviny – komerční příloha Energetika, 15.11.2005]; viz také KULIG (2000).

Odběratel tedy může ovlivnit část nákladů na elektřinu změnou dodavatele. Tato změna či změna ceny silové elektřiny se pak na faktuře projeví přímo v položce neregulované ceny. Odběratel tak získává jednoznačný přehled o vlivu těchto změn na celkové platbě za elektřinu.

Jak jsme již viděli v části věnované evropské legislativě, celoevropským trendem v posledních letech je mírný růst cen elektrické energie. „Se vstupem do Unie jsme se začali sbližovat s evropským trhem, nemůžeme se od něj izolovat. Elektřina je komodita jako každá jiná,“ řekl obchodník firmy ČEZ Jiří FEIST pro Hospodářské noviny [HN 30.5.2006]. Podle něj se ceny v Česku dostanou na evropskou úroveň zhruba do tří let, porovnávané-li ceny podle směnného kurzu.

Realita se tedy od všeobecně definovaných výsledků liberalizace (posílení konkurence, snížení cen pro konečného spotřebitele) poněkud liší. Sledujeme-li dopad liberalizace trhu na ceny elektřiny, vidíme, že „oprávnění zákazníci z první etapy zaznamenali v prvních dvou letech, kdy si mohli zvolit jiného dodavatele, mírný pokles cen v řádu jednotek procent“ [PISKAČ, 2006]. Zajímavé je zjištění, že toto přechodné snížení cen tedy nebylo vyvoláno obavami prodejců ze ztráty důležitého klienta. Změny dodavatele v těchto prvních dvou letech byly spíše ojedinělou záležitostí.

Graf 6: Vývoj průměrných cen za odběr elektřiny v ČR – fakturace (Kč/kWh)

Zdroj: Roční zpráva o provozu ES ČR 2004, Energetický regulační úřad

Pokud porovnáme ceny elektřiny na liberalizovaném trhu s cenami z roku 2001, tedy s cenami před zahájením otevírání trhu s elektřinou, vidíme, že oproti očekávanému průběhu vývoje cen, tedy dlouhodobému poklesu, došlo ke zvýšení ceny. Přesto panuje všeobecný názor, že liberalizace trhu s elektřinou je krok správným směrem, avšak její realizace s sebou nepřináší všechno to, co se od ní očekává.

S růstem cen se budeme muset smířit, neboť je způsoben postupným srovnáváním cen se zahraničím v důsledku otvírání evropského trhu. Nízké marže obchodníků v letech 2002-2003, kdy ceny energií klesly až o 15 %, odradily od vstupu nové potenciální aktéry. Pak však došlo k obratu, a to díky koncentraci obchodníků do třech velkých skupin – ČEZ, E.ON, PRE [BRABEC, 2005a]. Ceny vzrostly také díky změně strategie obchodníků, neboť již nestačí pouze udržet si své zákazníky a podíl na trhu, ale je třeba také vytvářet zisk za účelem uspokojení požadavku na dividendu ze strany akcionářů. Pro konečné zákazníky dosud vzrostly ceny o 15 až 30 % a i nadále porostou. Naděje, že existence konkurence na českém trhu povede ke zlevnění elektřiny, je tedy malá. Konkurence na ceny působí již dnes, ale jelikož je u nás proud stále levnější než v okolí, jediným efektem konkurence je spíše mírnění růstu jeho cen [BRABEC, 2005a].

Dalšími důvody zdražování je „rostoucí poptávka, dožívání výrobních kapacit“ [ROMAN pro HN 10.11.2005] a s tím spojená nutnost budovat zdroje nové a rekonstruovat ty staré. Podmínkou vstupu do EU bylo také zavedení tzv. ekologické zelené daně⁴². Česko získalo výjimku a do roku 2007 nemusí tuto daň platit. Od příštího roku však tato daň bude zavedena, dá se tedy očekávat další růst ceny elektřiny. Do té se pak „spravedlivě promítnou škody na životním prostředí, poškození zdraví obyvatel či příspěvek k celosvětovému oteplování“ [BURSÍK pro MF Dnes, 21.11.2005]. V budoucnu tedy můžeme očekávat přechod od cenové konkurence ke konkurenci necenové, „zaměřené na doplňkové produkty, zlepšování zákaznických služeb a odstupňovanou péči o zákazníky a zákaznické segmenty“ [BRABEC, 2005b].

V. E. Problémy aktuální struktury českého trhu

Český energetický sektor se nyní nachází v poslední fázi procesu restrukturalizace a liberalizace. Realitou českého energetického sektoru zůstávají vysoká míra koncentrace, která působí jako bariéra volné soutěži, a vyšší energetická

⁴² tuto daň vybírá stát jako příplatek za každou spotřebovanou kilowatthodinu energie, vyrobenou v elektrárnách z uhlí a plynu nebo přímo připočtenou k uhlí a plynu při spotřebě v domácnostech. Daň bude připočtena na složence podobně jako DPH. Zelená daň nemá vést ke zvýšení výnosů pro stát, je totiž vždy kompenzována snížením jiné daně. Jejím smyslem je zdražit suroviny a služby s negativním vlivem na životní prostředí a v konečném důsledku motivovat lidi k šetrnému využívání energií [PATOČKOVÁ, MF Dnes, 21.11.2005].

náročnost českého hospodářství⁴³. Následující tabulka ukazuje energetickou náročnost českého produktu ve srovnání s ostatními zeměmi EU:

Tabulka 5: Energetická náročnost hospodářství (v kgoe/1000€)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU 25	224,2	214,9	208,8	209,7	206,5	209,5	204,89
Rakousko	144,8	139,6	134,4	142,8	139,9	150,5	146,08
Belgie	248,8	244	236,1	228,1	213,6	223,9	208,2
Dánsko	140,7	132,1	125	126,6	123,8	128,2	120,32
Slovensko	997,6	976,5	955,9	1015,8	976	937,3	854,32
Francie	197,7	191	186,6	188,3	186,1	187,6	185,48
Bulharsko	2250,66	1986,6	1931,1	1930,01	1804,3	1769,19	1628,16
Maďarsko	661,9	642	600,5	588,6	579,6	582	534,05
Itálie	191,4	190,9	186,9	184	184,1	192,6	189,11
Polsko	792,3	730,2	680,2	673,5	654,2	663,1	596,59
Česká republika	946,5	868,4	888,4	883,9	875,8	889,6	851,83
USA	341,9	338,3	334,2	338	331	:	:
Japonsko	121,1	122	120,7	123	119	:	:

Zdroj: Eurostat, 2006

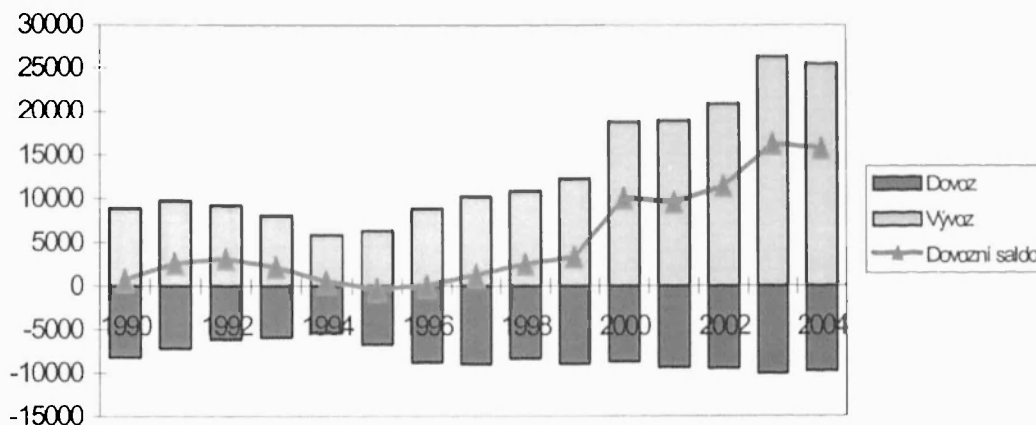
Vidíme, že energetická náročnost českého hospodářství byla v roce 2004 zhruba čtyřikrát vyšší než průměr EU 25. Francie se dlouhodobě pohybuje pod tímto evropským průměrem. Energetická náročnost tvorby HDP v ČR je i přes svůj pokles v letech 1990 – 1999, který činil zhruba 30 %, i nadále vyšší než průměrná náročnost v EU i OECD⁴⁴. Výše českého HDP oproti tomu nedosahuje ani průměru zemí OECD. Důvodem může být již výše zmíněná česká tradice těžkého průmyslu z dob centrálního plánování. To se projevilo na velmi nízkých a ještě dotovaných cenách. Také problém určování cen přetrvává až do dnešní doby, kdy jsou ceny stále pod kontrolou státních úředníků.

Dalším problémovým bodem je jaderná elektrárna Temelín, která sice způsobuje kladné vývozní saldo energetické soustavy ČR, avšak na straně druhé vyvolává ostré protesty české i rakouské společnosti. Jak ukazuje následující graf, od roku 2000 má česká energetická soustava výrazný exportní charakter.

⁴³ Energetická náročnost hospodářství je poměr hrubé spotřeby energie a HDP v daném kalendářním roce. Hrubá státní spotřeba energie je kalkulována ze spotřeby uhlí, elektrické energie, plynu, ropy a obnovitelných zdrojů. HDP je bráno v stálých cenách roku 1995. Energetická náročnost je měřena v kgoe/1 000€. Kgoe = ekvivalent kilogramu ropy.

⁴⁴ Český statistický úřad, 2006

Graf 7: Export a import elektřiny [GWh]

Zdroj: Český statistický úřad, 2006

Podle Martina PECINY [2005] je český trh s elektrickou energií potenciálně problematický pouze z pohledu velikosti a tudíž tržní síly skupiny ČEZ. Privatizace je podle něj nutným předpokladem pro efektivní fungování jakéhokoliv sektoru, tedy i elektroenergetiky. Na obranu ČEZ je třeba zmínit, že existuje judikát, který určuje, co je pro ČEZ relevantní trh. Je to celá evropská soustava, nikoliv jen Česká republika. Zde pak ČEZ ztratí své dominantní postavení a bude čelit faktické konkurenci. Otevřený trh následně ukáže, jaká je efektivní velikost podniků i jaký jejich počet je „tržní“.

Dalším problémem se zdá být připravovaný trh pro malé spotřebitele – domácnosti [PECINA, 2005]. Situace, ve které se ocitnou domácnosti, totiž bude zcela odlišná od situace firem. Na trhu orientovaném na firmy totiž konkurence skutečně existuje a dominantní ČEZ se musí chovat ekonomicky. Podnik si může elektřinu nakoupit od nezávislých výrobců (výroba zhruba třetiny produkce), nebo od obchodníků nakupujících v zahraničí. Přenos pak zajistí naprosto nezávislá, státem vlastněná společnost ČEPS.

Problémem trhu pro domácnosti může být fakt, že změna dodavatele může být prakticky znemožněna nedostatečnou nabídkou ze strany dodavatelů. Pro ty jsou například malá města a venkov nezajímavá a tak může být praktické uvedení konkurenčního chování do segmentu domácností komplikované. Navíc i samy domácnosti, pro které, na rozdíl od velkých podniků nepředstavuje faktura za elektřinu klíčovou položku v nákladech, nebudou vyvíjet speciální úsilí ve studování nabídek

jednotlivých dodavatelů. Samy zkušenosti ze zahraničí ukazují, že po otevření trhu změnilo dodavatele pouze několik procent domácností.

VI. FRANCOUZSKÁ CESTA

Francie jakožto zakladatelský člen EU stála u zrodu evropské energetické politiky. Reformní snahy francouzských představitelů dlouho narážely na odpor odborů EDF, které nesouhlasily s otevíráním trhu konkurencí, neboť ve francouzské společnosti devadesátých let minulého století vládla všeobecná spokojenost s fungováním existujícího energetického trhu. Stejně jako ve všech členských státech však i zde postupně došlo k začlenění požadavků evropských směrnic do francouzské legislativy a k vykročení směrem k konkurenčnímu trhu.

Budeme se tedy věnovat, stejně jako v předcházející části věnované České republice, nejprve struktuře francouzského trhu s elektřinou s dominantní společností EDF, harmonogramu otevírání francouzského trhu, přetrvávajícím nedostatkům a následně hodnocení zvoleného postupu.

VI. A. Uspořádání francouzské energetiky

Francie je po Německu druhým největším výrobcem elektrické energie v Evropě. Podobně jako u nás i ve Francii najdeme nejvýraznější společnost v sektoru výroby. Francouzskému trhu dominuje výrobní společnost EDF.

Reformy v energetickém sektoru přicházely postupně, nejprve bylo navrženo zřídit autonomní orgán, který by dohlížel na vertikálně integrovanou EDF. Teprve v roce 2000 došlo k překonání odporu odborářů a části veřejnosti a k začlenění požadavků evropské směrnice 96/92/ES do francouzského zákona z 10. února 2000 a k oddělení výrobní a přenosové činnosti. Dnes se jedná o teoreticky 100 % otevřený trh, kde však stále dominuje historická EDF.

VI. A. 1. Struktura trhu

Francouzský energetický sektor má následující účastníky:⁴⁵

- Výroba: nejvýraznějším výrobcem elektřiny je společnost EDF (vyrábí 90 % francouzské elektřiny), vedle ní však existují i další výrobci⁴⁶: la Compagnie nationale du Rhône (C.N.R.), les Charbonnages de France (C.D.F.), la Société

⁴⁵ podle www.viepublique.fr, www.ladocumentationfrancaise.fr

⁴⁶ podle MORSEL (1996): „Histoire de l'électricité en France, tome troisième 1946 – 1987“, Fayard

Nationale d'Electricité et de Thermique (S.N.E.T.), la Société Hydro Électrique du Midi (S.H.E.M.) a řada malých lokálních výrobců. Celkově ve Francii existuje více než 3 000 nezávislých výrobců elektřiny.

- Přenos zajišťuje společnost RTE⁴⁷ EDF-Transport. Jedná se o největší přenosovou síť v Evropě. Evropská směrnice požadovala oddělení přenosu od ostatních aktivit ke dni 1. červenci 2004. Ve Francii bylo toto organizační, účetní a správní oddělení od ostatních aktivit energetického sektoru zahrnuto do zákona z 10. února 2000. Existující přenosová síť je řízena nezávisle na EDF prostřednictvím společnosti RTE. Ta je zodpovědná za její údržbu, spravování, rozvoj, propojení se sítěmi sousedních států a za vyrovnávání poptávaného a nabízeného množství elektřiny na trhu. V případě nerovnováhy může vyzvat jak výrobce, tak spotřebitele, aby pozměnili své požadavky s cílem znovunalezení rovnováhy. Tímto je zajištěna kontinuita kvalitní přenosové služby a garantován rovný přístup do sítě pro všechny její uživatele. 1. září 2005 se pak společnost RTE stala akciovou společností, dceřinnou společností EDF. Díky své poloze je RTE jednou z uzlových přenosových sítí. Je propojena se sítěmi Itálie, Španělska, Velké Británie, Belgie, Lucemburska, Německa a Švýcarska. Následující tabulka ukazuje růst objemu elektrické energie vyměněné mezi RTE a sousedními sítěmi.

Tabulka 6: Objem mezinárodních výměn na základě kontraktů RTE

V miliardách kWh	2001	2002	2003	2004	2005
Dovoz	25,9	15,9	24,3	29,2	32,3
Vývoz	93,7	91,9	89	89,6	90,9
Celkem	119,6	107,8	113,3	118,8	123,2
Vývozní saldo	67,8	76	64,7	60,4	58,6

Zdroj: Výroční zpráva RTE, 2005

I přesto, že Francie je největším evropským čistým vývozcem elektrické energie (viz. příloha 1: Zahraniční výměny mezi jednotlivými evropskými přenosovými sítěmi (2004)), rostoucí spotřeba elektřiny vede k růstu objemu dovezené elektřiny. Vidíme, že i když vyvezený objem v posledních dvou letech rostl,

⁴⁷ Réseau de Transport d'Electricité = Přenosová elektrická síť

dovoz elektřiny rostl rychlejším tempem. To se od roku 2002 odrazilo v poklesu vývozního salda.

- Distribuce je zajištěna z jedné části společnostmi ERD⁴⁸, z druhé části 165 lokálními distributory. Správcem ERD, která podle zákona z 8. dubna 1946 rozvádí elektřinu do 36 682, tedy zhruba 95 % obcí kontinentální Francie, je výrobní gigant EDF. Francie, podobně jako Německo, nejeví přílišnou ochotu splnit požadavky evropské směrnice 2003/54/ES, která vyžaduje oddělení distribuce od ostatních aktivit na trhu s elektřinou nejpozději ke dni 1. července 2007. Oba státy získají od Evropské komise možnost výjimky, pokud prokáží, že aktuální stav liberalizace trhu, i přes nekompletní oddělení jednotlivých aktivit, umožňuje efektivní nezávislost jednotlivých operátorů s elektřinou.
- Obchod: největšími prodejci jsou společnosti Alterna, Direct Energie SA, EDF, Electrabel Groupe Suez, Gaz de France a Paweo (viz příloha 9: Nejdůležitější prodejci elektrické energie, Francie). Celkově ve Francii působí 160 historických dodavatelů, kteří se dříve věnovali i některé další činnosti elektroenergetického řetězce jako například distribuci, a 23 nových dodavatelů⁴⁹.

Stejně jako na českém trhu existují i zde orgány zabývající se koordinací celkové poptávky a nabídky, regulací a kontrolou fungování trhu, dodržováním principů hospodářské soutěže. Ve Francii těmito orgány jsou:

- Commission de la régulation d'énergie⁵⁰ (CRE): nezávislý regulační orgán monitorující energetický sektor a speciálně podmínky a tarify přenosu a distribuce. CRE byla ustanovena zákonem z 10. února 2000.
- Observatoires regionales du service public d'électricité⁵¹: kontrolní orgány sledující podmínky plnění evropských směrnic.

Vyjmenovali jsme klíčové aktéry francouzského trhu. Podobně jako na trhu českém, i zde je nejvíce pozornosti věnováno největšímu hráči na trhu, energetické společnosti EDF. V následující části se seznámíme s jejím historickým i aktuálním vývojem.

⁴⁸ EDF Réseau Distribution = distribuční síť společnosti EDF

⁴⁹ Observatoire des marchés de l'électricité et du gaz (4ème trimestre 2005), CRE 2006

⁵⁰ = Komise pro energetickou regulaci

⁵¹ = krajské monitorující úřady pro veřejnou službu elektřiny

VI. A. 2. Dominantní EDF

Skupina EDF je jedním z evropských lídrů v oblasti výroby, distribuce a obchodu s elektrickou energií. Se svými 51,05 miliardami eur⁵² obratu a výrobou 640 247 GWh elektřiny byla v roce 2005 největším energetickým koncernem v Evropě. EDF zásobuje elektřinou 40,2 milionů zákazníků po celém světě, z toho 36,7 na evropském kontinentu, z toho pak 28 milionů ve Francii.

Krátká historie:⁵³

- Společnost EDF byla ustanovena zákonem z 8. dubna 1946 jako „veřejný průmyslový a obchodní podnik“ [MORSEL, 1996]. Vznikla znárodněním kvazi-totality výroby, přenosu a distribuce elektřiny ve Francii. EDF zajišťovala jak výrobu, tak přenos i distribuci elektřiny na celém území francouzského státu a byla pověřena poskytováním elektřiny jakožto veřejné služby, řídící se principy rovnosti všech spotřebitelů, povinné kontinuity dodávek, adaptability a co nejnižších nákladů.
- Ropné šoky v sedmdesátých letech minulého století přivedly Francii k volbě jaderné energie jako hlavního zdroje elektrické energie. V roce 1973 tvořila ropa 73 % zdrojů výroby elektrické energie a Francie byla schopna uspokojit pouhých 24 % poptávky po elektřině. V roce 1974 byl přijat „jaderný program“ [MORSEL, 1996] s cílem dosáhnout v roce 1990 stavu, kdy 30 % poptávky bude pokryto výrobou v uhelných a plynových elektrárnách, 30 % v jaderných elektrárnách, 30 % z topných paliv a zbytek z obnovitelných zdrojů. Dnes získává Francie z jaderných elektráren zhruba 80 % své energie.
- Postupně vznikl ve francouzském energetickém sektoru model charakteristický silnou koordinací výroby-přenosu na daném území, existencí jediného operátora využívajícího přenosové sítě, privilegovanými vztahy s dodavateli výrobních zdrojů a četnými druhy lobbingu⁵⁴. Tento průmyslový model přetrval až do devadesátých let. Dnes je však zpochybněn následujícími fenomény:

⁵² podle www.edf.com

⁵³ podle www.edf.com

⁵⁴ podle FAUGERE J.-P., FERRAND-NAGEL S., BARTHE M.-A., ROCHELANDET F., LEGROS F. (2002): „*Politiques publiques européennes*“, Ed. Economica

- Zpochybnění přirozeného monopolu v oblasti výroby elektřiny díky technologickému pokroku.
- Diverzifikace poptávky, kdy jednotliví spotřebitelé mají odlišné požadavky na kvalitu, služby.
- Informační asymetrie mezi EDF a státními orgány, které mají energetický sektor regulovat.
- Posílení vlivu neoklasických doktrín propagujících konkurenci.
- Konec devadesátých let byl ve znamení otevírání trhu konkurenci. Již první evropská směrnice pro trh s elektřinou přinesla snahu ukončit existenci monopolní struktury.

Box 5: EDF čelí zrušení svého monopolu

EDF čelí zrušení svého monopolu

Francouzská vláda schválila návrh zákona, podle něhož bude zrušen monopol státní elektrárenské společnosti EDF, který trvá již 52 let. Legislativa by ponechala EDF odpovědnost za provoz národní přenosové sítě. Ministerský předseda Jospin prohlásil v rozhlasovém interview, že si nelze představit Francii v krátkodobé a střednědobé perspektivě bez jaderných elektráren a že on osobně se staví ve prospěch jaderné energetiky, pokud bude součástí kontrolované a diverzifikované dodávky energie.

[Power Economics, 1999]

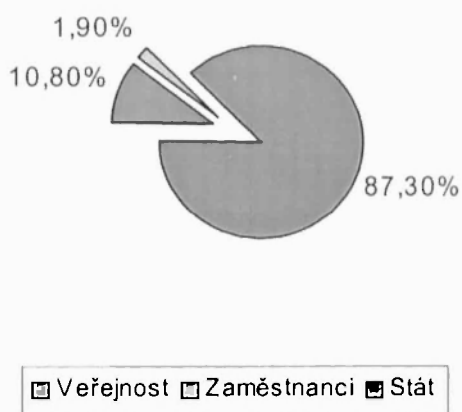
- Ve Francii bylo otevření trhu doprovázeno v roce 1999 vznikem orgánu regulace (CRE) a nezávislého správce přenosové sítě (RTE).

Dodnes podíl firmy EDF na francouzském trhu představuje 96 %. Nejedná se však o klasického monopolního výrobce. Na francouzský trh vstupuje čím dál více malých producentů a navíc je zde možná i evropská konkurence, tedy vstup zahraničních firem. Francouzská přenosová společnost RTE je v souladu s evropskou směrnicí a zákonem z 10. února 2000 právně nezávislá na mateřské společnosti EDF a tato nezávislost na výrobní EDF umožňuje využití přenosové sítě i zahraničním producentům a prodejcům. Sama EDF je jako distributor a obchodník zastoupena nejen ve Francii (dceřinná společnost ERD), ale také ve Velké Británii, v Německu, Itálii, Maďarsku, Slovensku a Brazílii⁵⁵.

⁵⁵ Ve Francii se jedná o společnost RTE, ve Velké Británii o společnost EDF Energy, v Německu o EnBW, v Maďarsku o Demasz, na Slovensku o SSE (Středoslovenská energetika, EDF zde vlastní 49 % podíl a to od 31. října 2002), v Brazílii o společnost Light, dále pak v Argentíně o společnost Edenor a v Jihoafrické republice o PN Energy Services.
Podle www.edf.com

Otevírání společnosti EDF soukromému kapitálu je prováděno kotací společností na pařížské burze. Své akcie zde EDF představila dne 21. listopadu 2005. Upsalo se přes pět milionů osob, z nich zhruba 1 300 000 zaměstnanců či bývalých zaměstnanců Skupiny EDF. Jedná se o největší vstup na Pařížskou burzu v jejích dějinách. Veřejnost na burze získala 10,8 % akcií, zaměstnanci 1,9 % a celých 87,3 % stále zůstává v rukou stát. Částečná privatizace, která má koncern připravit na úplnou liberalizaci evropského

Graf 8: Složení veřejného kapitálu EDF (30. ledna 2006)

Zdroj: výroční zpráva EDF, 2005

pokud vyhrají volby v roce 2007, koncern znovu znárodní. Současná pravicová vláda však prohlašuje, že stát coby vlastník je přežitkem minulosti. Premiér de VILLEPIN však také zdůrazňuje, že ve strategických odvětvích by si měl stát i nadále zachovat kontrolu. Vyřešení statutu EDF je tedy úkolem příští vlády. Již současná vláda má ve své energetické agendě jeden důležitý krok, a to dokončení kompletního otevírání trhu pro spotřebitele, na jehož konci se všech více než 33 miliónů francouzských konečných zákazníků stane oprávněnými.

VI. B. Fáze otevírání trhu

Zákon z 10. února 2000 předeslal harmonogram otevírání francouzského trhu. V průběhu pěti let se měl energetický sektor adaptovat na novou skutečnost, že každý konečný zákazník bude mít právo vybrat si svobodně svého dodavatele elektrické energie. První koneční zákazníci získali statut oprávněného zákazníka 1. června 2000 a další etapy následovaly tomto pořadí:

trhu s elektřinou v roce 2007, se však stále setkává s odporem v řadách odborů, které již v minulosti stávkami snižovaly výrobu elektřiny v podniku [Lidové noviny, 22.11.2005].

Privatizovat státní kolosy je ve Francii otázkou velmi choulostivou a obtížně realizovatelnou. Každý konkrétní plán, který vláda připraví, naráží na stávky odborů. V tomto si odbory plně rozumí s opozičními socialisty, kteří prohlašují, že

Tabulka 7: Etapy procesu liberalizace trhu s elektřinou

1. červen 2000	Zahájení postupného otevírání trhu; Oprávnění zákazníci = koneční zákazníci, jejichž roční spotřeba vztažená na jedno odběrové místo překročila 16 GWh
1. únor 2003	Oprávnění zákazníci = koneční zákazníci s roční spotřebou nad 7 GWh
1. července 2004	Oprávnění zákazníci = všechny podniky a územní celky. Elektřina je využívána k profesním účelům.
1. července 2007	Limitní datum pro úplné otevření trhu; Oprávněnými zákazníci se stanou všichni odběratelé včetně domácností

Zdroj: Commission de régulation de l'énergie, 2006

K 1. červenci 2004 se oprávněnými uživateli stali všichni profesní koneční uživatelé a francouzský trh se otevřel ve výši 70 %. Ke 100 % otevření trhu dojde 1. července 2007, kdy se oprávněnými spotřebiteli stanou všichni spotřebitelé včetně domácností.

Před 1. červencem 2004 byli všichni správci distribučních sítí povinni poskytnout dodavatelům veškeré potřebné informace, aby ti mohli vypracovat nové nabídky pro nově vzniklé oprávněné zákazníky. Těch je od 1. července 2004 zhruba 4,5 milionu a ročně spotřebují 295 TWh elektřiny, což představuje přibližně 68 % celkové francouzské spotřeby elektřiny (odhadována na 435 TWh). Tato povinnost poskytnutí veškerých informací dodavatelským společnostem umožnila vytvoření široké nabídky tarifů pro oprávněné zákazníky. Snaha udržet si své stávající klienty a přilákat nové vedla k představení celé řady konkurenčních nabídek od všech dodavatelů. Proto také zaznamenáváme největší míru změny dodavatele u velkých odběratelů (odběratelé s upsaným výkonem minimálně 250 kWh a roční spotřebou přesahující 1 GWh) [CRE, 2006].

Konkurenční fungování segmentu velkých a středních podniků však neznamená, že je francouzská liberalizace trhu již dokončena. I zde nadále přetrvávají negativní přežitky minulého systému.

VI. C. Prostor pro reformu

Jedním z těchto přežitků minulosti je důležitost „historického operátora“ EDF, tradice služby veřejného zájmu ve francouzské společnosti a vysoká spokojenost s fungováním sektoru. To vyprovokovalo potíže při inkorporaci evropských směrnic do francouzské legislativy. Odbory EDF blokovaly vyjednávací rozhovory mezi

ministerstvem průmyslu a EDF. V roce 1998 se Jospinova vláda rozhodla prosadit evropskou směrnici pomocí veřejných diskusí s cílem „modernizace a rozvoje veřejné služby elektrické energie“⁵⁶. V rámci této kampaně se podařilo dosáhnout souhlasu ze strany EDF i jejích odborů a požadavky evropské směrnice 96/92/EC byly zaneseny do zákona z 10. února 2000 o „modernizaci a rozvoji veřejné služby elektrické energie“. Směrnice 2003/54/ES pak byla promítnuta do zákona z 9. srpna 2004 o elektrárenských a plynových podnicích, následně do zákona z 13. července 2005.

Cílem reformy je vytvořit transparentní systém, kde každý aktér má předem přesně definovanou roli, a dále přesně ukázat cenu jednotlivých položek celkové ceny elektřiny. Faktury musí informovat například o různých zdrojích použitých k výrobě elektrického proudu, o dopadu výroby na životní prostředí v podobě CO₂ emisí a radioaktivního odpadu. Prakticky však požadavek informovat o skutečných zdrojích použitých pro výrobu dané elektřiny není realizovatelný. Diverzifikované portfolio výrobních prostředků s odlišnými náklady na výrobu vede k tomu, že výsledná cena je nutně pouze umělou konstrukcí.

Francouzským nedostatkem z pohledu evropských směrnic je stávající propojení správce distribuční sítě ERD a výrobního gigantu EDF. Podle požadavků EU by mělo dojít k jejich oddělení.

VI. C. 1. Energetický zákon

Evropské směrnice vztahující se k fungování trhu s elektřinou byly zařazeny do zákonů z 10. února 2000 a 13. července 2005 o veřejné službě elektřiny. Druhý jmenovaný zákon je výsledkem dlouhého procesu debat a vyjednávání a stanovuje čtyři hlavní dlouhodobé cíle [Ministerstvo průmyslu a obchodu, Francie, 2006]:

- Umožnit energetickou nezávislost Francie a zajistit bezpečnost dodávek;
- Zajistit konkurenceschopnou cenu elektrické energie;
- Chránit lidské zdraví a životní prostředí;
- Zajistit sociální a geografickou soudržnost pomocí zajištění rovného přístupu k síti pro všechny obyvatele.

⁵⁶ podle FAUGERE J.-P., FERRAND-NAGEL S., BARTHE M.-A., ROCHELANDET F., LEGROS F. (2002): „*Politiques publiques européennes*“, Ed. Economica

Těchto cílů chce francouzská vláda dosáhnout pomocí prostředků pro ovlivnění poptávky po elektřině, větší diverzifikaci zdrojů pro výrobu elektřiny (cílem je růst obnovitelných zdrojů energií a omezení elektřiny z jaderných elektráren, jejíž podíl se dnes pohybuje okolo 80 %), podporou vědy a výzkumu v sektoru a výstavbou nového typu jaderného reaktoru typu EPR⁵⁷, který by měl kolem roku 2015 nahradit existující jaderné reaktory.

VI. D. Hodnocení zvoleného postupu

Podobně jako o trhu v České republice i o tom francouzském můžeme konstatovat, že zde dochází ke vstupu nových výrobců a prodejců ze zahraničí. Reálná konkurence existuje v segmentu velkých zákazníků, což vede k nárůstu nabídkových služeb pro tyto klienty. Pro domácnosti bude trh otevřen 1. července 2007. Můžeme tedy očekávat, že podobně jako v České republice si noví oprávnění zákazníci s postupujícím časem uvědomí své právo zvolit si dodavatele a začnou jej hojněji využívat. Hrozba odchodu důležitých odběratelů poté povede k růstu konkurence mezi dodavateli. Legislativa zabývající se energetickou koncepcí se snaží tyto konkurenční síly maximálně posílit, zároveň však usiluje o udržení bezpečnosti dodávek a rovnováhy na trhu.

VI. D. 1. Změna dodavatele

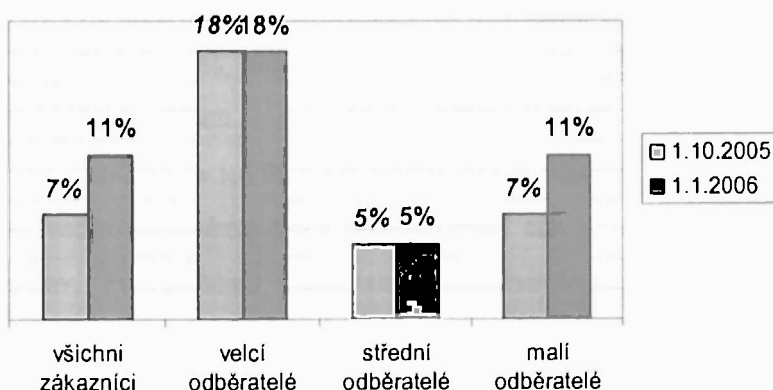
Potenciální změna dodavatele musí být stejně jako v České republice jednoduchá a rychlá, bez přímých nákladů pro oprávněného zákazníka. Ve Francii je to často nově zvolený dodavatel, kdo nabízí vyřízení administrativních záležitostí spojených s přechodem od bývalého dodavatele. Stejně jako v ČR i ve Francii existují dva způsoby smluvního zajištění dodávky elektřiny:

- Prvním z nich je dvojice smluv „správce sítě – dodavatel“, „dodavatel – klient“.
- Druhou možností je, že oprávněný zákazník sám uzavře smlouvu jak s dodavatelem o dodávce elektřiny, tak se správcem sítě o přístupu do sítě.

⁵⁷ jedná se o výsledek evropského výzkumu v oblasti jaderné energie, nejnovější technologie zajišťující bezpečnost fungování a maximální ochranu životního prostředí.

Francouzský spotřebitel si může vybírat ze zhruba 180 dodavatelů, kteří mají licenci na obchod s elektřinou na francouzském území. Všichni francouzští dodavatelé elektřiny musí ze zákona nabízet určitou úroveň svých služeb. Před začátkem podnikání na francouzském území jsou všichni povinni podepsat tzv. dodavatelskou chartu⁵⁸, která upravuje smluvní vztahy dodavatel – zákazník. Každý francouzský spotřebitel elektřiny má tímto zajištěnou jistou kvalitu služeb a zacházení ze strany dodavatele. Konkurence mezi dodavateli tedy probíhá ve službách nad tímto povinným rámcem. Analyzujeme-li míru změny dodavatele u oprávněných zákazníků, následující graf ukazuje, že k 1.lednu 2006 změnilo dodavatele 11 % oprávněných zákazníků.

Graf 9: Procento uplatnění práva na změnu dodavatele (k 1.1.2006)

Zdroj: Observatoire des marchés de l'électricité et du gaz (1ere trimestre 2006), CRE, 2006

K datu 1. ledna 2006 se jednalo o 475 000 oprávněných zákazníků z celkových 4 500 000. K 1.dubnu 2006 pak počet klientů, kteří využili svého práva změnit dodavatele, vzrostl na 564 600, jedná se tedy 12,55 % oprávněných zákazníků⁵⁹ [CRE, 2006].

Další nárůst procenta zákazníků, kteří se rozhodnou změnit svého dodavatele, očekáváme v roce 2007, případně 2008, neboť k 1. červenci 2007 se oprávněnými zákazníky stanou všichni koneční zákazníci včetně domácností. Podobně jako v ostatních zemích, které již volbu dodavatele domácnostem umožnily, však bude míra změny dodavatele v tomto segmentu trhu pravděpodobně velmi malá. Důvodem bude, stejně jako v České republice, možný malý zájem ze strany dodavatelů vyvíjet úsilí pro získání nových klientů. Dodavatelské společnosti mají největší zisk z velkých

⁵⁸ = Charte sdes fournisseurs, dostupná na www.cre.fr

⁵⁹ Observatoire des marchés de l'électricité et du gaz (1ere trimestre 2006), CRE 2006

spotřebitelů, proto na segmentu trhu orientovaném na domácnosti neočekáváme okamžitý nárůst konkurence a výraznou změnu nabídek.

Dalším ukazatelem dopadu otevření trhu je vývoj cen elektrické energie. Francouzská zkušenost je plně v souladu se zkušeností českou, kdy otevření trhu vedlo nejprve k poklesu finální ceny, v posledních čtyřech letech však sledujeme růstový trend vývoje ceny.

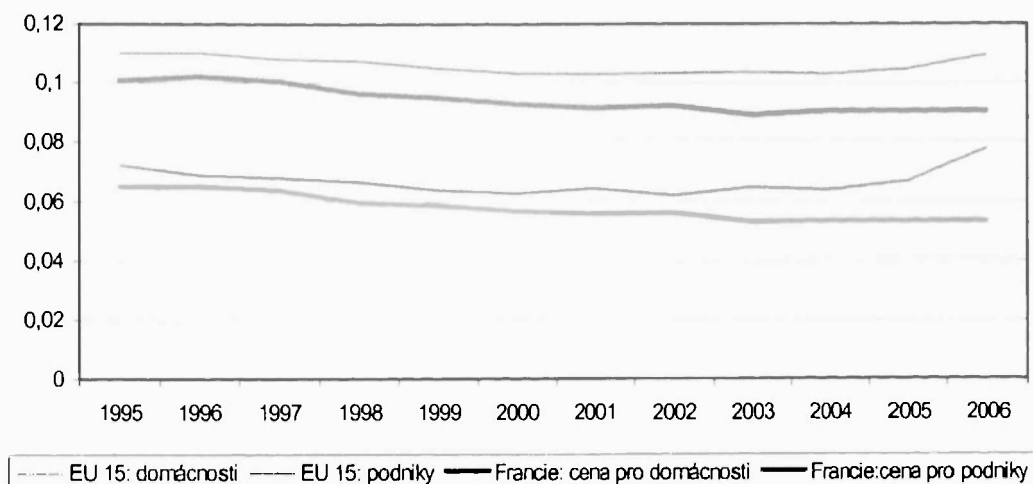
VI. D. 2. Vývoj cen elektrické energie

Otevření trhu 1. června 2000 pro konečné zákazníky s roční spotřebou nad 16 GWh bylo doprovázeno poklesem cen elektrické energie v letech 2000, 2001 (jednalo se o pokles o 2,1 %, respektive o 0,5 %). Od roku 2002 však zaznamenává francouzský trh růst cen v rádech procent. V roce 2002 se jednalo o nárůst o 0,8 %, v roce 2003 o 1,2 % a v roce 2004 o 1,4 %⁶⁰. Důvody k tomuto růstu jsou podobné těm českým. Otevření trhu vedlo k nutnému tlaku na vyrovnání cen na úroveň propojených energetických soustav. Podle údajů Eurostatu byla francouzská elektrická energie určená pro domácnosti k 1. červenci 2005 dražší v Belgii, Německu, Nizozemí a Itálii, tedy ve většině okolních států. Za nižší ceny se prodávala pouze ve Španělsku a Velké Británii (Francie = 100, báze; Španělsko = 92; Velká Británie = 84). Dodávky malým podnikům pak byly ve všech okolních zemích dražší. K tomuto tlaku se přidává snaha omezit výrobu v jaderných elektrárnách, kde je výroba levnější, a podpořit výrobu z obnovitelných zdrojů a také snaha uspokojit stále rostoucí poptávku po energiích. Tato fakta vedou k mírnému, avšak trvalému růstovému trendu.

Vývoj cen elektrické energie zachycuje následující graf, ve kterém jsou porovnány trendy cen pro domácnosti/podniky na francouzském trhu s průměrným vývojem těchto cen v patnácti zemích tehdejší EU. Z grafu vyplývá, že se ceny energie v obou kategoriích pohybují pod průměrnou cenou v patnácti státech EU a že trend růstu cen na francouzském trhu je slabší než na trhu evropském. K tomuto pravděpodobně přispívá vedle jaderného původu vyrobené elektřiny také tradice sociálního státu, která ve Francii dodnes přetrvává. Francouzský stát se svou ochránářskou politikou snaží růst cen omezit.

⁶⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu, Francie, 2006

Graf 10: Vývoj průměrných cen za odběr elektřiny ve Francii (€/kWh)

Zdroj: Eurostat, 2006

Podobně jako v České republice i ve Francii může oprávněný zákazník ovlivnit celkovou částku fakturovanou za elektrickou energii, a to porovnáním různých dodavatelských nabídek a výběrem té, pro něj nejideálnější. Cena pro oprávněného zákazníka má, stejně jako v České republice, několik položek:

- regulované složky ceny: cena za přepravu (přenos + distribuce), poplatky spojené s úlohou veřejného zájmu. Poplatky jsou regulovány státem v důsledku návrhu CRE a jsou pro všechny oprávněné zákazníky identické.
- neregulované složky: cena za elektrickou energii, místní daně (tyto daně se liší podle regionu, státní průměr se pohybuje ve výši 11 %), DPH (výkon do 36 kVA: 5,5 % na fixní, předplacený objem elektřiny a 19,6 % na zbytek; výkon nad 36 kVA: 19,6 % aplikovaných na celou fakturu za vysokého napětí)

Jednotlivé položky jsou uvedeny na výsledné faktuře a náklady na výrobu elektrické energie jsou tedy jasně odděleny od ostatních položek. Tyto náklady na výrobu jsou však opět pouze umělou konstrukcí, neboť se jedná o průměrné náklady výroby a jejich výše závisí na portfoliu aktuálně zapojených zdrojů výroby. Harmonogram zapojení výrobních zdrojů do sítě totiž není neměnný. V době mimo špičku je poptávka pokryta výrobou v levných elektrárnách, v době špičky dochází k zapojení i nákladných výrobních procesů. Přesto však toto účetní oddělení jednotlivých položek na faktuře umožňuje oprávněnému zákazníkovi jednoduše srovnat různé dodavatele. Právě možnost srovnání je cestou ke konkurenčnímu fungování trhu. Riziko ztráty klienta

povede výrobce a prodejce k sniřování nákladů, pokud je toto možné, a k zkvalitňení služeb zákazníkům.

Nová legislativa směřující k volnému trhu představuje nutné základy k dalšímu rozvíjení a zdokonalování fungování energetického trhu. Stále však existují určité problémy, jejichř řešení je úlohou současné a budoucí energetické koncepce. V následující části se budeme věnovat několika slabým stránkám francouzského trhu. Podobně jako v Āeské republice i ve Francii existuje prostor a nutnost dalších delikátních úprav fungování trhu s elektrinou.

VI. E. Problémy aktuální struktury francouzského trhu

Podobně jako v Āeské republice i ve Francii se ozývají hlasy brojící proti dominantnímu postavení společnosti EDF a vysoké míře koncentrace v oblasti výroby a přenosu. Tato míra koncentrace pak působí jako bariéra volné soutěři. Pouřijme-li ke studování koncentrace Herfindahlův index⁶¹, dostaneme následující výsledky [CRE, 2006]:

- Výroba: index pro všechny výrobce = 8 876, bez EDF = 3 610. Obě hodnoty vysoce přesahují minimální hodnotu pro koncentrovaný trh, existuje zde tedy pouze několik velkých výrobců.
- Export : index pro všechny výrobce = 2981, bez EDF = 597.

Hodnoty potvrzují vysokou míru koncentrace v oblasti výroby a přenosu. Ve výrobním sektoru existuje dominance i v případě, že do studie nezahňeme EDF. Jedná se tedy o trh, na kterém je více velkých hráčů. Je však třeba si uvědomit, že relevantním trhem pro EDF, podobně jako pro ĀEZ, již není národní trh, ale jednotný evropský energetický systém. I EDF tak ztrácí dominantní pozici a stává se sice největším, ne však dominantním evropským výrobcem elektrické energie.

Francouzský energetický systém se vyznačuje křehkostí, která je dána rostoucí poptávkou ze strany francouzského obyvatelstva, strukturou výroby a unikátní polohou na evropském trhu. Následující tabulka ilustruje změnu struktury výroby od roku 1973 do současnosti. Vidíme, že podíl jaderné energie vzrostl od roku 1973 téměř desetkrát.

⁶¹ jak již bylo uvedeno výře, tento index měří koncentraci v odvětví jako součet čtverců procentuálních podílů na trhu (absolutní monopol by měl hodnotu 10 000 a dokonalá konkurence 0; o koncentrovaném trhu mluvíme od hodnoty 1 000, o velmi koncentrovaném trhu od 1 800)

To souvisí s přijetím „jaderného programu“ v roce 1974, který měl učinit francouzský energetický sektor nezávislý na cenách ropy.

Tabulka 8: Struktura celkové hrubé produkce elektrické energie

v %	1973	1980	1990	2000	2003	2004	2005
klasická tepelná	65,5	48,9	11,5	9,8	10,7	10,4	11,5
jaderná	8,1	23,7	74,7	76,8	77,8	78,1	78,5
vodní, větrná...	26,4	27,4	13,9	13,4	11,5	11,5	10,1
celkem	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, Francie, 2006

Francie má totiž oproti sousedním zemím nevýhodu omezených zdrojů uhlí, zemního plynu i ropy a právě to vedlo v sedmdesátých letech minulého století k volbě jaderné energie, jako hlavního typu vyráběné elektrické energie. Mnozíci se veřejné protesty sice vedou ke snaze změnit tuto orientaci směrem k obnovitelným zdrojům, avšak zákon z 13. července 2005 opět podpořil tuto volbu, neboť jaderná energie napomáhá naplnit tři z hlavních cílů francouzské energetické politiky⁶²:

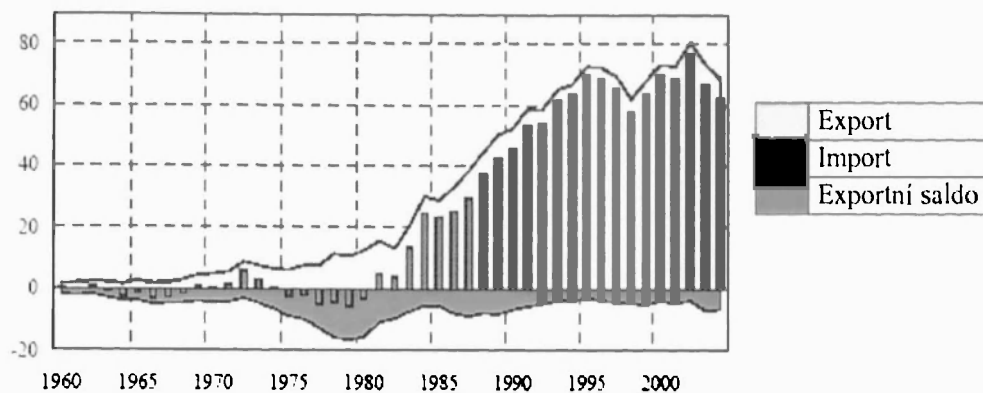
1. zajistit větší energetickou nezávislost Francie na dodávkách z okolních států⁶³;
2. zajistit bezpečnost dodávek, bojovat proti skleníkovému efektu;
3. zajistit konkurenceschopné ceny;

Výroba v jaderných elektrárnách, ke které se francouzská vláda přiklonila po ropných šocích (1973, 1979), vede ke kladnému exportnímu saldu francouzského elektrárenského sektoru. Jak ukazuje následující graf, Francie je čistým vývozcem elektrické energie nepřetržitě od počátku osmdesátých let minulého století. Exportní saldo kontinuálně rostlo do roku 1995 a potom mezi lety 1998 až 2002. V posledních třech letech však dochází ke snižování tohoto salda z důvodu růstu poptávky po elektřině a tedy růstu dovozu elektřiny ze zahraničí například v letních měsících, kdy nedostatek vody v řekách ochlazujících reaktory jaderných elektráren způsobuje, že Francie má nedostatek vlastních výroby.

⁶² Ministerstvo průmyslu a obchodu, Francie, 2006, www.industrie.gouv.fr

⁶³ zde se energií chápá elektřina, plyn, ropa a uhlí. Nadprodukce elektrické energie tak může snížit závislost Francie na dovozu jiných typů energií. Celková energetická nezávislost Francie se od roku 1985 pohybuje zhruba na úrovni 50 %, v sedmdesátých letech, tedy před zavedením jaderného programu, se míra nezávislosti pohybovala pouze na úrovni kolem 30 % [Observatoire de l'énergie, 01/2006].

Graf 11: Export a import elektrické energie od roku 1960 (v TWh)

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu, Francie, 2006

Teoretická nadprodukce však nevylučuje křehkost systému. Ta se projevila v srpnu 2003, kdy vysoké letní teploty způsobily enormní růst cen v důsledku nedostatečné nabídky elektřiny. K teplotním rekordům se navíc přidal fakt, že část elektráren byla mimo provoz. Na francouzské burze Powernext, kde nakupují francouzští průmyslníci, se dne 10. srpna 2003 prodávala 1 kWh elektřiny za 1000 €, přičemž dlouhodobá průměrná cena se pohybuje na úrovni 20 až 30 €. Odpůrci liberalizace požadovali vysvětlení, proč jaderné elektrárny ve Francii mají celkový výkon 82 %, když například elektrárny belgického Electrabel pracují na 92 %⁶⁴. Objevily se také spekulace, zda EDF vědomě nevyvolala nedostatečnou nabídku elektřiny za účelem dosáhnout vyšší ceny. Tyto spekulace se však nikdy neprokázaly, neboť sama EDF tvrdí, že nákupem elektřiny od svých konkurentů za účelem uspokojení svých klientů zaplatila za importovanou elektřinu horentní sumy. Otázka nebezpečí možnosti manipulace s trhem ze strany dominantního výrobce však přetrvává a kauzy podobné kauze Enron, která vedla k výpadku proudu v Kalifornii v roce 2001, tyto hlasy podporují.

V oblasti aplikace evropských směrnic pak představuje největší problém statut distribuční společnosti ERD, jejíž správcem je výrobní gigant EDF. Do 1. července 2007 má podle směrnic EU dojít k oddělení distribuční aktivity od výrobní. Francie, podobně jako Německo, získala od Evropské komise možnost dokázat, že aktuální

⁶⁴ podle LEMAITRE F.(23.8.2003): „Electricité: une libéralisation risquée“, Le Monde

V souvislosti s touto problematikou Y. MARQUET [Le Monde, 17.8.2003] namítl, že důvodem k omezení produkce jaderných elektráren byla silná sucha, která dále způsobila nižší produkci vodních elektráren a toto vedlo k nadměrné výrobě v tepelných elektrárnách, ve kterých jsou vyšší náklady na výroby.

organizace trhu umožňuje reálně nezávislé fungování operátorů. Pokud toto prokáže, mělo by se jí dostat výjimky a povolení zachovat současnou strukturu.

VII. SROVNÁNÍ

Oba námi studované státy jakožto členové EU musely přijmout a aplikovat evropské směrnice týkající se energetického trhu. Jelikož EU ponechává členským státům možnost volby postupu a načasování implementace evropských pravidel, zvolený postup liberalizace se v jednotlivých zemích liší. V této srovnávací kapitole budeme porovnávat hlavní aspekty liberalizace v námi zvolených zemích, České republice a Francii.

Nejprve se zaměříme na stav aplikace evropských směrnic do legislativy daných zemí, následně se budeme věnovat přetrvávajícím nedostatkům, které je třeba napravit, vývoji cen elektřiny v průběhu různých fází otevírání trhu, spokojenosti obyvatel se zvoleným postupem v každé z daných zemí a nakonec plánovanému dalšímu postupu, který má obě země přiblížit fungování energetického trhu na principech volného trhu, které umožní realizaci evropského projektu jednotného unijního trhu.

VII. A. Aplikace evropských směrnic

Česká republika již plně transponovala požadavky směrnic a nařízení EU do své legislativy, a to do novely Zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a výkonu státní správy v energetických odvětvích (energetický zákon), do návrhu novely Zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, a do Zákona č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Dílčí cíl Státní energetické koncepce nazvaný „Dokončení transformačních opatření“⁶⁵ je tedy splněn. Dále došlo k plné transpozici předpisů EU do legislativy ČR v oblasti životního prostředí a energetického hospodářství (reálné snižování emisí skleníkových plynů, CO₂). Nedořešená zůstává otázka územních ekologických limitů těžby hnědého uhlí, rovněž nebyly zahájeny práce na Indikativní koncepci obnovy dožívajících výroben elektřiny a Indikativní koncepci využití obnovitelných zdrojů energie.

Česká republika se tedy jak kvantitativními, tak kvalitativními parametry energetického hospodářství přibližuje parametrům zemí EU.

Podobně i Francie zahrmla evropské směrnice do své legislativy, a to do zákonů z 10. února 2000 a z 13. července 2005 o veřejné službě elektřiny. V souladu

⁶⁵ Vyhodnocení naplňování cílů a sociálních dopadů realizace Státní energetické koncepce, 2006, www.mpo.cz

s evropskými směrnicemi, které požadují transparentní oddělené účetnictví v případě integrovaných energetických společností, došlo k právnímu oddělení přenosové sítě RTE od mateřské společnosti EDF. Dále pak v souvislosti s konkurenční politikou EU došlo ve Francii k otevření dominantní společnosti EDF veřejnému kapitálu a výrobní i prodejní sektor se čím dál tím více vyznačují konkurenčními silami, které vyvolávají vstup nových aktérů.

Ke stejnému vývoji došlo i v ČR. Přenosová společnost ČEPS je spravována státem, je tedy nezávislá na Skupině ČEZ, a více než 30 % akcií výrobní společnosti ČEZ a.s. bylo privatizováno v první i druhé vlně kuponové privatizace.

Stejně jako česká Státní energetická koncepce plánuje větší ochranu životního prostředí a růst podílu obnovitelných zdrojů na výrobě energie, i ve Francii došlo k zahrnutí těchto bodů do posledního energetického zákona z 13. července 2005.

Co se týče zvoleného harmonogramu otevírání trhu, Francie umožnila prvním konečným zákazníkům vybrat si svého dodavatele již 1. června 2000, kdy se oprávněnými zákazníky stali koneční zákazníci s roční spotřebou nad 16 GWh. V roce 2002, 1. ledna, získali možnost volby dodavatele i první čeští zákazníci, jejichž roční spotřeba překročila 40 GWh. Dnes jsou v ČR oprávněnými zákazníky již všichni koneční zákazníci, ve Francii toto právo mají všichni spotřebitelé kromě domácností. EU stanovila limitní datum pro úplné otevření trhu na 1. července 2007. Francie se tedy v současné době připravuje na úplné otevření svého trhu.

VII. B. Nedostatky postupu

V obou zemích však i nadále existují nedostatky ve zvoleném postupu. Pravděpodobně nejvýraznějším problémem obou zemí se zdá být velikost a státní vlastnictví největších výrobních a distributorských firem, českého ČEZ a francouzské EDF. Velikost společností způsobuje vysokou míru koncentrace v sektoru výroby. Této výtce proti oběma společnostem lze však oponovat argumentem, že jejich relevantním trhem přestává být trh národní, nýbrž se jím stává jednotný evropský trh. Začneme-li chápat energetický sektor v celoevropském měřítku, výše zmíněné firmy dominantní postavení ztrácejí. Klíčovým bodem jednotného evropského trhu je však stejná míra otevření jednotlivých národních trhů. Pouze při splnění tohoto předpokladu může jednotný trh fungovat správně. V případě, že by některá členská země otevřela svůj trh

méně než země ostatní, by tato její ochránářská politika mohlo snížit konkurenceschopnost firem těch států, které myšlenku jednotného otevřeného trhu plně přijaly. V takové situaci by se mohly znevýhodněné státy snažit své podniky chránit a mohlo by dojít k novému uzavírání se těchto států. Stejně nastavení míry otevření národních trhů je tedy nutnou podmínkou korektního fungování evropského energetického trhu.

Druhým problémem energetických gigantů je otázka jejich privatizace. Tento problém dále komplikuje skutečnost, že privatizace byla a vždy bude významné politické téma. Energetické firmy prosperují a znamenají pro stát jistý zisk. Stát se pak pod záminkou potřeby dohlížet na klíčový energetický sektor brání privatizaci těchto podniků. A to i přesto, že sektor výroby je dnes již chápán jako potenciálně konkurenční.

Dalším problémem obou zemí je vysoká závislost na dovozu energetických zdrojů ze zahraničí. V České republice vede nedostatek domácích zdrojů pevných paliv a obnovitelných zdrojů energie k nutnému růstu dovozu zemního plynu, černého uhlí a ropy.

S tímto plně souvisí druhý cíl české Státní energetické koncepce, který pravděpodobně nebude splněn, a to dosažení určitého procenta podílu obnovitelných zdrojů na celkové výrobě elektrické energie. „Pro rok 2010 byl stanoven cíl na 8 % úrovni podílu obnovitelných zdrojů energie na brutto spotřebě elektřiny. V roce 2004 tento podíl činil pouhých 4,04 %. Jelikož růst podílu obnovitelných zdrojů není dostatečný, nebude v roce 2010 vybraného cíle pravděpodobně dosaženo“⁶⁶.

Ve Francii je největším přetrvávajícím prohřeškem proti evropským směrnici neoddělení distribučního operátora společnosti ERD od výrobní společnosti EDF. K oddělení distribuční aktivity od výrobní má podle EU dojít nejpozději 1. července 2007. Francie však usiluje o získání výjimky a povolení zachovat stávající strukturu trhu, pokud prokáže, že tato organizace trhu umožňuje reálně nezávislé fungování operátorů.

Dalším problémem francouzského energetického trhu, proti kterému se zvedá ostrá vlna protestů, je velký podíl elektřiny vyrobené z jádra (78 % celkové výroby

⁶⁶ STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY (schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004)

v roce 2004). Francie je největší výrobce jaderné energie na světě⁶⁷ a i když tento fakt umožňuje nižší ceny elektřiny než v ostatních státech EU, nízké emise CO₂ a kladné vývozní saldo energetického průmyslu, veřejnost by raději viděla posílení podílu ekologické energie získané z obnovitelných zdrojů.

Navzdory těmto nedostatkům však obě země úspěšně zavedly evropská pravidla do fungování svých trhů. Je nutno podotknout, že toto zavedení nebylo příliš bolestivé, neboť evropská direktiva nepožaduje extrémně tvrdá omezení a i nadále ponechává prostor pro národní energetické politiky. Cílem současných politik je snaha zdokonalit stávající legislativní rámec a pomocí podnětů směrem ke spotřebitelskému chování pozměnit poptávkové zvyklosti obou zemí, které by následně umožnily úspory elektrické energie. Nástroje zvolené k budoucímu řešení situace na energetickém trhu budou diskutovány v závěrečném bodě této části, nyní se ještě zastavme u dvou ukazatelů výsledků procesu liberalizace v daných zemích: růstu cen a spokojenosti veřejnosti s novou realitou liberalizovaných, a tedy více konkurenčních trhů.

VII. C. Růst cen

Ve vývoji cen vedlo otevření trhu v obou zemích nejprve k poklesu cen pro velkoobchodce, nyní však na obou trzích ceny elektřiny rostou⁶⁸. Tento růst je vyvolán mezi jinými růstem ceny ropy, tuhých paliv, zvýšením ekologického vnímání sektoru a zvýšením nákladů na ochranu životního prostředí (například již zmiňovaná zelená daň, povinná ve všech státech EU). Meziroční růst cen ke dni 1.1.2005 ve vybraných zemích EU, mezi kterými jsou zahrnuty i Česká republika a Francie, ukazuje následující tabulka⁶⁹. Vidíme zde, že ceny mají růstový trend ve většině evropských zemích a také že dynamika růstu cen elektřiny v ČR byla vyšší než ceny ve Francii, a to jak v sektoru domácností, tak v sektoru podnikatelských subjektů.

⁶⁷ Před Švédskem (50 %), Ukrajinou (45 %), Českou republikou (39%), Jižní Koreou (37 %), Německem (28 %) [Observatoire de l'énergie, 01/2006].

⁶⁸ jak ukazují graf 6: Vývoj průměrných cen za odběr elektřiny ČR (str. 52) a graf 11: Vývoj průměrných cen za odběr elektřiny ve Francii (str. 67)

⁶⁹ Vyhodnocení naplňování cílů a sociálních dopadů realizace Státní energetické koncepce, 2006, www.mpo.cz

Tabulka 9: Porovnání cen elektřiny v hlavních skupinách spotřebitelů

	Domácnosti		Průmysl		Velkoobchodní	
	k 1.1.2005 eur/kWh	meziroční růst	k 1.1.2005 eur/kWh	meziroční růst	k 1.1.2005 eur/kWh	meziroční růst
EU 25	0,105	1,05	0,067	1,08	-	-
EU 15	0,107	1,04	0,070	1,06	-	-
FR - kurz	0,073	1,11				
FR - parita	0,121	1,11	0,060	1,22	0,050	1,23
Belgie	0,112	0,97	0,070	0,92	0,053	0,91
Francie	0,091	1,00	0,053	1,14	0,046	1,00
Itálie	0,144	1,01	0,084	1,06	0,083	1,16
Německo	0,133	1,06	0,078	1,05	0,068	1,10
Polsko	0,058	0,95	0,051	1,13	0,045	1,15
Slovensko	0,112	1,10	0,070	1,03	0,066	1,01

Zdroj: Eurostat, www.mpo.cz, 2006

Zjištěním, které z tabulky plyne, je fakt že, porovnáme-li české ceny elektrické energie pro domácnosti s francouzskými podle směnného kurzu, je česká energie výrazně levnější (0,073 eur/kWh pro český trh, 0,091 eur/kWh pro francouzský trh). Cena české energie je také o zhruba 30,5 % nižší ve srovnání s EU 15, respektive EU 25 (viz příloha 2: Ceny elektřiny pro domácnosti (všechny poplatky zahrnuty, v eurech za 100kWh)). Nižší ceny ve Francii jsou způsobeny výrobou elektrické energie v jaderných elektrárnách, jejichž náklady na provoz a výrobu jsou nižší než u jiných typů elektráren.

Budoucí růst cen je pravděpodobně neodvratitelný, a to jak v Česku, tak ve Francii. Konkurence mezi dodavateli se tedy přesune od té cenové směrem ke konkurenci v kvalitách klientských služeb, v smlouvách šitých na míru apod.

I když otevření trhu nepřináší oprávněným zákazníkům enormní úspory, většina obyvatel proces liberalizace a cíl, ke kterému EU směřuje, podporuje. Spokojenosti spotřebitelů s myšlenkou otevírání trhu se budeme věnovat v následujícím bodě.

VII. D. Spokojenost spotřebitelů s myšlenkou liberalizace

Zákazníci očekávají od uvedení konkurence na trh zlepšení kvality služeb a také konkurenční chování mezi jednotlivými dodavateli, kteří se budou snažit udržet si své stávající zákazníky a získávat nové.

Čeští zákazníci z řad podnikatelů, pro které je trh otevřen delší dobu než pro domácnosti, všeobecně vyjadřují spokojenost se stavem věcí na českém trhu [PISKAČ, 2006]. Pocítili větší zájem ze strany dodavatelů, pro které jsou velcí odběratelé nejdůležitějšími zákazníky. Dodavatelé se snaží udržet si své stávající odběratele a získat nové. Proto rozšiřují a zkvalitňují nabídky svých služeb a snaží se být v některém ohledu o krok před ostatními dodavateli. Podobný, i když umírněnější vývoj rozvoje klientských služeb lze v budoucnu očekávat i na trhu domácností.

Ve Francii byl na konci roku 2005, tedy 18 měsíců po otevření trhu pro všechny profesní zákazníky, proveden průzkum spokojenosti s otevřením trhu u reprezentativního vzorku⁷⁰ tehdy oprávněných zákazníků. Z této ankety vyplynulo následující:

- 61 % dotázaných zákazníků považuje otevírání trhu za dobrou věc a pouze necelých 10 % podniků uvedlo, že se jedná o věc nežádoucí.
- Konkurence na trhu s elektřinou je dvěma třetinami klientů spojována s lepší kvalitou klientských služeb, 41 % z nich usuzuje, že jim umožní snížit náklady. Pouze 4 % zákazníků si myslí, že konkurence povede k vyšším nákladům.
- Co se týče informovanosti o otevření trhu pouhých 53 % oprávněných zákazníků vědělo, že mají možnost vybrat si svého dodavatele. Tato informovanost roste s velikostí firmy, tedy zhruba 45 % podniků s méně než 10 zaměstnanci ví o tomto svém právu, mezi podniky s více než 200 zaměstnanci je podíl informovaných roven 76 %.
- Přesto však více než 80 % dotázaných uvedlo, že nevědí, které administrativní kroky je třeba podniknout, pokud se zákazník rozhodne dodavatele změnit. 56% dotázaných pak vědělo, že změna dodavatele se provádí zdarma.
- Pouze 19 % dotázaných bylo schopno jmenovat jiného dodavatele než svého stávajícího.

Pozitivní reakce veřejnosti zaznamenáváme také na plánovaný růst podílu obnovitelných zdrojů, ke kterému se obě země zavázaly. V ČR sice hrozí nesplnění cíle 8 %, kterého si Státní energetická koncepce stanovila dosáhnout v roce 2010, přesto však se uvědomění si důležitosti obnovitelných zdrojů ze strany státních činitelů obou

⁷⁰ anketa byla provedena společností CRE u 1 558 oprávněných zákazníků a to telefonicky, v období 14.11.-7.12.2005; "Résultats de l'enquête TNS SOFRES « Ouverture à la concurrence des marchés de l'énergie » (auprès des clients professionnels d'électricité et de gaz)", www.cre.fr

zemí setkává s kladnou odezvou. Vlna protestů se pak v obou zemích pravidelně zvedá proti výrobě elektrické energie v jaderných elektrárnách.

Jaderná energie, dominantní postavení státních energetických kolosů spolu s energetickou závislostí obou zemí na dodávkách z okolních států představují hlavní body, kterými se v současnosti vlády obou států zabývají. Ve Francii se k tomu přidává ještě příprava poslední fáze liberalizace trhu, který se 1. července 2007 otevře pro všechny konečné zákazníky včetně domácností.

VII. E. Návrh dalšího postupu

Další kroky v oblasti energetického trhu jsou v České republice zachyceny ve Státní energetické koncepci, ve Francii pak v zákonu z 13. července 2005. Hlavními cíly v obou zemích je:

- zajistit větší nezávislost na dodávkách z okolních států;
- zajistit bezpečnost dodávek a celé energetické soustavy;
- zajistit konkurenceschopné ceny;
- bojovat proti skleníkovému efektu snížením emisí CO₂.

Obě země chtějí těchto cílů tohoto dosáhnout politikou zaměřenou na ovlivňování poptávky po elektrické energii, která by měla vést ke zpomalení růstu poptávky. Změna spotřebitelského chování a zvyklostí je však dlouhodobý proces. Z vytyčených cílů také logicky vyplývá, že i přes protesty veřejnosti je jedinou cestou k vyšší nezávislosti na zahraničních dodávkách výroba elektřiny z hnědého uhlí v ČR, ve Francii pak výroba v jaderných elektrárnách. Tyto typy výrobních zdrojů budou i nadále převažovat.

Před Francií pak nadále zůstává úkol připravit poslední fázi otevření trhu pro všechny konečné zákazníky a oddělit přenosovou společnost ERD od výrobní EDF. Realizace prvního bodu je naplánována na 1. července 2007 a Francie tímto krokem splní požadavek EU na úplné otevření trhu pro konečné, poté již oprávněné zákazníky. Stanovisko EU k žádosti Francie o zachování stávající strukturu výroby a distribuce bychom měli znát v nejbližších měsících. Podle něj pak bude společnosti EDF buď povoleno provozovat jak výrobu, tak distribuci, nebo bude nucena právně a účetně tyto své aktivity oddělit. Rozhodnutí je plně v rukou Evropské komise, která bude požadavek Francie analyzovat.

Problém dominantního postavení společností ČEZ a EDF vyřeší sám jednotný trh. Na evropském trhu se z národních dominantních firem stanou pouze jedni z velkých aktérů trhu, avšak bez dominantního postavení. Kotace akcií těchto firem na burze je pak prvním krokem otevření se soukromému kapitálu. Důležitější než typ vlastnictví je spíše akceptování státní energetické koncepce a tržních zásad fungování společností. Jak ukázala tato studie, začíná se jak na českém, tak na francouzském trhu objevovat stále větší konkurence v sektoru výroby a obchodu s elektřinou, která nutí i dominantní firmy chovat se tržně. Na evropském trhu pak budou vystaveny reálné konkurenci dalších evropských hráčů, jakými jsou například Enel, E.ON, RWE, Endesa (viz příloha 6: Počet zákazníků vybraných evropských elektrárenských společností).

Úkolem do budoucna je naučit se vnímat energetický trh ne na úrovni národních trhů, ale na úrovni celé EU. Pouze celoevropská energetická politika může skutečně vést k jednotnému trhu, jak byl navržen v roce 1986. Toto komplexní chápání trhu může pomoci rozvinout kooperaci mezi jednotlivými státy, posílit bezpečnost dodávek prostřednictvím standardizace technických charakteristik přenosových sítí, posílení přeshraničních propojení. Jednotný trh dále povede k reálnému konkurenčnímu chování ve výrobě i obchodu a k vyrovnání cen energií na jednotlivých národních trzích. Na druhé straně se však evropský trh stane náročnějším na koordinaci poptávky a nabídky, která bude muset být prováděna na celoevropské úrovni.

Podobně jako privatizace například Českého Telecomu i privatizace energetických firem má svůj čas. Smutným aspektem zůstává politický vliv v tomto procesu. Klíčovým orgánem se pak stávají kontrolní úřady, které dohlíží na efektivní fungování společností a chrání spotřebitele před zneužíváním dominantního postavení těchto firem. Je třeba si uvědomit, že cílová bezpečnost dodávek elektrické energie je spjata s nutnou regulací. A nárůst míry regulace vede ke snížení stupně liberalizace. Můžeme tedy očekávat, že hrozby výpadků dodávek povedou k růstu regulace a tedy ke zbrždění evropského procesu liberalizace. Toto bude mít dopad jak na trh český, tak na trh francouzský.

Z této studie vyplývá, že obě země jsou si v mnoha bodech svých energetických strategií podobné. Obě přijaly evropská pravidla a z větší části je již zakomponovaly do svých legislativ, obě zvolily podobný harmonogram otevírání trhu pro konečné zákazníky, obě se hodlají v budoucnu zaměřit na podporu obnovitelných zdrojů energie, na vliv energetického průmyslu na životní prostředí. V obou zemích se stále diskutuje

otázka privatizace státních energetických kolosů, která mám mít za cíl donutit tyto firmy chovat se podle konkurenčních pravidel.

Přesto zůstává pravdou, že Česká republika je ve srovnání s Francií v otázce energetiky daleko liberálnější. Francie, která usiluje o výjimku v otázce povinného oddělení výrobní a přenosové společnosti, se ukazuje být daleko rigidnější a tradičtější než Česká republika.

VIII. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo pokusit se odpovědět na otázky výběru racionální „soutěžní politiky“ v oblasti energetiky, zjistit, zda jsou evropská pravidla nastavena tak, že jejich aplikace na jednotlivých národních trzích povede k jednotnému unijnímu trhu, zhodnotit a porovnat liberalizační reformy uvedené ve dvou členských zemích EU, České republice a Francii.

Současný vývoj na evropském trhu navazuje na konec osmdesátých let minulého století, kdy došlo ke zpochybnění modelu přirozeného monopolu v energetickém sektoru. Jak ukázala tato studie, potenciálně konkurenčními jsou subsektory výroby a obchodu s elektrickou energií, přenos a distribuce stále vykazují charakteristiky přirozeného monopolu. Proto v těchto dvou oblastech zůstávají ceny regulovány. Jelikož energetický sektor má přímý dopad na fungování společnosti, vyžaduje i nadále přiměřený dohled ze strany států v oblasti udělování a správy licencí, stanovování kvalitativních i kvantitativních požadavků na dodávku energie apod. Regulace a vhodný státní dohled jsou nezbytnou součástí správného fungování jednotného evropského energetického trhu i každého trhu národního. Míra regulace a její nástroje musí být vybrány tak, aby nedocházelo ke zneužití případné dominantní pozice na trhu a na druhou stranu aby tato regulace příliš neomezovala tržní síly v sektoru.

V části věnované evropské legislativě jsme ukázali, že poté co EU jednomyslně přijala ideu volného trhu, se podařilo správně nastavit společná rámcová pravidla pro fungování unijního trhu s elektrinou. Klíčovým bodem pro fungování vnitřního trhu je aplikace těchto pravidel v jednotlivých členských státech. V této studii jsme také zjistili, že evropská energetická politika se počátkem roku 2006 odklonila od svého původního cíle zavedení tržních struktur tam, kde je to možné, směrem ke snaze zajistit trvalou bezpečnost fungování systému. Bezpečnost však nemůže být stoprocentně zajištěna trhem, neboť podstatě trhu jsou vlastní i krizové situace. EU tedy volá po regulaci s cílem zabezpečit správné fungování systému. Růst míry regulace však působí proti růstu liberalizace. Regulace Evropu vzdaluje od jejího ideálu plně otevřeného trhu bez dominantních hráčů, s transparentním fungováním i stanovováním cen.

Unijní trh dnes naráží na několik bariér. Platí zde evropská direktiva, která ponechává dostatek prostoru pro individuální energetické politiky jednotlivých států vedoucí k možné ochraně národních trhů a k různému stupni reálného otevření

jednotlivých národních trhů. To by následně mohlo vést ke ztrátě konkurenceschopnosti firem těch států, které by ideu liberalizace plně akceptovaly. Tomu by se samozřejmě státy i firmy snažily vyhnout, hrozilo by tedy zpětné uzavírání národních trhů. Další reálnou bariérou skutečně volného obchodu jsou nedostatečné přeshraniční přenosové profily. Z toho plyne také komplikovaná mezinárodní kooperace nutná v momentech krize. Zároveň není možné transparentně promítnout skutečné výrobní náklady do finálních cen, a to z důvodu diverzifikovaného portfolia výrobních zdrojů.

V částech věnovaných energetickému sektoru námi zvolených zemí jsme dospěli k závěru, že obě země již implementovaly hlavní Evropou nastavená pravidla do svých legislativ. Toto nebylo příliš komplikované, neboť evropská směrnice není příliš přísná. Obě země splnily požadavek oddělení správce přenosové soustavy od ostatních činností elektroenergetického řetězce, v obou dominantních výrobních firmách došlo k otevření se soukromému kapitálu, obě země přijaly evropské environmentální zásady a podobnou energetickou koncepci v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Obě země zvolily podobný harmonogram otevírání trhu konečným zákazníkům. V České republice jsou již všichni koncoví zákazníci oprávněni zvolit si svého dodavatele, Francii čeká poslední krok umožnění této volby domácnostem 1. července 2007.

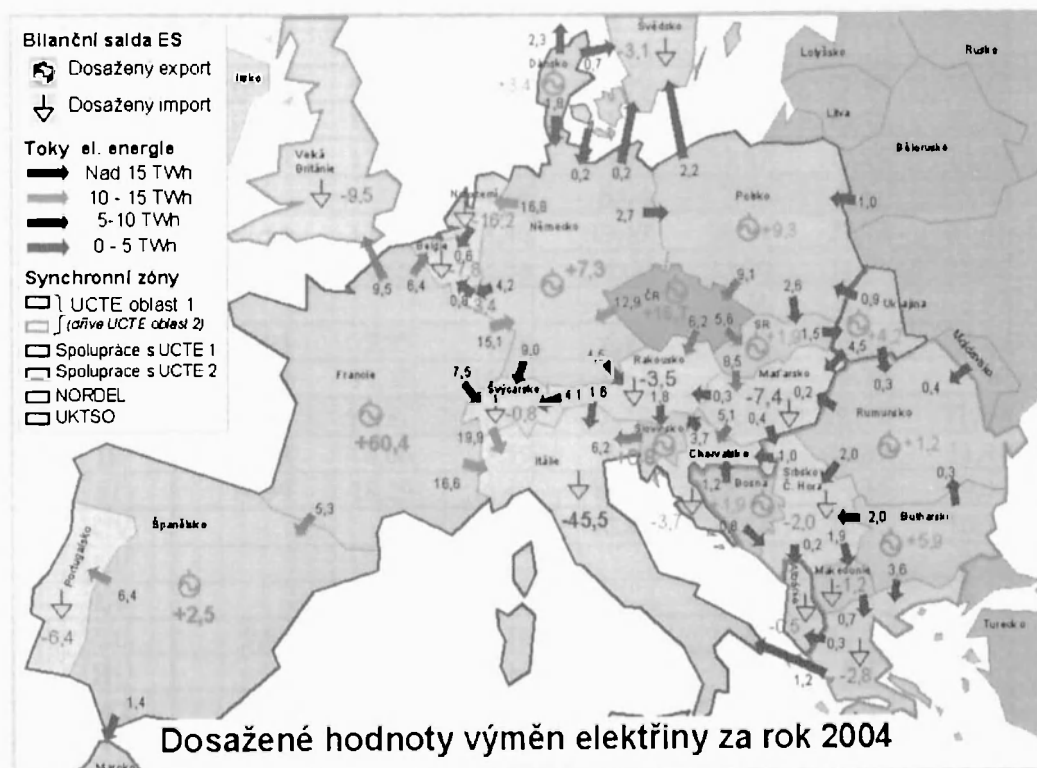
V obou zemích se však liberalizace trhu s elektřinou projevila růstem cen. Francie, která doposud odmítá oddělit distribuční společnost ERD od výrobní EDF, nyní čeká na rozhodnutí Evropské komise v otázce udělení či neudělení výjimky v této věci. Kritizována je v obou zemích také vysoká míra koncentrace výroby, která působí jako bariéra volné soutěže. V celoevropském měřítku se však výtky proti dominantnímu postavení českého ČEZ a francouzské EDF ukazuje jako neoprávněná, neboť relevantním trhem všech firem je nyní trh evropský, na kterém všechny národní giganty dominantní postavení ztrácí.

Budoucí kroky energetických politik nejen v námi studovaných zemích, ale ve všech členských státech EU, by měly vést k odbourání administrativních a politických překážek vstupu na dílčí národní trhy, k zajištění lepší bezpečnosti dodávek a tedy k nastavení určité míry regulace trhu, k posílení přeshraničních přenosových kapacit, ke zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie na celkovém objemu vyrobené elektřiny, k dalšímu otevírání sektoru soukromému kapitálu. Zůstává však otázkou, zda převáží pocit potřeby dalších liberalizačních kroků či spíše ochranářské tendence jednotlivých států. Na fungujícím jednotném trhu lze následně očekávat fúze a akvizice mezi výrobci

či distributory, neboť pouze silné firmy budou schopny obstát v otevřené konkurenci. Možná budoucí koncentrace závisí také na politické vůli EU, jaký stupeň koncentrace dovolí. Bude zajímavé sledovat, kolik hráčů a kteří na evropském nakonec obstojí.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Zahraniční výměny mezi jednotlivými evropskými přenosovými sítěmi (2004)

Zdroj: Elektrizační soustava České republiky, Energetický regulační úřad, 2006

Příloha 2: Ceny elektřiny pro domácnosti (všechny poplatky zahrnuté, v eurech za 100kWh)

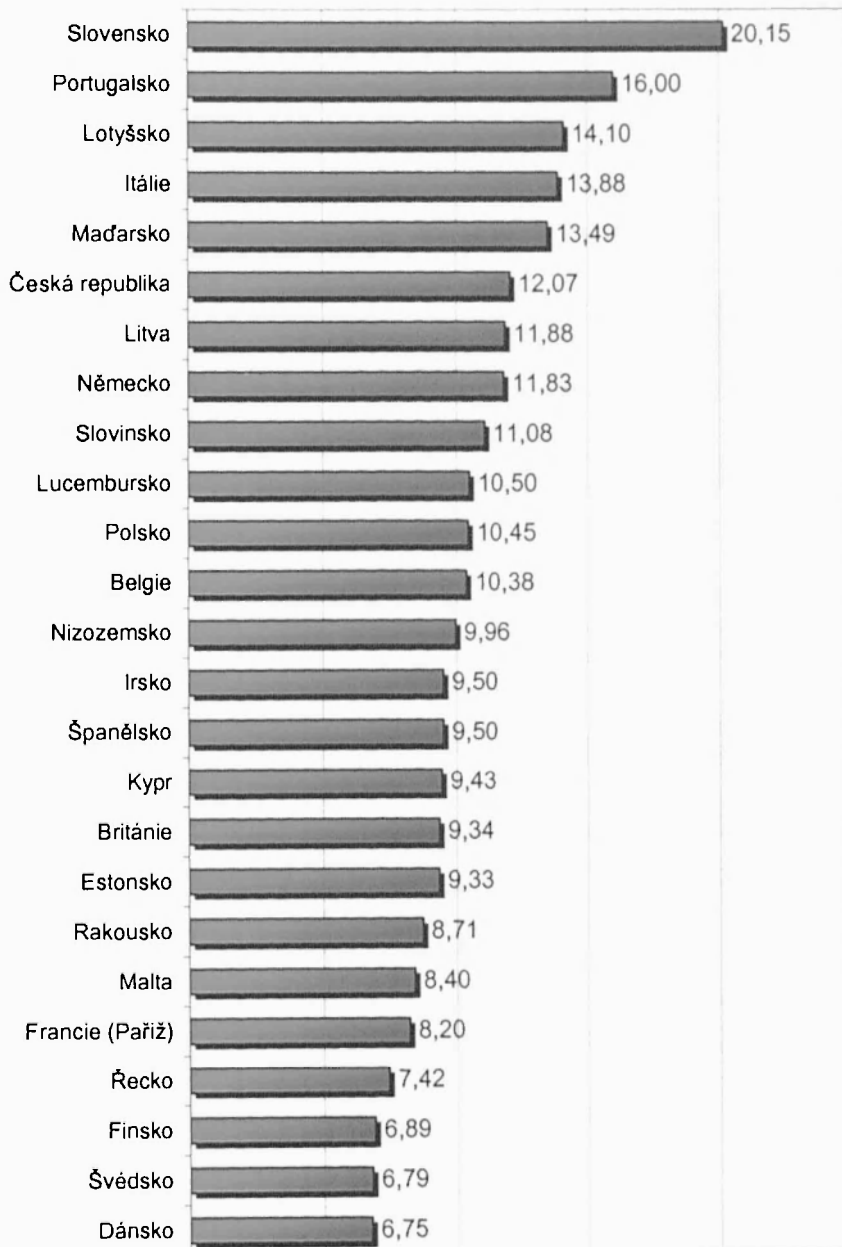
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU25	10,73	12,43	11,86	12,09	12,27	12,40	12,37
EU15	10,73	12,59	12,23	12,43	12,57	12,73	12,75
BE	11,49	13,54	13,20	13,57	13,43	13,24	13,70
CZ			4,86	5,64	7,08	6,61	6,60
DK	12,54	13,80	18,40	19,43	20,74	21,72	21,41
DE	11,61	14,69	14,04	14,66	15,24	15,65	15,69
EE					5,48	5,97	5,97
EL	7,93	7,95	6,86	6,85	7,10	7,42	7,60
ES	10,37	11,25	10,01	9,61	9,61	9,76	9,90
FR	10,86	12,51	11,47	11,22	11,33	10,92	11,00
IE	8,18	8,06	8,59	8,59	9,36	10,89	11,44
IT	14,99	18,29	18,48	19,73	18,51	19,35	19,01
CY			9,03	10,80	9,17	10,40	10,76
LV							5,82
LT							6,47
LU	9,89	10,95	10,86	11,33	11,82	12,23	12,52
HU		5,71	7,15	7,28	8,30	8,42	10,15
MT		5,25	8,16	8,27	8,45	8,08	7,88
NL	8,58	9,26	14,21	16,98	16,35	17,23	17,95
AT			12,35	13,30	13,35	12,95	13,19
PL			7,99	8,55	9,18	8,60	7,84
PT	9,27	11,73	11,14	11,19	11,43	11,75	11,99
SI		6,58	9,07	9,14			9,27
SK							9,87
FI		7,35	7,48	7,37	7,89	8,36	9,12
SE			9,52	9,68	10,51	12,38	13,41
UK	7,79	9,29	10,12	9,55	9,83	9,16	8,37

Zdroj: European Commission, Energy & transport in figures 2005

Příloha 3: Ceny elektřiny pro podniky (všechny poplatky zahrnuté, v eurech za 100kWh)

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU25	6,21	6,20	5,33	5,47	5,50	6,15	5,69
EU15	6,21	6,24	5,44	5,58	5,55	6,27	5,79
BE	5,75	6,03	5,53	5,72	5,84	5,87	5,96
CZ			4,11	3,93	4,30	4,16	4,00
DK	4,37	4,71					
DE	7,52	8,10	5,42	5,72	5,63	7,02	7,40
EE					3,49	4,14	4,14
EL	5,52	4,82	4,80	4,80	5,00	5,15	5,28
ES	7,80	6,16	5,63	5,14	4,90	5,00	5,10
FR	4,96	5,61	4,91	4,82	4,87	4,87	5,00
IE	5,24	5,06	5,30	5,31	6,48	6,48	6,85
IT	6,00	6,24	7,21	8,48	8,32	9,02	8,36
CY			8,22	9,90	8,37	9,08	7,79
LV							3,59
LT						4,81	4,81
LU	4,83	4,83	4,46	3,94	4,01	4,21	4,31
HU		2,72	3,93	4,01	4,57	4,63	4,76
MT		5,14	5,86	5,93	6,06	5,79	5,65
NL	4,53	4,78					
AT		6,88				5,65	6,17
PL			3,95	4,15	5,16	4,95	4,37
PT	6,41	6,55	5,25	5,30	5,56	5,64	6,11
SI		4,64	5,09	5,09			5,24
SK							6,58
FI		4,42	3,80	3,77	4,08	5,65	5,54
SE			2,83	2,43	2,62	6,20	4,45
UK	5,64	4,84	5,76	5,32	5,24	4,60	4,01

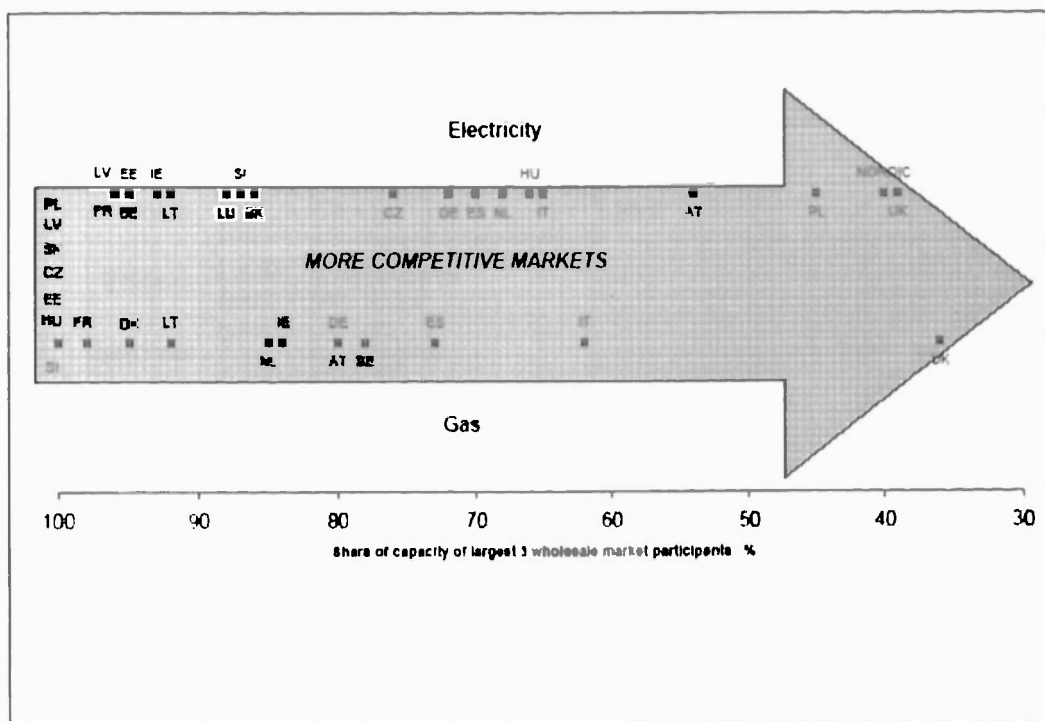
Zdroj: European Commission, Energy & transport in figures 2005

Příloha 4: Cena elektřiny v Evropě (ceny bez daní, vyjadřují PPP71; €/100 kWh)

Zdroj: Týden, 2006

⁷¹ PPP = parita kupní síly; uměle vytvořená jednotka, která se používá při mezinárodních srovnávaních

Příloha 5: Celkový podíl na trhu tří největších výrobců (elektřina) a velkoobchodních dodavatelů (zemní plyn)

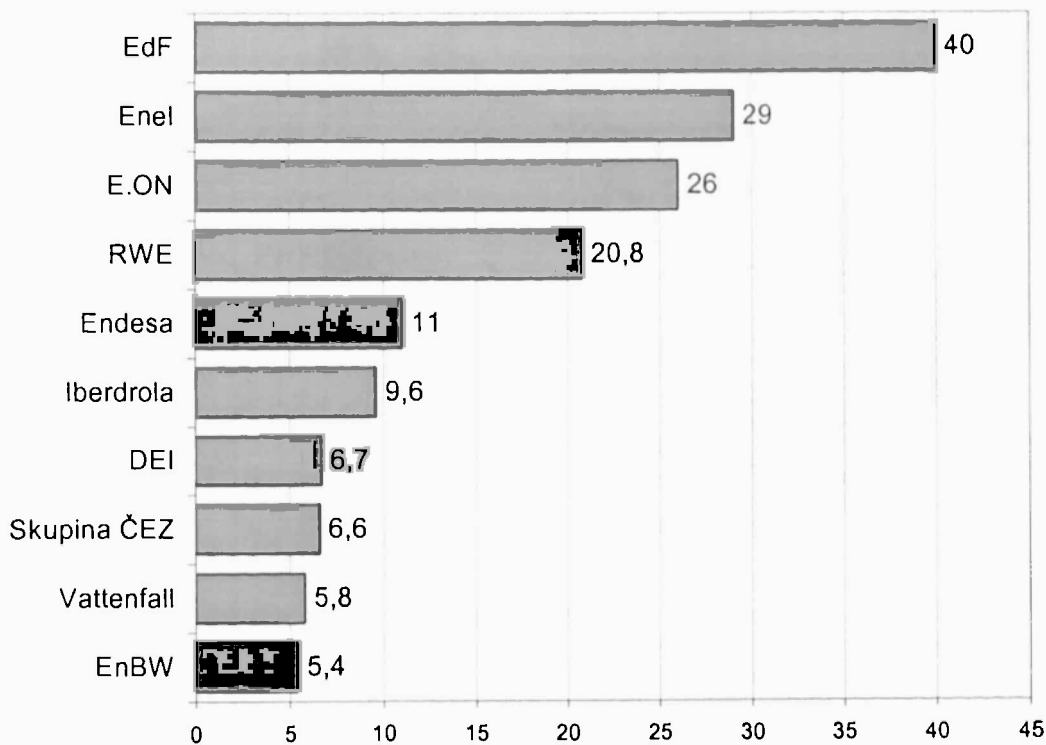

Legenda

Electricity	Elektroenergetika
More competitive markets	Více konkurenční trhy
Gas	Plynárenství
Share of capacity ...	Podíl kapacity tří největších velkoobchodních účastníků trhu v %

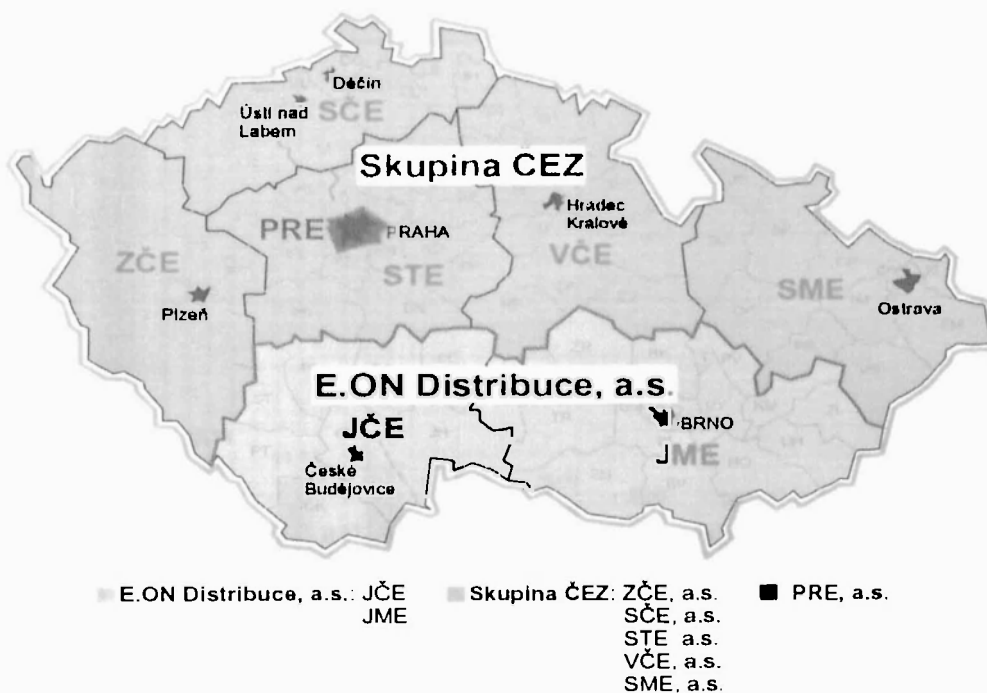
Zdroj: Komise evropských společenství, 15.11.2005

Příloha 6: Počet zákazníků vybraných evropských elektrárenských společností (v mil., 2004)

Zdroj: ČEZ, 2006

Příloha 7: Územní působnost jednotlivých REAS

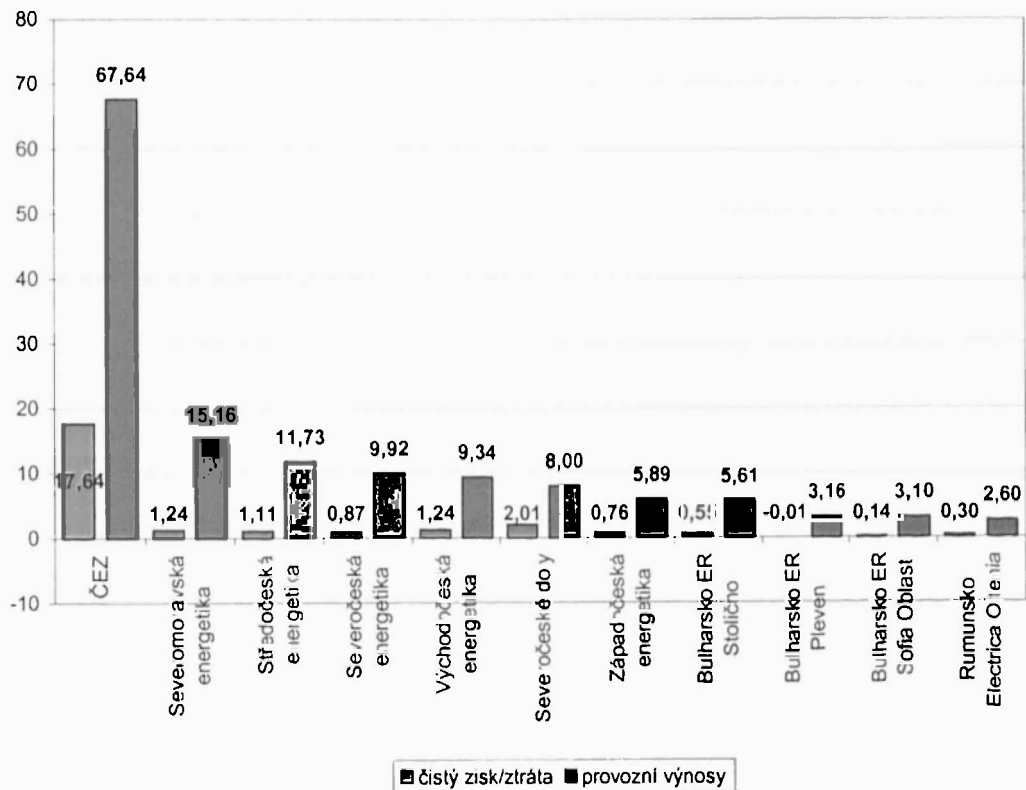

Zdroj: Elektrizační soustava České republiky, Energetický regulační úřad, 2006

Příloha 8: Výsledky největších firem Skupiny ČEZ (rok 2005, v miliardách korun)

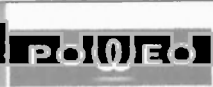
(výnosy za celou Skupinu ČEZ = 125,10 mld Kč

čistý zisk za celou Skupinu ČEZ = 22,30 mld Kč)

Zdroj: Hospodářské noviny, 22.3.2006

Příloha 9: Nejdůležitější prodejci elektrické energie, Francie

	Alterna
Typ energie :	⚡
Internet :	www.alterna-energie.fr
Adresa	75 Boulevard Haussmann 75008 PARIS
	Direct Energie SA
Typ energie :	⚡
Internet :	www.direct-energie.com
Adresa	223 avenue Pierre Brosolette 92120 Montrouge
	EDF Pro / EDF Entreprises
Typ energie :	⚡💧
Internet :	Professionnels : www.edfpro.fr Entreprises : www.edfentreprises.fr
Adresa	Viz ročenka
	Electrabel Groupe Suez
Typ energie :	⚡💧
Internet :	www.electrabel.fr
Adresa :	20, Place Louis Pradel 69001 LYON
	Gaz de France
Typ energie :	⚡💧
Internet :	www.gazdefrance.fr
Adresa :	155 boulevard Victor Hugo 93400 Saint-Ouen
	Poweo
Typ energie :	⚡💧
Internet :	www.poweo.com
Adresa :	Immeuble "Artois" 44 rue de Washington 75408 Paris Cédex 8

Zdroj: Commission de la régulation d'énergie, 2006

Příloha 10: Územní rozdělení distribuční sítě ERD

Region La Manche, Severní moře	Region Ile-de-France (Paříž)
Západní region	Východní region
Centrální region	Burgundsko, Alpy
Jihozápadní region	Středozevní region

Zdroj: ERD, 2006

SEZNAM LITERATURY

- COMMISSION DE REGULATION DE L'ENERGIE (24.12.2003): „*Communication de la CRE sur le „Groupe de Travail Électricité 2004“ – Ouverture du marché électrique le 1er juillet 2004*“, <http://www.cre.fr>
- DiLORENZO T. (1996): „*The Review of Austrian Economics*“, Vol. 9, No. 2
- DUŠEK L. (1998): „*Konkurence – cesta k efektivní výrobě a spotřebě elektrické energie*“, Liberální institut a Centrum liberálních studií, <http://www.libinst.cz>
- EUROPEAN COMMISSION (2005): „*Energy & Transport in figures 2005*“, <http://www.europa.eu.int/comm>
- EUROPEAN COMMISSION (11/2005): „*Energy sector inquiry – issues paper*“, <http://www.europa.eu.int/comm>
- EUROPEAN COMMISSION DIRECTORATE GENERAL FOR ENERGY AND TRANSPORT (11/2005): „*Towards an efficient internal energy market*“, http://europa.eu.int/comm/dgs/energy_transport
- EUROPEAN COMMISSION DIRECTORATE GENERAL FOR ENERGY AND TRANSPORT (07/2005): „*Quarterly review of European electricity and gas prices*“, http://europa.eu.int/comm/dgs/energy_transport
- FAUGERE J.-P., FERRAND-NAGEL S., BARTHE M.-A., ROCHELANDET F., LEGROS F. (2002): „*Politiques publiques européennes*“, Ed. Economica
- FITOUSSI J.-P. (2003): „*EDF, le marché et l'Europe*“, Fayard
- FONTAINE P. (2004): „*Evropa ve 12 lekcích*“, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství
- GALLI G., PELKMANS J. (2000): „*Regulatory Reform and Competitiveness in Europe, I*“, Edward Elgar Publishing, Inc.
- HOLMAN R. (12.05.2000): „*Joseph Alois Schumpeter - teorie podnikatele a hospodářského cyklu*“, seminář CEP, www.cepin.cz
- GERŠL A. (1999): „*Liberalizace energetiky v ČR*“, bakalářská práce, Fakulta sociálních věd UK
- JELÍNKOVÁ K. (2005): „*Regulace energetiky v rozvojových zemích*“, bakalářská práce, Fakulta sociálních věd UK
- KRABEC T. (2006): „*Teoretická východiska soutěžní politiky*“, Studie národohospodářského ústavu Josefa Hlávky

- KRIVOŠÍK J. (2003): „*Další vlna liberalizace*“, SEVEN, Středisko pro efektivní využívání energie, o.p.s.
- KULIG M. (2000): „*Problematika konkurence v odvětví elektroenergetiky (s důrazem na ekonomickou teorii)*“, <http://www.libinst.cz>
- MORSEL H. (1996): „*Histoire de l'électricité en France, tome troisième 1946 – 1987*“, Fayard
- OECD Reviews of Regulatory Reform (2001): „*Regulatory Reform in the Czech Republic*“, OECD
- PRIMEAUX W. J. (1986): „*Direct Electric Utility Competition: The Natural Monopoly Myth*“, New York: Praeger
- RADA EVROPSKÉ UNIE (03/2006): „*Nová energetická politika pro Evropu: Příspěvek ministrů energetiky pro zasedání Evropské rady na jaře roku 2006*“
- SAMUELSON, P. A., NORDHAUS W. D. (1991): „*Ekonomie*“, 1. vydání, Nakladatelství Svoboda
- STIGLITZ J. E. (1997): „*Ekonomie veřejného sektoru*“, 1. vydání, Nakladatelství Grada

PERIODIKA

- Hospodářské noviny, Le Figaro, Le Monde, Lidové noviny, MF Dnes, Problemes économiques, Respekt

ČLÁNKY

- BRABEC D. (2006): „*Liberalizace a vytvoření jednotného evropského trhu s elektřinou*“, Energy magazin
- BRABEC D. (15.11.2005): „*Současný vývoj a trendy energetických trhů*“, Hospodářské noviny – komerční příloha Energetika
- CRE (2006) :“*Résultats de l'enquête TNS SOFRES « Ouverture à la concurrence des marchés de l'énergie » (auprès des clients professionnels d'électricité et de gaz)*“, www.cre.fr

- DESAMA C. (26.5.2004): „1990-2003: la libéralisation du marché d'électricité en Europe“, Problèmes économiques No.2 852,
- DRÁBOVÁ D. (2006): „Přehodnotí Evropa svůj postoj k jaderné energii“, Energy magazin
- MAŠEK J. (2006): „Zlaté tele s žraločí chutí“, Týden, 15/2006
- NĚMEČEK B., TRÁVNÍČEK S., KRAUZOVÁ J., PANÁK A. (2006): „Nová legislativa z dílny ERÚ“, Energy magazin
- PECINA M. (2005): „Role Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže na liberalizujícím se trhu s energiemi“, Energy magazin
- PISKAČ L. (2006): „Otevřený trh s energiemi v pátém roce pohled Sdružení velkých spotřebitelů energie“, Energy magazin
- PUDIL P. (22.5.2006)“ „Uhlí je málo, limity musí padnout“, Hospodářské noviny
- Zastoupení Evropské komise v ČR (13.10.2004): „Liberalizace energetických trhů“
www.evropská-unie.cz

INTERNETOVÉ ADRESY

- www.cez.cz
- www.cre.fr
- http://europa.eu.int/comm/dgs/energy_transport
- www.edf.com
- www.energy-community.org
- www.eru.cz
- www.europa.eu.int/comm/competition/index_en.html
- www.europa.eu.int/comm/eurostat
- www.ladocumentationfrancaise.fr
- www.minefi.gouv.fr
- www.mpo.cz
- www.ote-cr.cz
- www.rte-france.com
- www.vie-publique.fr
- www.en.wikipedia.org

POUŽITÉ ZÁKONY, SMĚRNICE

- DIRECTIVE 2003/54/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2003 concerning common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 96/92/EC
- Energetický zákon 91/2005 Sb., úplné znění zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 151/2002 Sb., zákonem č. 262/2002 Sb., zákonem č. 278/2003 Sb., zákonem č. 356/2003 Sb. a zákonem č. 670/2004 Sb. (vyhlášeno dne 28.2.2005, účinnost dnem vyhlášení)
- Loi n° 2005-781 du 13 juillet 2005 de programme fixant les orientations de la politique énergétique
- NOTE OF DG ENERGY & TRANSPORT ON DIRECTIVES 2003/54/EC AND 2003/55/EC ON THE INTERNAL MARKET IN ELECTRICITY AND NATURAL GAS „THE UNBUNDLING REGIME“ 16.1.2004
- SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 96/92/ES ze dne 19. prosince 1996 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou
- SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2005/89/ES ze dne 18. ledna 2006 o opatřeních pro zabezpečení dodávek elektřiny a investic do infrastruktury
- STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY (schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004), www.mpo.cz